

Onsdagen den 26 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 19 i denna månad.

§ 2.

Nedan intagna trenne protokoll upplästes:

År 1873 den 24 Mars sammanträdde Kamrarnes valmän för att, jemlikt 71 och 73 §§ i Riksdags-ordningen, utse Riksdagens Fullmäktige uti Riksbanken jemte suppleanter för dem; och befunnos efter valförrättningarnes slut hafva blifvit utsedde till

Ordförande:

Grefve *Lewenhaupt, Carl Magnus Casimir*, Kapten med 48 röster,

Öfrige Fullmäktige:

Friherre <i>Skogman, Carl Johan Alfred</i> , Kapten på Kongl. Maj:ts flottas indragningsstat	med 48 röster,
Herr <i>Lindroth, Carl Anders</i> , Grosshandlande	„ 48 „
„ <i>Ifvarsson, Carl</i> , i Wärestorp, Hemmansegare	„ 48 „
„ <i>von Stockenström, Carl Reinhold Polhem</i> , Bruksegare	„ 48 „
„ <i>von Ehrenheim, Per Jakob</i> , f. d. Statsråd	„ 48 „
„ <i>Dufva, Alfred Wilhelm</i> , vice Häradshöfding	„ 48 „

Suppleanter:

Herr <i>Larsson, Liss Olof</i> , i Westannor, Hemmansegare	med 48 röster,
„ <i>Rosenberg, G. M.</i> , Grosshandlande	„ 42 „
„ <i>Levertin, C. O.</i> Grosshandlande	„ 40 „

J. v. Schwerin.

Gustaf de Maré.

John Ericson.

I. Lyttkens.

År 1873 den 24 Mars sammanträdde Kamrarnes valmän för att, jemlikt 71 och 73 §§ i Riksdags-ordningen, utse Riksdagens Fullmäktige

uti Riksgälds-kontoret jemte suppleanter för dem; och befunnos efter val-förrättningarnes slut hafva blifvit utsedde till:

Ordförande:

Friherre af Ugglas, Curt Gustaf, f. d. Statsråd med 24 röster,
efter lottning med Grefve Hamilton, Henning, f. d. Statsråd, som jemväl
erhöll 24 röster.

Öfrige Fullmäktige:

Friherre Fock, Alfred Henrik Edvard, Expeditionssekreterare	med 47 röster,
Herr Warburg, Samuel, Grosshandlande	" 47 "
" Holmgren, Hjalmar, Professor	" 47 "
" Klingenshjerna, Erik Gustaf, Öfverstelöjtnant	" 47 "
Grefve Hamilton, Henning, f. d. Statsråd	" 24 "
Herr Hierta, Carl Gustaf, Kapten	" 24 "

sedan en valsedel blifvit ogiltig förklarad

Suppleanter:

Herr Nordensvan, Otto, Generalmajor	med 48 röster,
" Östergren, August, Revisionssekreterare	" 48 "
" Adlersparre, Axel, Kommendör	" 24 "

sedan lottning anställts dels emellan dem, som erhållit 48 röster för be-
stämmande af den ordning, i hvilken de skulle såsom suppleanter ingå,
dels emellan den sistnämnde och Herr Edelstam, C. F., Regementsskrif-
vare, som jemväl erhållit 24 röster.

J. v. Schwerin.

Gustaf de Maré.

John Ericson.

I. Lyttkens.

År 1873 den 24 Mars sammanträdde Kamrarnes valmän för att utse
tre styrelseledamöter jemte tre suppleanter vid hvarterdera af Riksbankens
Afdelningskontor i Göteborg, Malnö och Wisby; och befunnos, efter val-
förrättningarnes slut, hafva blifvit utsedde till:

Vid Afdelningskontoret i Göteborg.

Styrelseledamöter:

Herr Mörner, Carl Otto Stellan, Öfverstelöjtnant	med 48 röster,
" Grén, J. Olof, Grosshandlande	" 48 "
" Arvidson, Christian, Grosshandlande	" 24 "

den sistnämnde efter lottning med Herr Hedenskög, Lars, Kronofogde,
som jemväl erhållit 24 röster.

Suppleanter:

Herr <i>Avall, Joh. Ad.</i> , Handlande	med 48 röster,
„ <i>Delbanco, Edvard</i> , Fabriksidkare	„ 48 „
„ <i>Lowgren, And. Wilh.</i> , Grosshandlande	„ 48 „

sedan ordningen dem emellan blifvit genom lottning bestämd.

Vid Afdelningskontoret i Malmö.*Styrelseledamöter:*

Friherre <i>Bennet, Wilhelm</i> , f. d. Öfverste	med 47 röster,
Herr <i>Bager, Johan Petter</i> , Handlande	„ 47 „
„ <i>Andersson, Ola</i> , i Nordanå, Hemmansegare	„ 24 „

Suppleanter:

Herr <i>Frick, Rudolf</i> , Rådman	med 48 röster,
„ <i>Hedman, Gabriel</i> , Handlande	„ 48 „
„ <i>Pehrsson, Anders</i> , i Burlöf, f. d. Riksdagsman	„ 24 „

sedan lottning anställts dels emellan dem, som erhållit 48 röster, för bestämmande af den ordning, hvori de skulle såsom suppleanter inträda, och dels emellan den sistnämnde och Herr *Kiellander, Ludvig*, Ryttmästare, hvilken jemväl undfått 24 röster.

Vid Afdelningskontoret i Wisby.*Styrelseledamöter:*

Herr <i>Cramér, Rudolf</i> , Konsul	med 48 röster,
„ <i>Bergman, Carl Johan</i> , Lektor	„ 48 „
„ <i>Kolmodin, Gustaf</i> , Landtbrukare	„ 48 „

Suppleanter:

Herr <i>Söderberg, Daniel</i> , Teologie doktor	med 47 röster,
„ <i>Stenberg, Carl</i> , Konsul	„ 46 „
„ <i>Kolmodin, C. J.</i> , Handlande	„ 46 „

sedan lottning anställts emellan dem, som erhållit 46 röster, för bestämmande af den ordning, i hvilken de skulle såsom suppleanter inträda.

J. v. Schwerin.

Gustaf de Maré.

John Ericson.

I. Lyttkens.

Dessa protokoll lades till handlingarne; och skulle Riksdagens Kansli-deputerade om de sålunda försiggångna valen i vanlig ordning un-

derrättas samt anmodas att låta uppsätta och till Kamrarne ingifva förslag till så väl förordnanden för de valde som ock till de underdåniga skrivelser, hvarigenom de nu skedda valen af Fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret komme att hos Kongl. Maj:t anmälas.

§ 3.

Föredrogs Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 19), i anledning af väckt motion om förändrad organisation af Nedre Justitie-revisions-expeditionen.

Ordet lemnades åt:

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz, som anförde: Fordringar på reformer i statsförvaltningen och de offentliga institutionerna i allmänhet låta ofta höra sig. Om man å ena sidan må taga sig väl till vara, att icke på förhand med misstro möta alla dessa anspråk, bör man å andra sidan äfven noga akta sig för en sådan reformifver, som glömmet det goda man redan har, och rent af förbiser hvad i reformväg verkligen göres. Till båda dessa sistnämnda fel anser jag att motionären i förevarande fråga gjort sig skyldig. Ehuru, på sätt jag längre fram vill ådagalägga, arbetets gång inom Justitie-revisions-expeditionen är synnerligen tillfredsställande, yttrar motionären, att indragningar å tjenstemannapersonalen derstädes, äro icke blott möjliga utan *rent af nödvändiga*, med hänsyn bland annat till *arbetets gång*. Häraf skulle kunna slutas, att motionären ansåg tjenstemännens antal vara till och med så stort, att de rent af voro hvarandra till hinder, vid utförande af deras arbete. I afseende på frågan, om några reformer ega rum, yttrar motionären: "Man fordrar en omorganisation, en förenkling af förvaltningen. Denna fråga är af så stor omfattning att, ehuru den i århundraden stått på dagordningen, den ännu icke hunnit ett enda fjät till sin lösning". I fråga härom beder jag att få hänvisa blott till ett enda fall. Vid 1871 års lagtima riksmöte — det första, då jag såsom chef för Justitie-departementet mötte Riksdagen och det första, då motionären vände sin uppmärksamhet särskildt på ifrågavarande embetsverk — framlades af regeringen ett förslag till en partiel omorganisation, eller just en sådan som motionären nu påyrkat. Detta förslag som afsåg tjenstemannapersonalen i fångvårdsstyrelsen, det enda under Justitie-departementet lydande förvaltningsverk, antogs af Riksdagen nästan utan förändring och föranledde en anslagsnedsättning, så att ordinarie staten minskades med nära en sjettedel. Jag vill icke och är icke heller berättigad antaga, att motionären emot bättre vetande gjort den oriktiga uppgiften, att förvaltningens förenkling icke hunnit ett enda fjät framåt, men uppgiften bevisar, att reformifvern kan gå derhän, att man glömmet de reformer, som verkligen ske.

Jag anhåller att nu få, angående ifrågavarande embetsverk, lemna några upplysningar, hvilka jag hoppas kunna förtjena plats vid sidan af Utskottets betänkande. Om jag till Justitie-revisions-expeditionen icke räknar de elfva revisions-sekreterarne, hvilka vanligen benämnas Kongl. Maj:ts Nedre Justitie-revision, och jag vidare afräknar en protokollssekre-

terare, hvars arbete ungefär motsvarar protokollsföringen i Statsrådet, då Justitie-statsministern der föredrager, samt en registrator med den honom till biträde anslagne kanslist och slutligen vaktmästarne, så återstår personalen i fråga, nemligen sju protokolls-sekreterare, elfva kanslister och elfva kopister. Protokolls-sekreterarnes lön utgör 3,500 R:dr. Deras göromål består uti att ombesörja protokollsföringen i Högsta domstolen. Kanslisterna hafva 1,800 R:dr och kopisterna 1,000 R:dr i årlig lön och desse äro indelade, en af hvardera graden, till biträden åt hvarje af de elfva revisions-sekreterarne.

Jag vill nu yttra några ord om Högsta domstolens protokoll, hvars vikt Utskottet lika med motionären synes icke obetydligt underskatia. För framhållande af den betydelse, detta protokoll verkligen eger, vill jag jämföra det med Hofrätternas protokoll. I Hofrätterna upprättas för hvarje dom eller utslag ett konceptexemplar, som underskrifves af samtliga de ledamöter, hvilka deltagit i målets afgörande. Detta exemplar förvaras i Hofrätten såsom det autentika vittnesbördet om huru Hofrätten i hvarje sak dömt. När en sådan handling finnes och förvaras, blifver protokollet naturligtvis af underordnad vikt. Det blifver då endast ett bihang till beslutet, uppsättes och i verkligheten sednare än detta samt innehåller endast en kort hänvisning dertill. Helt annorlunda är förhållandet i Högsta domstolen. Der undertecknas konceptet till beslutet icke af någon, utan den egentliga källan och urkunden för Högsta domstolens beslut är dess protokoll, hvilket underskrifves af äldste närvarande ledamoten och sedan tjenar till ledning vid beslutens uppsättande. Detta gifver Högsta domstolens protokoll en helt annan betydelse i afseende på rätts-säkerheten och på samma gång jämväl en helt annan omfattning. än Hofrättens protokoll, helst der måste upptagas, icke allenast hvad Högsta domstolen dömt, utan ock, hvaröfver den dömt, hvarföre äfven under-rätternas beslut der måste fullständigt inflyta. Protokollssekreterarne tillhör det att i detta protokoll uppsätta icke blott rubrikerna utau äfven decisionerna, ehuru i svårare och vidlyftigare mål revisionssekreterarne biträda med dessa sednars affättande.

Med afseende på arbetets gång gäller, att hvarje måndag — så lyder regeln — verkställas af protokollssekreterarne inför Domstolen justering af protokollet för alla dagarne i föregående vecka. Då äro rubrikerna på förhand i protokollet införda och genomsedda af revisionssekreterarne, som ansvara för riktigheten af desamma. För decisionerna är rum lemnadt öppet. Så snart justeringen af dessa är verkställd, införas de i protokollet, hvilket derpå sednast tisdagen aflemnas till Högsta domstolen. Sedan protokollet blifvit af domstolsledamöterna granskadt, underskrifves det af äldste närvarande ledamoten, hvarpå det för påteckning sändes till Justitiekanslern tisdagen eller i allmänhet sednast onsdagen samt ankommer samma eller följande dag till Justitirevisions-expeditionen, der beslutet utfärdas. Kan väl en bättre arbetets gång tänkas eller åstadkommas? En förändring i embetsverkets organisation kan göras, det är obestriddigt; men om derigenom arbetets jemna gång äfventyras, så lider man en dubbel förlust. Ty först får hvarje part längre vänta på beslutet, och om Domstolen måste handlägga många nya mål innan justering af fattade beslut verkställas, så förtynges arbetet

och dess produkt förminskas, derigenom att ledamöterna å nyo måste sätta sig in i detaljerna af mål som hunnit glömmas. Hvad således på ett håll skulle vinnas, ginge lätteligen på ett annat förloradt, och detta i dubbelt mått.

Ifråga om befordringssättet inom Justitierevisions-expeditionen uttalar Utskottet i likhet med motionären ett ogillande omdöme öfver befordran i tur och förmenar att uteslutande yngre krafter skulle användas i detta embetsverk. Befordringarne här hafva skett efter den vanliga grunden: skicklighet och förtjenst. Det är den bästa befordringsgrund, jag känner, och den är påbjuden af grundlag. Om man i stället vill införa åldern, såsom befordringsgrund med företräde för de yngre, så måste derföre grundlagen först ändras. Dessutom är att anmärka, att man visserligen ganska lätt kan om blott ett enda embetsverk säga, att der böra uteslutande yngre, friskare krafter användas. Men om man sedan går vidare och säger detsamma om andra embetsverk, t. ex. om hofrätter och underätter, så vet jag icke, hvar det till slut skall blifva plats för de embetsmän, som äro något till ålder komna. Skulle det vara meningen som påstå, att Justitierevisions-expeditionen vore den förnämsta utvecklings-skolan för unga jurister, så misstager man sig betydligt. Revisionssekreterarne, hvilka väl äro de, som skulle åstadkomma de unges utbildning, äro alltför upptagna af sina egna göromål för att hafva tid eller lust att sysselsätta sig med biträdenas undervisning. De måste, för att rätt sköta sitt viktiga embete hafva hela sin uppmärksamhet riktad deråt att de in-tränga i de innersta skrynklor och vrår af de mål, de hafva att före-draga, att de göra sig fullt förtrogna med andemeningen af de lagrum, som på målen kunna ega tillämpning, och att de blifva i tillfälle att åstadkomma den mest tydliga och koncisa föredragning som möjligt. Det är icke juridiska förmågor, de behöfva till biträden, utan personer med ordningssinne, flit, noggrannhet och punktilighet uti expeditionen, på det de sjelfva måtte kunna ostördt egna sig åt målens beredning. Utbildnings-skolan för unga jurister är deremot i första hand underrätterna, der de få öfva sig att klart på papperet affatta, hvad vid målens handläggning förekommit, och att, när de sjelfve erhålla domareförordnanden på eget ansvar, äfven åstadkomma sjelfva utredningen af målen och deri fatta beslut. Nästa graden är Hofrätten, då den unge juristen hunnit så långt, att han blir använd såsom hofrättsfiskal, och än mera, då han får tjänst-göra såsom adjungerad ledamot. Justitierevisions-expeditionen åter kan, efter min uppfattning, aldrig blifva en rätt lämplig uppfostringsskola.

Man har klandrat, att revisionssekreterarnes biträden, kanslisters och kopisters, jemte sina tjänster i Justitierevisions-expeditionen innehafva andra platser. Utskottet anmärker, att flere af dem hafva både notarie-tjänst i Hofrätten och brottmålsnotariatetjänst i Rådstufvurätten, samt yttrar att "den splittring af tjänstemännens arbetskrafter, som häraf måste blifva en följd, kan icke annat än menligt inverka på yrkesutbildningen". Jag skulle i detta afseende vilja göra en hemställan till den aktade medlem af Kammaren, som undertecknat utskottsbetänkandet. Han vet väl hvad för en kavallerists utbildning i sitt yrke kräfvat. Dennes rätta upp-gift är att i krig verkställa rekognosceringar i skog och mark samt med sin korps eller del deraf hugga in på fienden, men skulle väl det kallas

för en splittring af arbetskraft, menligt inverkan på yrkesutbildningen, om kavalleristen, jemte det han öfvar sig för de nämnda speciela ändamålen, äfven sysselsättes med ridöfningar i manègen eller gymnastik och sabelfäkting eller annat sådant? Jag förmodar tvärtom, att detta måste lända honom till ytterligare utbildning. På samma sätt förhåller sig, om tjenstemannen i Justitierevisions-expeditionen öfvar sig med juridiska göromål äfven på andra håll. Jag tror det vara en gifven sak, att, derest en ung jurist, som kommer från universitetet vänder sig till en äldre med fråga, om han bör tjenstgöra i Justitierevisions-expeditionen, svarets innehåll blifver: "Ja, det kan du ju göra, i fall du ändå skall vistas i Stockholm, men glöm icke Hofrätten och framför allt icke Rådstufvurätten". Om den unge tjenstemannen vill utvecklas till att en gång bekläda domareplats, måste han utan tvifvel tjenstgöra just på dessa sednare ställen. Skulle det nu anmärkas, att det icke alltid är domareplatser, utan äfven andra sysslor, som kanslister och kopister i Justitierevisions-expeditionen derjemte bekläda, så kan jag icke neka dertill. Men jag vågar icke uttala en bestämd förkastelsedom deröfver, att man under sin första tjestgöring i ett embetsverk, då man ännu endast helt litet har tillfälle att komma in i sysselsättningarne derstädes, äfven ser sig om på andra håll. Det kan dock bidraga att vidga blicken. Skulle den delade verksamheten fortsättas på längden och vinna någon särdeles utsträckning, så vore naturligtvis dermed anspråket på grundligare utbildning för det ena kallet uppgifvet. Men icke alla platser äro högre, utan några personer måste stanna på sådana med underordnad verksamhet som t. ex. registrators med flera platser. Då nu kanslist- och kopistplatserna till följd af sin beskaffenhet icke ständigt, utan blott vissa tider, medföra mera ansträngande tjestgöring, så torde icke vara något ondt deri, att deras innehafvare äfven tjestgöra på andra ställen. Det kan åtminstone icke medföra större olägenhet, än om dessa personer hafva något större förmynderskap eller egen förmögenhet att sköta, exempelvis stora laudtegendomar, som föranleda till deltagande i jernvägsanläggningar och andra industriella företag. Göromålen på de lägre platserna inom Justitierevisions-expeditionen fordra icke heller uppvaktning inom verket på viss tid af dagen. Det mesta arbetet består onekligen i renskrifning, som kan förrättas hemma vid hvilken tid af dygnet som helst. Nu kan väl ifrågasättas, huruvida skäl finnes, att bibehålla tjestemannaplatsler hufvudsakligen för renskrifning, och jag vill icke bestämdt uttala mig mot indragning af dylika platser. Men jag kan icke för mig fördölja och vill icke för Kammaren undanhålla några betänkligheter, som dermed och särskildt för detta embetsverk äro förenade. Om revisionssekreterarne till sin disposition finge de nuvarande fasta kopistlönerna för upprätthållande af arbetets gång, kunde dem icke åläggas att vid användande af extra ordinarie tjestemän till sina biträden följa viss befodringsgrund, utan måste de anses hafva uppfyllt allt, hvad af dem kan begäras, endast arbetet oklanderligt fortginge. Hvilka biträden, som komme att användas, blefve sålunda helt och hållet beroende på enskilda relationer eller rekommendationer, och all fri täflan försvunne. När sedan fråga uppstode om befodran till ordinarie plats, så hade de naturligtvis största meriterna, som mest biträdt revisionssekreterarne och således blefve all befodran inom verket från början beroende på enskild godtycklighet. För

öfrigt vill jag anmärka att, om man från tjänstemännen borttog allt till renskrifning hörande, så komme man, med hänsyn till statsmaskineriets gång, i viss mån i beroende af en klass arbetare, som då måste blifva ganska talrik, nemligen renskrifvarne. Om så dessa företogo sig att göra strike eller eljest försummade arbetet, så blefve ställningen ytterst svår för arbetscheferne, hvilka bära ansvaret för göromålens gång, under det att nu de lägre tjänstemännen, i fall de icke på annat sätt kunna ombesörja renskriften, äro tvungna att sjelfve verkställa den. Såsom ett ytterligare skäl att bibehålla dessa kopistplatser kunde ock auföras, att de utgöra det egentliga lockelsemedlet, hvarmed till Justitierevisions-expeditionen dragas extra ordinarie tjänstemän, hvilkas arbete der är rätt behöfligt och tillika är det billigaste staten kan erhålla.

Jag vill nu ej längre upptaga Kammarens tid. Jag tror mig hafva visat, att inom ifrågavarande embetsverk arbetets gång är oklanderlig, ja ytterst god. Jag vill icke förneka möjligheten af en förändrad organisation, men må man dervid se till att man icke förlorar de fördelar af säkerhet och snabbhet, som den nuvarande organisationen gifver. Hvarken motionen eller betänkandet innehåller någon ledning i fråga om sätet för sådan förändring.

Slutligen vill jag ock hafva sagt, att Justitierevisions-expeditionen icke är egnad att företrädesvis framhållas såsom bevis på ett förefintligt stort behof af embetsverkens omorganisation.

Herr Grefve Björnstjerna: Jag beklagar, att jag måste uppträda mot den förre värde talaren. Emellertid anhåller jag att få förutskicka den anmärkning, att Utskottet icke fäst sig vid motionärens motivering, hvilket synes deraf, att mycket litet af densamma intagits i Utskottets betänkande. Har motionären, såsom Hans Excellens tycktes anse, begått misstag eller gått för långt i vissa påståenden, så må detta stå för hans räkning, han lär icke underlåta att sjelf uppträda till sitt försvar, hvilket deremot icke tillkommer Utskottet. Äfven anhåller jag att få anmärka, det Utskottet icke yttrat minsta klander mot den tjänstemannapersonal, hvarom fråga är, tvärtom, alla inom Utskottet erkänna säkert, att dessa tjänstemän visat sig lika aktuingsvärda enskilda personer som skickliga i sina befattningar. Det är blott den besynnerliga organisationen af ifrågavarande embetsverk, som, oaktadt hvad Hans Excellens anfört, ännu förefaller mig, såsom den synts Utskottet, vara olämplig, då den tager så många krafter i anspråk för arbete af jembforelsevis så ringa betydelse. Derjemte synas dessa tjänstemäns löner vara nog små för att motsvara billiga fordringar på tarflig utkomst. Hans Excellens har ansett som en fördel, att de lägre tjänstemännen inom Justitierevisions-expeditionen — ty om revisionssekreterarne är nu ej fråga — jemväl innehafva andra tjänster, å hvilka juridisk öfning vore att vinna, och har i sammanhang dermed behagat till mig framställa den fråga, om icke det vore en fördel för en kavallerist, om han vid sidan af sina tjänstegöromål på fältet äfven öfvade sig i manègeridning eller gymnastik. Detta är onekligt, men man kan uppställa en annan jembforelse, som synes mig bättre passa på förevarande fall. Att sysselsätta sig med kavalleristens hufvudsak, fälttjensten, är ganska bra. Artilleriexercis och artillerivetenskap är äfven

en särdeles nyttig militärisk öfning; likaså är förhållandet med t. ex. sjökrigsvetenskap och manövrering af kanonslupar. Men om samma person på samma gång skall vara kavallerist, artillerist och tjena vid skärgårdsvapnet, tror jag, för att nyttja Utskottets ord, att "den splittring af tjänstemännens arbetskrafter, som häraf måste blifva en följd "kunde" icke annat än menligt inverka på yrkesutbildningen."

Utskottet säger vidare: "då tjänstemännen derjemte kunna förena flera lägre tjänster, hvilkas sammanlagda inkomster öfverstiga lönen för en högre och mera maktpåliggande tjänstegrad, motverkar detta förhållande derjemte det sträfvande att vinna ökad skicklighet, som bör utgöra villkoret för all befordran och såmedelst en nyttig sporre till arbetsamhet och nit". Härei synes mig ligga en otvivelaktig sanning. Det torde vara obestriddigt, att, då en person förenar flera mindre tjänster och derigenom är i stånd att skaffa sig temligen stora inkomster, det ofta skall inträffa, att han alldeles icke vill emottaga befordran, emedan han derpå skulle göra en ekonomisk förlust. Han föredrager att stanna på de lägre platserna för att få tillräckligt att lefva af och bryr sig icke vidare om att förkofra sig i sitt yrke. Det är detta, som innebär ett svårt missförhållande. Staten bör visserligen tillse, att hvarje dess tjänsteman har sin utkomst, men också aulita hans fulla arbetskraft, så att denna icke splittras på olika håll.

Jag är långt ifrån att förneka vigten af protokollsföringen i Högsta Domstolen, men om det är riktigt, som Utskottet fått sig meddeladt, att protokollssekreterarne endast hvar fjerde dag der äro sysselsatta, kan jag omöjligt, oaktadt hvad Hans Excellens anfört, tro, att det är nödigt bibehålla samtliga åtta protokollssekreterarne. Utskottet har icke ansett sig böra framlägga någon bestämd plan för omorganisation, men nog synes det mig, att, om till exempel halva antalet protokollssekreterare indrages och de kvarstående således finge tjänstgöring hvarannan dag, detta icke vore särdeles farligt, helst om lönerna rättades derefter. Hvad protokollets uppsättning angår, hemställer jag dessutom till dem, som känna saken bättre än jag, huruvida icke revisionssekreterarne sjelfve sätta upp så mycket deraf, att den slutliga putsningen icke kan antagas blifva ett alltför ansträngande göromål.

I fråga om kauslister och kopister, kan jag af den för dem utfärdade instruktion, om hvilken Utskottet tagit kännedom, icke finna annat än att deras sysselsättning hufvudsakligen måtte bestå uti ett slags renskrifning. Att på detta sätt använda några och tjugu tjänstemän i ett enda embetsverk, har syntts såväl motionären som Utskottet mindre lämpligt. Jag tror mig kunna påstå, att, derest protokollssekreterarnes antal ned-sättes till fyra och man tilldelar en hvar af dem såsom biträden en kanslist och en kopist — således för behöflig uppmuntrans skall icke helt borttoge de lägre graderna — skulle statsverket vinna omkring 25,000 R:dr om året. Jag sammanfattar således min åsigt sålunda. Jag är öfvertygad, att arbetets jemna gång icke på minsta sätt äfventyras, om protokollssekreterarne tjänstgöra hvar annan i stället för hvar fjerde dag, helst när en hvar af dem erhåller två skrifvarbiträden. Slutligen vill jag nämna, att, då jag beräknat förenämnda besparing för statsverket, jag

likväl dervid förutsatt, att kanslistlönerna skulle höjas från 1,800 till 3,000 R:dr och kopistlönerna från 1,000 till 2,000 R:dr.

Väl är möjligt, att, såsom Hans Excellens yttrat. Justitierevisions-expeditionen icke framför andra embetsverk behöfver omorganiseras. Jag vet äfven, att Riksdagen begärt en allmän omorganisation af de förvaltande verken, men då motionen endast afser Justitierevisions-expeditionen, har Utskottet varit inskränkt till frågan derom. I allmänhet torde äfven de partiella reformernas väg vara lättare än försök att på en gång omstöpa hela förvaltningsväsendet. Om denna reform skulle företagas och medföra på en gång besparing för staten, bättre löner för tjenstemännen och tillgång till yngre friskare biträden åt revisionssekreterarne, tror jag, att andra liknande reformer derefter skulle möta mindre svårighet än nu.

Jag hemställer derföre om bifall till betänkandet.

Herr Grefve Sparre: Vid hvarje, något större steg, som ett folk tager till utveckling af sitt konstitutionela lif, vändes ovilkorligt blicken på de organiska lagar, som bestämma och reglera förvaltningens gång. Så skedde efter statshvälfningen år 1809, då Rikets Ständer begärde en omorganisation af de förvaltande verken, och denna åtgärd har småningom burit icke oväsentliga frukter. Så skedde äfven då vid 1867 års riksdag, den första under det nya representationskicket, ett särskildt Utskott tillsattes för att yttra sig angående en omorganisation af de förvaltande verken. Redan kort tid efter statshälfningen år 1809 ned-sattes också en lagkomité för granskning af civillagen och rättegångs-ordningen, och denna inkom år 1815 med ett särskildt betänkande angående domstolarnes omorganisation. Detta förslag meddelades representationen, hvilken likväl härutinnan uttalade den åsigt, att någon vidare åtgärd icke borde vidtagas förr än lagverket i sin helhet blefve färdigt, och sålunda undansköts för den gången denna fråga. Följden af reorganisationsarbetet på detta område har icke heller blifvit någon annan än den, att på 1840-talet Lagmans- och Kämnersrätterna indrogos. I öfrigt är organisationen af justitieförvaltningen vid underrätterna ännu hufvudsakligen densamma, som den sedan urminnes tider har varit, och vid mellaninstansen: Hofrätterna, lika som för 250 år sedan, då Svea Hofrätt först inrättades samt vid Justitierevisionen ungefär som för etthundra år tillbaka. Justitierevisionen var nemligen fordom en afdelning af det gamla Rådet, der justitiesaker föredrogos, och denna institution förändrades sedan till högsta domstol. Man har likväl under sednare tider tidt och ofta fäst uppmärksamheten på nödvändigheten af en omorganisation af justitieförvaltningen, och det är icke längre än sedan sistlidne riksdag, som Herrarne voro i tillfälle härstädes höra en temligen vidlyftig debatt i fråga om förändring i den lägsta instansen af domstolsväsendet. Ett litet, ehuru högst obetydligt steg till förändring vidtogs då, men det är icke mer än 20 à 30 domsagor, som hafva rönt inverkan deraf; för öfrigt står frågan ännu undanskjuten och på samma punkt som förr. Hans Excellens Justitie-statsministern tillkännagaf dock vid frågans behandling, att inom en icke alltför lång framtid en reorganisation af domstolsväsendet i sin helhet skulle komma under representationens ompröfning. Det kunde, vid sådant förhållande, icke nu vara

lämpligt af mig att framställa något förslag angående en genomgripande förändring i detta afseende, ty detta hade ju varit att gå Herr Justitiestatsministern i förväg.

I fråga om reform på detta område, har man att välja tvänne vägar, nemligen. att antingen börja nedifrån, eller tvärtom, uppifrån, med den högsta instansen. Att börja detta reorganisationsarbete nedifrån torde vid ofvan angifna förhållande icke anses lämpligt, åtminstone för en enskild, och det återstår följaktligen icke annat, än att härvid gå den andra vägen, eller börja uppifrån. Det är äfven min öfvertygelse, att det är just der som en omorganisation lättast kan ske, enär en omorganisation af de nedra instanserna icke är tillräckligt förberedd.

Det är icke, mine Herrar, först i år, utan sedan lång tid tillbaka som klagomål öfver rättskipningen i vårt land hafva låtit höra sig; men de hafva, dessa klagomål, för hvarje år blifvit allt högljuddare och, så att säga, uppnått en högre intensitet. I år har man förnummit dylika klagomål så inom detta rum som inom Första Kammaren; och uti Justitie-ombudsmannens sednaste årsberättelse hafva vi funnit uttalade de bittraste och skarpaste klagomål öfver Justitie-förvaltningens tillstånd inom landet. Sådana klagomål, när de komma från detta sistnämnda håll, måste dock betyda något. Jag påminner mig också att uti ett yttrande, som afgafs i Högsta Domstolen år 1871 i anledning af frågan om underdomstolarnes organisation, den främste ledamoten af Högsta Domstolen, Justitierådet Qvensel, bittert beklagade den meningsskiljaktighet och den brist på vetenskapliga insigter och juridisk litteratur, som i vårt land förefunnos. Ja, i Första Kammarens protokoll för den 25 sistlidne Januari inhenntas, det Hans Excellens Justitie-statsministern sjelf uttryckt den åsigt, att denna bristande insigt icke kunde afhjelpas genom ökade anslag. Jag har sjelf erfarit, och det är icke längre än för några månader tillbaka, huru, då man vid det Skandinaviska juristmötet i Köpenhamn försökte träffa öfverenskommelse om en gemensam litteratur för de skandinaviska rikena, Danmark och Norge icke ett ögonblick tvekade att ingå på detta förslag; men hvad Sverige beträffade, måste de svenska vid mötet närvarande juristerna uttala sina betänkligheter angående möjligheten att å vår sida biträda en sådan öfverenskommelse. Det är sålunda icke ogrundadt och icke i otid, om jag nu för andra eller tredje gången på detta rum uttalar min öfvertygelse derom, att, i fråga om rättsvetenskapens utbildning och justitie-förvaltningen, ännu mycket återstår att göra i Sverige. Till någon liten del beror detta på organisationen af förvaltningen, ty, säge hvad man vill, utgöra de särskilda domstols-institutionerna, den högsta såväl som den lägsta, utbildningsanstalter för unga jurister, och jag vågar alltså bestrida Herr Justitie-statsministerns yttrande, att Nedre Justitierevisions-expeditionen i detta fall icke skulle utgöra en utvecklingsanstalt för unga ämnessvenner. Ja, jag tror till och med att Hans Excellens vederlade sig sjelf, då han något sednare sade, att aflöningen är nödvändig såsom lockmat för det stora antal af extra ordinarier, som tjenstgöra inom detta embetsverk. Är det då icke unge män, dessa extra ordinarier, som der skola vinna insigter för framtida befordran.

Jag beder, att man ej må misstyda min mening derhän, som skulle jag vilja kasta någon den ringaste skugga på vår hederliga och dugliga domarekorps. Jag har sjelf under ett tiotal af år såsom ordinarie tillhört denna korps och dessförinnan äfven länge såsom extra ordinarie; jag kan sålunda med stolthet vitsorda, att så mycken redbarhet, flit och pligttröhet torde man förgäfvos på många andra håll få söka. Men det är insigter som felas. Orsaken härtill ligger i brist på en sådan institution, som ammar, utvecklar och framskjuter förmågan, men undanskjuter oförmågan. Hans Excellens yttrade nyss, att det behöfvos ett sådant verk, der man kunde placera äfven sådana, som icke kunde komma fram på domarebanan; så ungefär eller något ditåt föllo hans ord. Men, mine Herrar, en institution, som skall förbereda målen till föredragning i Högsta domstolen, torde icke lämpligen böra betraktas såsom en skräpkammare för placerande af oförmågor. Hela institutionen af justitieförvaltningen måste vara sådan, att man genom densamma oupphörligen må kunna framdraga förmågorna och lyfta dem allt högre. Endast på det sättet kan lagskipningen nå den punkt, som den en gång under förra seklet egde i Sverige. Det måste finnas i alla instanser, från den högsta till den lägsta, en sådan vevsverkan, som befordrar och uppammar dylika förmågor. De unga männen skola kunna genom arbete i högre eller lägre verk vinna utbildning och derefter spridas i landet för att der verka välgörande inom underdomstolarnes krets. Jag tror nemligen icke, att den juridiska skolan bör vara alldeles sådan som Hans Excellens nyss yttrade, eller att det endast är vid underrätter, hvilka, såsom våra, endast äro enmansdomstolar, som dessa insigter skola inskräpas. Det må vara sant, att revisionssekreterarne hafva för mycket att göra för att äfven kunna medhinna att undervisa dessa unga jurister; men den unge mannen, som har tagit sin juridiska examen och redan börjat arbeta på denna bana, har icke heller egentligen behof af någon preceptor; hvad han behöfver är en förnan, hvars åtgöranden han såsom förebilder för sig har att med uppmärksamhet betrakta, och derigenom kan han förvärfva sig duglighet och skicklighet i sitt blifvande kall.

Man har äfven tillvitit mig, att jag i en alltför stor reformifver möjligen skulle hafva glömt det goda vi på detta område redan ega. Det goda vi för närvarande ega i afseende på Justitie-revisions-expeditionen, ja, jag vågar säga att det skulle jag gerna vilja rensa bort, ty der finnes föga eller intet godt, mine Herrar. Hvad jag yttrat i afseende på arbetets gång, står tillsammans med utbildningen af de unge män, hvarom jag redan talat. Det har äfven blifvit invändt, att jag, då jag yttrade det jag inom justitieförvaltningen icke varseblifvit någon förändring, möjligen med afsigt förbisett att Fångvårdsstyrelsen redan vore reformerad. Jag får tillstå, det jag anser Fångvårdsstyrelsen icke egentligen tillhöra justitieförvaltningen, åtminstone icke i den mening som jag nu betraktat denna institution, såsom en utvecklings- och utbildningsanstalt till danande af juridisk skicklighet och domareinsigter. I detta afseende hör i sanning Fångvårdsstyrelsen icke till hvad man kan kalla en plantskola för unga jurister. Jag måste sålunda fortfarande vidhålla mitt påstående derom, att ännu ingenting är gjort i fråga om reorganisation af denna del af förvaltningen.

Jag är långt ifrån att vilja bestrida vigten af protokollsföringen inom Justitie-revisionen, men att denna protokollsföring skulle vara åtta mans uteslutande göromål, är hvad jag vågat betvifva. Utskottets ärade ordförande har nyss sagt, att dessa åtta protokolls-sekreterare under den tid af året, då Högsta domstolen arbetar på tvänne divisioner, icke hafva att föra protokoll mer än hvar fjerde dag. Nu är emellertid händelsen den, att de aldrig sitta vid protokollet om Lördagen och ganska ofta icke ens om Fredagen, emedan numera göromålen i Högsta domstolen blifvit så förminskade, att den ofta icke har sessioner dessa två dagar. Sålunda äro protokolls-sekreterarne nu ofta blott en gång i veckan sysselsatta med denna protokollsföring. Då man nu vidare besinnar, att denna protokollsföring egentligen inskränker sig till ett refererande af målet, enär hvarje ledamot skriftligen till protokollet aflemnar sin mening, då den väsendtligen skiljer sig från de öfriga ledamöternas, samt då föredragande revisions-sekreteraren alltid är den, som uppsätter och underskriiver beslutet och för detsamma ansvarar, så torde protokolls-sekreterarnes göromål icke vara särdeles ansträngande. För öfrigt justeras protokollet hvarje måndag och underskrifvas af Högsta domstolens främste ledamot samt påtecknas sedermera af Justitie-kansleren. Vi få sålunda icke göra denna sak viktigare än den i sjelfva verket är. Det har äfven blifvit sagt, att den splittring af tjänstemännens arbetskrafter, som måste uppstå till följd deraf, att flera af de lägre tjänstemännen inom Justitie-revisionen derjemte innehafva andra tjänster, och hvarom Utskottet äfven yttrat sig, långt ifrån skulle vara farlig, utan tvärtom i många afseenden nyttig, enär derigenom de unge männen finge se sig om äfven på andra håll och i andra yrken. Jag vågar hemställa, i hvad mån det kan vara gagnande för en jurist i Justitie-revisions-expeditionen att, på sätt nu sker, på en gång vara kanslist i Kommers-kollegium, kanslist hos Riddarhus-direktionen och ombudsman hos Landtbruks-akademien. Jag tror icke att någon såsom jurist i skicklighet vinner mycket derpå. En annan af tjänstemännen inom Justitie-revisions-expeditionen, är tillika notarie i Kommers-kollegium, en tredje notarie i Handels- och Ekonomikollegium, en fjerde registrator i Fångvårdsstyrelsen, en femte kanslist i Riksbanken. I hvad mån dessa platser kunna bidraga till deras *juridiska* utbildning, kan jag icke inse. Men hvad jag inser och hvad jag med statskalendern i handen kan vitsorda, det är, att de flesta af dessa tjänstemän, eller åtminstone en stor del af dem, äro äldre män mellan 50 och 60 år, och en af dem är till och med öfver 63 år gammal, samt att det är ganska sällan som från dessa platser något advancement till domarevärf vinnes. Detta embetsverk kan således icke bidraga till utbildning af domareskicklighet i landet. Jag åter anser nödvändigt, helst som vi ej ega någon sakförare-korps, en hufvudsaklig plantskola för jurister, att alla dessa juridiska embetsverk vore så organiserade, att en vaxelverkan dem emellan kunde ega rum och sålunda från dem juridiska insigter kunde spridas. Huru föröfrigt denna omorganisation lämpligast borde ske, derom har ju hvarken Utskottet eller jag tillåtit mig framställa något förslag; och detta har, åtminstone från min sida, skett af grannlagenshetskäl, enär jag ej ansett det vara lämpligt att en enskild riksdagsman toge sig för att framlägga ett så stort organisationsförslag. Men nog torde det vara tillåtet för representationen att till

Kongl. Maj:t aflåta en underdånig framställning angående olämpligheten af den organisation af ett och annat embetsverk, hvarom tillräcklig erfarenhet vunnits; och i detta afseende instämmer jag med Utskottets ärade ordförande deruti, att det för ändamålet vinnande möjligen är bättre att inskränka sina önskingar inom ett mera begränsadt område, än att i sin petitionsifver omfatta förvaltningen i dess helhet, enär vi hafva sett att vi genom att så gå till väga vanligen få vänta så mycket längre innan någon reform vidtages.

Denna fråga, mine Herrar, är nu redan för tredje gången på tapeten. Vid 1871 års riksdag tillät jag mig att vid remissen af den då aflåtna Kongl. propositionen angående Statsverkets tillstånd och behof, fälla några yttranden i detta afseende, under förhoppning att Sta'ts-Utskottet skulle taga saken i närmare betraktande. Men jag bedrog mig i denna min förväntan. Vid sednaste riksdag öfverlemnades frågan till ett tillfälligt Utskotts behandling, och jag vet icke genom hvilka outhärliga naturkrafter den i det längsta blef undanskjuten eller undanhållen från Kamrarnes ompröfning. Slutligen kom den likväl under aldra sista tiden af riksdagen före på en aftonqvist, så der omkring klockan 12 på natten, och det torde ej hafva förvånat någon, om jag vid sådant förhållande icke aktade nödigt att spilla många ord på saken; så mycket heldre som frågan, äfven om den här vunne framgång, genom första Kammarens beslut sannolikt komme att i Riksdagens sista timma falla. Nu tror jag dock, då hon för tredje gången förekommer, att hon är mogen, åtminstone inom denna Kammar; ehuru jag medgifver, att hon icke torde hafva särdeles stor utsigt att gå igenom i Första Kammaren. Men nästa år, om jag lefver och Hans Excellens Herr Justitie-statsministern icke redan förekommit mig, skall jag försöka ställa så till, att frågan kommer att hänskjutas till Stats-Utskottets behandling. Det är i allmänhet så beskaffadt med reformer och i synnerhet i fråga om organisation af embetsverk, som bestå af omkring tretio medlemmar, att sådant möter motstånd. Och det är klart; *beati possidentes* heter det, och derföre gör man alla möjliga svårigheter, när någon vill skaka den gamla byggnaden i dess fogningar. Men förr eller sednare måste det ske, och på ett eller annat sätt måste vi försöka att komma till det stora målet: förbättring af justitie-förvaltningen i dess helhet. Jag smickrar mig visserligen ej med den förhoppning att endast genom detta mitt försök den stora saken skall vinnas, men som ett litet första steg i den rätta riktningen vågar jag dock betrakta min nu föreliggande motion. Jag tillät mig vid sistlidne riksdag väcka ett annat förslag i enahanda syftning, nemligen angående införande af saksförarekallet i Sverige. Jag lyckades icke den gången, men jag skall försöka att på en annan väg komma till samma mål.

Den motion, som för närvarande utgör föremål för Kammarens ompröfning, utgör nemligen blott en liten afdelning af det mål, dit jag fortfarande i min ringa mån af yttersta krafter skall sträfvat att komma -- det stora mål som landet, representationen, Justitie-ombudsmannen och Högsta domstolens ledamöter hafva erkänt vara af största vikt, nemligen en förbättring af rättskipningen i Sverige. Då jag emellertid redan flerfaldiga gånger i detta afseende uttalat mina åsigtter, vill jag för tillfället ej längre taga

Herrarnes tålmod i anspråk, utan anhåller endast det Kammaren behagade lemna sitt bifall till Utskottets förslag.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Herr Talman, mine Herrar! Skulle jag söka till vederläggning upptaga hvad motionären i frågan yttrat, kommer jag att upprepa nära nog allt hvad jag sade, då jag förra gången hade ordet, hvartill jag visserligen icke skall göra mig skyldig. Af hans anförande har jag icke funnit skäl att frånträda något af hvad jag då yttrade. Han har emellertid tagit saken i något vidsträcktare omfattning, och eftersom jag förra gången ej hade anledning att yttra något om justitie-förvaltningen i sin helhet, så anhåller jag att nu få säga några ord särskildt med afseende å det bekymmer, som på ett och annat håll tyckes råda rörande det förhållande, att olika meningar visa sig inom Högsta domstolen vid måls afgörande derstädes, och hvilket förhållande utgjort föremål jemväl för uppmärksamhet af Justitie-ombudsmanen i hans nyligen till Riksdagen afgifna embetsberättelse. Nu vill motionären ställa detta i samband med den bristande juridiska bildningen, som enligt hans förmenande skall vara rådande i vårt land, och som äfven skulle visa sig i brist på juridisk vetenskaplig litteratur. Jag vill icke förneka att i viss mån samband kan finnas mellan dessa saker. Men jag ber, att man icke måtte låta sig alltför mycket förskräckas öfver dessa voteringar inom Högsta domstolen, hvilka sannerligen icke äro så många, som man tyckes föreställa sig och i sjelfva verket ej heller kunna sägas utgöra bevis på bristande skicklighet hos domrarna. Går man till andra länder, der hvarken brist på juridisk bildning eller juridisk litteratur kan förebäras, så återfinner man samma förhållande. Så t. ex. vill jag nämna, att, då jag i sistlidne November månad åtföljde Hans Maj:t Konungen på en resa till Norge, och af intresse besökte ett af Högsta domstolens sammanträden, så afgjordes det enda mål, som var af någon, om än ringa betydelse, genom votering, dervid fyra röster stannade mot tre. I Preussen der visserligen icke heller saknas juridisk vetenskaplighet, äro särskilda lagar utfärdade, om huru man har att gå till väga, då inom Högsta domstolen större meningsskiljaktigheter yppa sig. Dessa lagar, om hvilka jag ej vågar antaga att de, huru de än må vara bedömda i hemlandet, här skulle finnas passande, utvisa dock det faktum, att skiljaktigheter i meningarne förekomma i betydlig mån äfven inom Högsta domstolen derstädes.

De enda ställen, der man mindre kan klaga öfver dylika skiljaktigheter äro de, hvarest synnerlig vikt fästes vid prejudikater. Men der yppas en annan olägenhet deri att prejudikaterna snart växa till sådant omfång, att rättskunskapen inom kort blifver endast de lärdes egendom, och upphör att vara folkets. Dettas kändedom om landets lagar försvinner, och det blir urståndsatt att sjelft kunna utföra sina rättegångar eller bedöma hvad det i rättsväg har att fordra eller icke.

Beträffande anslagen för Justitie-revisions-expeditionen, så är jag nästan benägen antaga, att regeringen sjelf vid nästa riksdag i viss mån kommer att underställa desamma Riksdagens och dermed äfven Stats-Utskottets pröfning. Framställning om ökade löner åt embets- och tjenstemännen

männen torde då komma att af regeringen göras, och är det påtagligt, att man i sammanhang dermed äfven måste noga taga i öfvervägande huruvida ej någon inskränkning i antalet tjänster inom någon grad kan åstadkommas. Men hvad jag tills vidare uttalat mig emot — och i hvilket afseende den siste talaren tyckes hafva gjort en omkastning — är en rubbning af den nuvarande ordningen, enligt hvilken de tjänstemän, som föra protokollet inom Högsta domstolen skola uteslutande hafva detta till sin sysselsättning. Detta är en sak; en annan är att inskränka deras antal. I sednare händelsen kan en för långt gången indragning lätteligen afhjelpas, under det att en förändring i sjelfva arbetssättet, hvarigenom protokollsföringen skulle sammanblandas med andra göromål, kunde åstadkomma en rubbning, hvarifrån det ej blefve så lätt att komma tillbaka i det rätta spåret. För öfrigt, vill man hos Kongl. Maj:t göra framställning om förändring i ett visst arbetssätt, så hör det ej vara tillräckligt att säga att den nuvarande organisationen är så och så gammal och derföre icke duger, utan man bör visa hvori den nya organisationen skall bestå, huru den skall utföras och hvilka fördelar deraf äro att förvänta. Härutinnan saknas i detta fall all utredning.

Till sist ber jag få anmärka, att det både för Regeringen och Kamraren onekligen hade varit af intresse, om det tillfälliga Utskottet framlagt de beräkningar, som nu blifvit antydda af dess ordförande. Ty då man vet, att hela protokollsföringen hos Högsta domstolen kostar 7 gånger 3,500 R:dr, eller således 24,500 R:dr, årligen, har det verkligen varit åtminstone för mig öfverraskande, att man skulle kunna åstadkomma en besparing i utgifterna för Justitie-revisions-expeditionen af minst 25,000 R:dr och ändå — visserligen under förutsättning af en eller annan tjänsts indragning — gifva såväl protokollssekreterare som kanslister och kopister löneförhöjning.

Herr Gummesson: Som jag är ledamot af det Utskott, som behandlat denna fråga, anser jag mig skyldig att något närmare redogöra för de skäl, hvarföre jag biträdt Utskottets hemställan. Likasom jag tror, att hvarje enskild person, som vill hafva ett arbete verkställt, dertill icke använder flera arbetskrafter än som är nödvändigt, så anser jag att staten icke heller bör använda flera personer än den behöfver för verkställande af sina uppdrag. Då det nu inom Utskottet upplystes, att de ifrågavarande tjänstemännen i det hela icke vore sysselsatta med annat än litet renskrifning, samt i öfrigt fyra gånger om året qvitterade sina löneqvar-tal, under det de egnade sina egentliga arbetskrafter åt andra håll, så må man icke undra på att Utskottet ansåg någon inskränkning i dessa tjänstemäns antal kunna åvägbringas. Det är ett ordspråk som säger: "fåfång gå lärer mycket ondt." Är detta ur vår religiösa urkund hemtade ordspråk en sanning, så anser jag heller icke att staten bör antaga flera personer i sin tjänst, än som kunna hafva full sysselsättning. Har man icke något att göra, så gör man icke något godt, och gör man icke något godt, så gör man ondt. Det är gifvet och klart. Beträffande Herr Justitie-statsministerns anmärkning att Utskottet icke framlagt något förslag till omorganisation af det ifrågavarande embetsverket, så ber jag att

få påpeka, att Utskottets hemställan egentligen innehåller en fingervisning att staten icke bör antaga flera tjänstemän än den kan gifva sysselsättning.

Jag yrkar bifall till utlåtandet.

Herr Danielsson: Det nu föredragna utlåtandet påpekar sådana förhållanden, som jag anser det böra vara särdeles angeläget för Riksdagen att söka så fort som möjligt undanrödja. Det är ganska sällan man ser så tydliga ord i ett utskottsutlåtande. Visserligen har Herr Justitiestatsministern sökt vederlägga de skäl Utskottet anført för sin hemställan, men han slutar dock med att säga, det han icke förnekar möjligheten af en omorganisation utaf Justitie-revisions-expeditionen. Då nu Utskottet visat att en verklig misshushållning med såväl arbetskrafter som statsmedel inom detta embetsverk eger rum, så anser jag det klart att Riksdagen bör göra allt möjligt för att åstadkomma inskränkning i antalet af de tjänstemän, som lyda under detta embetsverk.

Jag yrkar att det nu föredragna utlåtandet måtte af Kammaren bifallas.

Herr vice Talmannen Friherre Åkerhielm: Då motionären sist hade ordet, erinrade han om en motion, snarlik den nu föreliggande, som vid sistlidne riksdag i denna Kammare rönt det ogynsamma ödet att blifva lemnad utan afseende. Men i sammanhang med att han återkallade detta i vårt minne fälde han det yttrande, att "outredda naturkrafter" dervid gjort sig gällande. Enär jag hade den äran att leda öfverläggningarne i det Utskott, som behandlade den ifrågasatt af Grefve Sparre då afgifna motionen, anser jag mig skyldig såväl Utskottet som mig sjelf att påminna derom, att de "outredda naturkrafterna" förefunnos i sjelfva motionen. Den innehöll nemligen en högst knapphändig motiverad framställning om, icke blott, huruledes justitierevisionens embets- och tjänstemän borde tillsättas endast på förordnande, utan äfven att dommarne i våra öfverrätter endast skulle erhålla vilkorliga fullmakter samt vara skyldige att underkasta sig den förändring i domstolsinrättningen, som kunde komma att ega rum. Det var denna sålunda ifrågasatta omöibilitet i fråga om öfverrätterna, som Utskottet icke fann lämpligt att tillstyrka. De "outredda naturkrafterna" funnos såsom sagdt alltså i sjelfva motionen, Utskottet utredde dem, och följden blef, att Kammaren afslog densamma, sådan den då förelåg. Hvad det nu föreliggande förslaget beträffar, måste jag lemna motionären det erkännande, att han deri endast behållit en del eller, för att begagna ett af hans egna uttryck, endast en bit af en bit utaf en annan bit. Men den biten, som är kvar, tål vid att skärskådas. Jag vill icke förmäla, att icke från vederbörligt håll kunde lemnas en på sakkunskap grundad utredning, beträffande arbetet inom justitierevisionen, ehuru det på samma gång synes mig, i motsats mot hvad motionären här yttrat, ingalunda vara ogrannlaga af den enskilde representanten, som tror sig särskildt förstå en facksak, att framlägga ett bestämdt förslag, huru af honom anmärkta olägenheter må kunna afhjelpas. Jag anser det snarare vara ogrannlaga af Riksdagen att bifalla och aflåta skrivelser, grundade endast på helt löst frankastade förslag och utan att några verkliga

giltiga skäl tala därför; jag anser ett sådant tillvägagående äfven vara ogrannlaga mot en konstitutionel regering, af hvilken man fordrar, att den intager en bestämd hållning gent emot representationen och jag anser det slutligen äfven vara ogrannlaga mot denna Kammare att söka förmå densamma att på så lätta skäl, som de hvilka i nu ifrågavarande afseende äro förebragta, besluta en skrivelse, som har att genomgå hvad Grefve Sparre kallar "skärselden i Första Kammaren", der den, på sätt motionären sjelf förutspått, sannolikt komme att lemnas utan afseende. Jag för min del vill icke bidraga till att öka antalet af dylika från denna Kammare utgångna skrivelseförslag, hvilka sedermera icke blifva Riksdagens beslut. Stora frågor kunna uppstå, för hvilka vi ej kunna utfinna någon annan form att få fram vår mening än uti underdåniga skrivelser. Sparom vårt initiativ till sådana fall och lemna oss då, Herr motionär, det kraftiga stödet af eder energiska reformifver.

Särskildt med afseende på det, visserligen icke nu, men under diskussionen i samma ämne förliden riksdag framställda förslag, att revisionssekreterarne hvar för sig borde få disponera de anslag, som komme att lemnas till extra biträde inom justitierevisionens expedition eller, med andra ord, att revisionssekreterarne mot den ersättning de kunde vilja bestå, skulle få använda de unga jurister, de funno lämplige att biträda dem i deras tienstgöring, så hemställer jag, om ett sådant system kan vara riktigt, om det kan vara öfverensstämmande med svensk uppfattning af statskicket i allmänhet och domstolväsendet i synnerhet, att revisionssekreterarne skola ega utvälja unga lagkarlar till sina biträden och desse sistnämnde sålunda, så snart de komma ut i världen, vara beroende af vissa embetsmäns större eller mindre sparsambetslust på om händer hafvande tillgångar, deras mer eller mindre bevägenhet eller rent af deras godtycke att företrädesvis använda den ene eller den andre. Jag tror det icke, utan anser det enda rätta i detta afseende vara att åt Kongl. Maj:t öfverlemna bestämmandet af hvilka personer skola vara tienstmän.

Vidare har motionären förmenat, att ett belopp af 12,000 R:dr vore allt som behöfdes för att sätta hans förslag i verket. Med denna summa skulle nemligen beredas ersättning åt de unga jurister, som finge uppdrag att biträda revisionssekreterarne vid protokollsföring, expedition och dylikt. Jag ber att härvid få påpeka, särskildt för de nyvalde representanter, hvilka med lofvärd ifver i Kammaren omfattat Grefve Sparres förslag, att, om man bifulle detsamma, statsverket derigenom i sjelfva verket skulle drabbas af en *ökad statsutgift* utaf 12,000 R:dr, enär de tienstmän, hvilkas befattningar skulle indragas, vore berättigade att, så länge de lefde, uppbära sina nu innehafda löner på indragningsstat.

Af hvad jag nu anfört torde det vara klart, att jag för min del önskar, det den nu ifrågavarande motionen måtte gå samma väg, som den vid sistlidne riksdag i ungefär likartadt syfte gjorda framställningen, samt att jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Grefve Björnstjerna: Hvar och en har sin uppfattning om den större och mindre betydningen af ett förslag. Herr vice Talmannen anser att denna motion är af föga vigt och att den således icke förtjenar något synnerligt afseende. Jag är af alldeles motsatt tanke, likasom jag

jemväl tror att de skäl, som blifvit andragna för förslaget icke äro så underhaltiga, som han velat framställa dem. Jag hoppas tvärtom, att Kammaren skall finna dem så talande, att motionen bifalles, liksom jag lever i den glada förhoppning, att skrivelseförslaget skall vinna bifall i Medkammaren, i hvilket afseende jag icke ser saken så mörkt, som motionären sjelf; jag tror nemligen att sanningen dock slutligen skall taga ut sin rätt. Egentligen har jag begärt ordet med anledning af att Herr Justitie-statsministern icke riktigt uppfattat de beräkningar jag gjort, samt af hans önskan att få dessa siffror närmare framlagda. Inom Utskottet var den meningen öfvervägande, att det icke vore lämpligt afgifva något bestämdt förslag om huru den ifrågavarande organisationen skulle försiggå, utan ansåg Utskottet, i motsats till hvad Herr vice Talmannen nu framhållit, detta med fullt förtroende kunna öfverlemnas till regeringen, öfvertygad att den skulle taga saken i öfvervägande. Jag finner ett ytterligare stöd för riktigheten af denna åsigt, i hvad Herr Justitie-statsministern nyss sjelf yttrat derom, att vi till nästa riksdag hafva att emotse såväl ett förslag om inskränkning af antalet tjänster inom Justitie-revisionens expedition som af förhöjning i lönerna för de kvarvarande tjänstemännen. Det är just en dylik reglering Utskottet vill hafva. Nu till beräkningarne. Af statskalendern finna vi, att inom Justitie-revisions-expeditionen finnas åtta protokollssekreterare med hvardera 3,500 R:dr årlig lön, hvilket gör en summa af 28,000 R:dr för dessa embetsmän. Om man nu tänker sig antalet nedsatt till fyra, hvilket jag för min del anser tillräckligt, med bibehållen skyldighet för dem att föra protokoll i Stats-Rådet, men med till 4,000 R:dr ökade löner får man en årlig utgiftssumma af 16,000 R:dr. således å protokollssekreterarnes löner en vinst för staten af 12,000 R:dr årligen. Kanslisterna äro enligt statskalendern tolf — icke såsom här har blifvit påstådt elfva — hvardera med en lön af 1,800 R:dr, de uppbära således tillsammans en summa af 21,600 R:dr. Jag föreställer mig att fyra kanslister vore tillräckliga, men att deras löner böra höjas från 1,800 R:dr till 3,000 R:dr. Det årliga anslaget för dessa fyra blefve då 12,000 R:dr, eller en vinst för staten af 9,600 R:dr per år. Kopisterna äro elfva med hvardera 1,000 R:drs lön, summa 11,000 R:dr, äfven dessa Herrars antal kunde, enligt mitt förmenande, nedbringas till fyra, men med till 2,000 R:dr förhöjda löner för hvardera, eller tillsammans 8,000 R:dr i årlig lön. Således här en statsvinst af 3,000 R:dr. Sammanlagda beloppet af den besparing, staten skulle göra på dessa indragningar, blefve sålunda 24,600 R:dr. Detta är dock endast min enskilda uppfattning om hvad som kan och bör göras, jag tilltror mig visserligen icke att framhålla detta som det lämpligaste, men skulle regleringen kunna på dessa grunder verkställas, torde beräkningarne vara fullt riktiga.

Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Herr Grefve Sparre: Herr Talman, mine Herrar! Då Herr Justitie-statsministern, med anledning af hvad som här redan vid föregående tillfällen och jemväl vid denna riksdag blifvit yttrad och hvarom äfven jag nu gjort någon antydning, nemligen i fråga om de skiljaktiga meningar och voteringar, som förekommit inom den högsta domstolsinstansen, invänder att man voterar äfven i andra domstolar i den högsta instansen

och att han varit närvarande i Högsta Domstolen i Norge, då der ett mål afgjordes genom votering med fyra röster mot tre, så ber jag få anmärka, att väl ingen menniska lärer ifrågasätta, att icke olika meningar kunna uppstå och göra sig gällande inom domstolarne. Den kollegiala domstolsorganisationen förutsätter just, att sådana meningsbrytningar emellan olika åsikter kunna förefinnas. Men hvad som är betänkligt i saken och som äfven Justitie-ombudsmannen klagat öfver samt jemväl en af Högsta Domstolens ledamöter gjort anmärkning emot, är att det just är vissa principfrågor man oupphörligt voterar om, samt att det ofta beror på slumpen huruvida, beträffande en och samma princip, den ena gången den åsigten och den andra gången en annan blir gällande. Att man i öfrigt i en och annan fråga kan skrida till votering, är helt naturligt, men att oupphörligt votering eger rum och vacklande beslut fattas om stora rättsfrågor, såsom t. ex. huruvida inbördes testamente kan ändras af efterlevande make, eller om hvad verkan inteckning af nyttjanderätt medför, detta föranleder till att, såsom Justitie-ombudsmannen anmärker, folket aldrig kan veta hvad som är rätt, samt att det i viss mening kan sägas, att i dessa frågor saknas lag i vårt land.

En talare har sagt, att det embetsverk, hvarom nu är fråga, kostar 64,000 R:dr om året. Nej, mine Herrar! Nedre Justitie-revisionen jemte Justitie-revisions-expeditionen kostar enligt staten 129,000 R:dr. Slutligen har en talare upprädat, icke egentligen i saken, utan mot mig i följd af ett uttryck jag skulle hafva haft. Till en början vill jag erinra honom derom, att om jag talat om outredda naturkrafter, så känner jag ganska väl skilnaden mellan naturkraften och den maskin som kraften har satt i rörelse, och han må ingalunda tro, att jag med kraften åsyftat honom. Jag känner den kraft, som ligger i byråkratien samt dess seghet då det är fråga om förmiskning af inkomster; och om denna kraft har funnit en organ i honom, så är detta något som redan i fjor gaf sig till känna och som han således visserligen icke nu behöfde ytterligare bekräfta. Vidkommande den omständigheten, att Kammaren sistlidne riksdag afslog min motion, ber jag att få justera detta så till vida att, då Utskottets utlåtande rörande densamma här föredrogs första gången, så återremitterades detsamma temligen enhälligt af Kammaren. Jag tror till och med att, oafsedt den värde talaren sjelf, icke många röster höjde sig emot densamma, alldeles som i dag då samme talare förordat bibehållande af Justitie-revisions-expeditionen i oförändradt skick. Jag hoppas han skall blifva nästan ensam om sin mening. Att frågan andra gången den föreföll kom sig, såsom jag redan nämnt, deraf, att klockan då redan var närmare tolf på natten, och jag icke ville i slutet af April månad plåga Kammaren med någon nattseance i ämnet. Att emellertid frågan om reorganisation af detta embetsverk går framåt är ovedersägligt, ty, lika med Utskottets ordförande, anser äfven jag, att sanningen i sinom tid tager ut sin rätt. Man kan visserligen genom manövrer undanskjuta frågan för en tid, men obestriddigt är och förblir det, att här finns någonting som *måste* bort.

Att, såsom Herr Justitiestats-ministern anmärkt, Revisionssekreteraren skulle efter godtycke få använda anslaget till de extra biträdena inom expeditionen, derom finnes icke ett ord taladt i detta betänkande. Hvad

åter angår min motion vid förra riksdagen i samma ämne, har den talare jag förut besvarat sagt, att den skulle vara orimlig, enär den afsåg att underkasta domare förändrad tjänstgöringsskyldighet. Jag förutsåg denna invändning och framställde förslaget härom endast alternativt. Förslaget innehåller likväl icke något annat än hvad som redan blifvit tillämpadt ganska länge, enär Kongl. Maj:t förut tillsatt äfven domare med endast villkorlig fullmakt samt med skyldighet att underkasta sig de regleringar, som kunna komma att ega rum; och sådant är absolut nödvändigt då förändringar i domstolsorganisationen förestå. Emellertid föreslog jag detta endast villkorligt för domare, men ovillkorligt egentligen för de lägre tjänstemännen vid Hofrätterna äfvensom vid Justitie-revisions-expeditionen.

Slutligen har den ärade talaren från Södra Roslags domsaga förespeglat, att den af mig nu ifrågasatta regleringen skulle kosta så mycket, emedan tjänstemännen skulle komma på indragningsstat. Enligt hvad man kan se af Statskalendern äro likväl af tjänstemännen inom Justitie-revisions-expeditionen två protokolls-sekreterare, tre kanslisters och tre kopister endast konstituerade, och de lära således väl icke kunna komma på indragningsstat. Meningen med den ifrågavarande framställningen till Kongl. Maj:t vore dessutom, att Chefen för Justitie-departementet måtte taga i öfvervägande, huruvida icke skäl finnes att på detta sätt endast konstituera ännu flera tjänstemän, till förekommande derafatt indragningsstaten icke måtte blifva alltför mycket betungad. Emellertid, ju längre man dröjer med saken, desto svårare blir den att genomföra, och är detta således ett skäl hvarföre vi så fort som möjligt böra aflåta skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t, hvadan jag också förnyar min anhållan om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Sjöberg: Det torde i allmänhet icke vara af så ringa vikt, att när man yttrar sig i en fråga, man också gör sig någorlunda reda för densamma; och om man dertill besitter något litet sak-kunskap i den, så skadar det heller icke. Hvad den nu ifrågavarande motionen beträffar, så vill jag icke fränkänna den ett välmenande och vackert syfte, men vidkommande åter den sak, som der afhandlas, så måste jag, med all aktning för motionären, förklara, att man med skäl kunnat vänta af honom en i väsendtlig mån bättre utredning, än den han lemnat till stöd ej mindre för sina i motionen uttalade åsigt, än äfven för några af de satser han nyss här uttalat. Jag vill, å ena sidan, icke bestrida, att ju icke en nedsättning i antalet tjänstemän inom Justitie-revisionen väl låter sig göra. Herr Justitie-statsministern har också medgifvit detta, och på grund af hans ord föreställer jag mig det till och med såsom alldeles gifvet. Men, å andra sidan, måste man ihågkomma, att i samma mån man fordrar större arbetsprodukt af tjänstemännen genom att inskränka deras antal till det ytterst nödvändiga, i samma mån måste man också öka lönerna för dem. Det är gifvet och klart, att något annat val icke finnes. Nu har i fråga om det antal tjänstemän, som skulle fordras för att sköta göromålen i det omhandlade embetsverket, Utskottets ordförande framkommit med åtskilliga uppgifter, som jag måste erkänna förefalla mig alldeles oförklarliga. Jag har förut tjänstgjort i detta embetsverk, och

med kännedom om göromålens anordnande och fördelning der anser jag det vara absolut omöjligt att inskränka tjestemännens antal till endast fyra protokolls-sekreterare, fyra kanslister och fyra kopister; och jag vågar påstå, att hvarken motionären eller Utskottets ordförande eller någon af dess ledamöter är i stånd att tillvägbringa en sådan arbetsordning i Justitirevisionen, att göromålen der kunna tillbörligen skötas och fullgöras af ett så ringa antal tjestemän, ehuru, som sagdt, jag anser en inskränkning af det nuvarande antalet vara möjlig, då likväl ovilkorligen fordras att lönerna för de kvarvarande blifva ökade. Ett fel, som onekligen vidlåder ej mindre detta embetsverk, än äfven våra embetsverk i allmänhet, är, att lönerna i de lägre graderna äro så ytterst klena, att tjestemännen der ovilkorligen måste söka sin utkomst på andra håll, hvaraf åter följer en splittring i arbetskrafter, som icke kan vara nyttig för det allmänna. Väl föreställer jag mig, att, vid sitt första inträde på embetsmannabauan, en person möjligen med fördel kan se sig om på det ena eller andra stället för att inhemta allmänna insigter och sätta sig in i olika arter af göromål och sättet för deras handhavande inom särskilda embetsverk samt derigenom slutligen stadga sin öfvertygelse om den verksamhet, som, med hänsyn till hans fallenhet, kan vara lämpligast för honom. Men lika med motionären och Utskottet, anser jag, att en dylik splittring af en persons arbetsförmåga icke kan vara lämplig eller välgörande inverka på hans yrkesbildning, sedan han uppnått en viss ålder och sålunda bör hafva klart för sig, hvaråt hans håg ligger. Jag tillåter mig i förbigående dessa anmärkningar, emedan en inskränkning af den rättighet, tjestemän i de lägsta lönegraderna nu ega, att egna sig åt olika befattningar i statens tjänst, nödvändiggör en förändrad lönereglering, och de besparingar, Utskottets ordförande förespeglat Kammaren, om den ifrågavarande motionen blefve bifallen, förekomma mig derföre temligen problematiska.

En ledamot af Utskottet har framhållit såsom ett synnerligt skäl för sitt instämmande i Utskottets mening, att han tycker det vara orimligt, att tjestemän finnas, som icke hafva sysselsättning mer än hvar fjerde dag. Hvarifrån han tagit detta bestämda förklarande, kan jag icke rätt fatta. Här i utlåtandet talas om protokolls-sekreterarnes skyldighet att föra protokoll hvar fjerde dag. Men att de under mellantiderna äro strängt upptagna med utarbetandet af dessa protokoll, torde väl icke vara så svårt att inse; och såsom Herr Justitie-statsministern framhållit samt jag visserligen icke borde tillåta mig vidröra, enär hans ord der vid lag må vara tillfyllest, lärer väl icke kunna förbises huru ytterst viktigt det är, att det betydliga arbete, som erfordras för uppsättandet och expedierandet af Högsta domstolens beslut, orubbligen fortgår i den stadgade goda ordning, Hans Exellens beskrifvit.

Jag skulle visserligen kunna hafva åtskilligt att säga om ett och annat, som förefaller mig besynnerligt i motionärens muntliga framställning, och särskildt om hans bemödande att sammanställa den omständigheten, att skiljaktiga meningar ofta förekomma i Högsta domstolen med frågan om reorganisation af Justitie-revisions-expeditionen. Men den tid vi egnat åt denna fråga har varit tillräckligt lång, för att jag skulle tillåta mig något sådant. Hvad jag dock icke vill lemna ovidrördt är, att man icke har rättighet att tala om vissa manövrer, som skulle förutsätta

särskilda eller andra bevekelsegrunder för olika meningar i ämnet, än som äro en gifven följd af sjelfva sakförhållandet. Då man talar om dylika manövrer, ligger den förmodan nära till hands, att man sjelf vid förekommande fall icke är så alldeles främmande för dem.

Sammanfattningen af min åsigt i frågan är, att jag anser Utskottets förslag till beslut icke vara lämpligt med hänsyn till de upplysningar som äro lemnade; och detta så mycket heldre som Herr Justitie-statsministern sjelf antydte, att vi redan vid nästa riksdag hafva att emotse ett förslag från regeringen, hufvudsakligen i det syfte motionären och Utskottet synas önska.

Herr vice Talmannen Friherre Åkerhielm: Jag anhåller att Kam-maren måtte benäget ursäktas mig, då jag, mot min vana, ännu en gång dristar taga till ordet. Anledningen dertill är det förnyade exempel, vi nysst hört på det för oss alla bekanta vänliga och godmodiga sätt att debattera, som brukas från venersborgsbänken, och som nu rörde mig personligen. Grefve Sparre har nemligen behagat lemna en så direkt förklaring å det af honom förut i dag använda uttrycket "outredda naturkrafter", att jag å min sida anser mig skyldig förklara att, ehuru jag hvarken är eller tror mig blifva snärjd i något nät, jag just ej kan tro det vara så synnerligen farligt i vårt land att blifva fångad i det der omtalade byråkratiens nät. Detta kommer sig deraf, att jag sett så färska exempel på, huru personer, som fastnat i detta nät — ja, hvilka likt en Nessosmantel bära det kring sina skuldror eller, som det heter i grundlagen, äro afsättliga förtroendemän — likvisst kunna både i tid och otid sprattla i nätet såsom ganska fula fiskar att fjälla, utan att likväl, till en hvarje dag allt allmännare förvåning, maskorna i detta nät ännu visa sig förlorat den spänstighet, som hittills hindrat fisken att falla igenom. Må hvad jag nu sagt vara nog, för att, då Grefve Sparre anser sig kunna särskildt utpeka den plats, hvarifrån jag nu talar, också derifrån hafva uttalat mitt *noli me tangere*.

i

Herr Jöns Pehrsson: Då egentligen icke mer än en talare bestridt Utskottets hemställan, är det icke mycket skäl att vidare orda i frågan. Man tyckes här hafva velat tillvita Utskottet att hafva gjort för litet. Men jag tror dock, att Chefen för Justitie-departementet, om Utskottets förslag bifalles här och kanske äfven af Medkammaren, nog skulle taga saken om hand, eftersom Utskottet ju tydligt visat, att förslaget skulle medföra besparingar i statsutgifter samt leda derhän, att vi så småningom finge ett förminskadt antal tjenstemän, men tillräckligt aflönade. Man har här talat om olika beslut i domstolsfrågor såväl i det ena som det andra afseendet, men jag tror icke att detta står i något sammanhang med ifrågavarande ämne. Här gäller det helt enkelt frågan om större eller mindre besparingar i statsutgifterna, och jag anser derföre att Kam-maren bör bifalla Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, och propositioner gifvits i enlighet med de framställda yrkandena, blef Utskottets hemställan i före-arande utlåtande af Kam-maren bifallen; skolande, jemlikt 63 § 3 mom.

Riksdags-ordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 4.

Förekom dernäst till behandling Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 20), angående väckt förslag om underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t i fråga om indragning af Kongl. Krigshofrätten m. m.

Efter föredragning af Utskottets *förra hemställan* anförde

Herr Helander: Vid det förhållande att Kammarerna redan vid behandling af Stats-Utskottets utlåtande angående regleringen af utgifterna under Andra hufvudtiteln godkänt Utskottets afstyrkande af Herr C. J. Bengtssons motion om Krigshofrättens indragning, hemställer jag, att Kammarerna, i öfverensstämmelse med detta beslut samt med den vid nu föredragna betänkande fogade reservationen af Herr Afzelius måtte förklara, att motionen nu icke kan till någon åtgärd föranleda.

Herr Anders Johansson: Då jag biträdt det slut, hvartill Utskottet kommit, ber jag att med några ord få redogöra för skälen dertill. Vid den föreliggande frågans behandling i Utskottet uppstodo olika meningar derom, huruvida Utskottet kunde tillstyrka motionen, då denna Riksdag redan förut afslagit Herr C. I. Bengtssons motion i samma ämne. För min del kan jag dock icke inse annat, än att båda dessa förslag äro hvarandra så väsentligt olika, att man icke i formelt hänseende behöver taga hänsyn till Riksdagens förra beslut. Herr Bengtssons ifrågasvarande motion gick nemligen ut derpå, att Riksdagen skulle fatta ett afgörande beslut om Krigshofrättens upphörande och anslaget indragning efter innevarande år. Men fastän Riksdagen icke kunde besluta en sådan åtgärd, som, enligt mitt förmenande, förutsätter åtskilliga ändringar i nuvarande lagar angående krigsdomstolar och rättegångar derstädes, om hvilkas förändring det lär tillkomma Kongl. Maj:t att ensamt besluta, så anser jag denna omständighet icke hindra Riksdagen att, på sätt motionären föreslagit, till Kongl. Maj:t aflåta underdånig skrivelse med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande huruvida Krigshofrätten må kunna indragas.

Beträffande sjelfva saken har jag, lika med reservanterne emot 1868 års Stats-Utskotts utlåtande i frågan, icke kunnat finna annat, än att Krigshofrätten både är olämplig och obehöflig. Olämplig derföre att krigsmakten icke är eller får utgöra någon särskild yrkesklass, utan att den består af alla samhällsklasser, synnerligast då friköpningsrätten från allmänna beväringsskyldigheten är upphäfd, så att numera hvarje vapenför medborgare är underkastad denna skyldighet och således i viss mån tillhör krigsmakten. Obehöflig torde Krigshofrätten få anses, enär de mål som der handläggas äro så ringa till antalet, att de på sednare tiden uppgått till endast 40 à 50 om året. Fördelar man nu utgifterna för Krigshofrättens tillvaro, circa 17,000 Rdr för år, på dessa mål, så finner man att kostnaden för hvarje sådant utgör emellan 300 och 400

R:dr; och jag tror att man svårligen kan påstå att dessa äro väl använda penningar i en tid, då så många tjänstemän snart sagdt i massa framkomma med, det må jag erkänna, befogade anspråk på högre löner. På dessa skäl har jag icke tvekat att biträda Utskottets förslag i föreliggande punkt och önskar äfven att detsamma måtte blifva af Kammarren bifallet.

Herr Grefve Björnstjerna: Då jag i denna punkt är reservant, anhåller jag att få uppgifva skälen till min skiljaktiga uppfattning. Jag behöfver icke påminna Kammarren att disciplin är den grund hvarpå hvarje krigshärs organisation hvilar. Med disciplin eller manstukt menar jag lika mycket underordnades skyldighet att lyda förmäns befallningar som dessa sednares att icke befalla annat än hvad lag bjuder. Den krigshär som saknar en sådan disciplin är endast en beväpnad skara, lika farlig för den inre friheten som oskadlig för yttre fiender. Vi hafva just i dessa dagar ett lysande exempel hvarthän bristande disciplin kan leda. En general i Spanska arméen har tvungits på öppet torg utdela broderskyssar åt manskap som nyss förnt fördrifvit för dem obehagligt befäl, under det att de samtidigt vägrat rycka ut mot de röfvareskaror, som plundrade utanför stadsportarne.

För att uppehålla disciplinen fordras dock stränga bestämmelser, ofta nog undantagslagar. Det är nemligen gifvet, att felsteg, som i enskilda lifvet äro af mycken ringa betydighet, få en helt annan karaktär då de begås af underordnade mot förmän. Om en enskild man ställer till gräl med eller till ock med förgår sig handgripligt mot en annan, kan detta vara ett jämförelsevis obetydligt fel; helt annorlunda gestalter sig förhållandet om detta sker under vapen. Ett misstag är äfven att tro det disciplinen icke behöfver lika väl uppehållas i fred som i krig; en krigshär som icke i fred vänjes vid lydnad och vördnad för förmän, går i krig sin säkra undergång till mötes. Detta är ett axion, erkändt i alla stater, just derföre hafva de också alla stiftat särskilda lagar för krigsmakten — detta icke blott i monarkiskt styrda länder utan äfven i republiker, t. ex. i Schweiz och Nord-Amerika, der krigslagarne äro vida strängare än hos oss. Samma behof af manstuktens upprätthållande har här i landet förmått oss bibehålla en sådan öfverrätt som Krigshofrätten. Jag medgifver visserligen, att åtskilliga försök blifvit gjorda att få bort densamma, men kan icke första huru Utskottet, efter den utredning det gjort, kunnat komma till det slut, som nu här föreligger. Som Herrarne minnas begärde 1857 års Riksdag indragning af Krigshofrätten. Kongl. Maj:t infordrade häröfver domstolarnes utlåtanen; dervid tillstyrktes Krigshofrättens bibehållande af tvänne af rikets tre Hofrätter äfvensom af Högsta domstolen. Följden blef att frågan förföll. Då de nya krigslagarne skulle utarbetas, tillstyrkte äfven den komité, som nedsattes att granska förslaget dertill, Krigshofrättens bibehållande, och då frågan vid 1868 års riksdag genom enskild motion ånyo kom å bane, yttrade Stats-Utskottet följande: — — "då rätta anordnandet af domstolarne i de ifrågavarande målen synes hafva blifvit med noggrannhet undersökt, torde det vara att förvänta, att den lagstiftning i ämnet, som snart är att påräkna, skall visa sig ändamålsenlig. I allt fall anser

Utskottet i sakens närvarande skick sig icke kunna tillstyrka Riksdagen att i ämnet uttala någon mening och hemställer derföre att — ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda“. Detta blef Riksdagens beslut. Snart derefter utkommo de nya krigslagarne, der Kongl. Maj:t bibehållit Krigshofrätten såsom öfverrätt för krigsmakten. Detta hindrade icke att redan vid 1869 års riksdag nya motioner i ämnet väcktes. Hvad yttrade då Stats-Utskottet? Jo, följande: — *„då Kongl. Maj:t med begagnande af den Honom i ty fall tillkommande lagstiftningsrätt, pröfvat Krigshofrätten böra bibehållas, kan Utskottet icke till motionärernes framställningar tillstyrka bifall“*. — Denna åsigt godkändes såväl af denna som af Första Kammaren. Jag hemställer då, mine Herrar, huruvida det kan vara anledning att nu ånyo upptaga denna fråga, då mig veterligt inga nya skäl derföre sedermera tillkommit. Om man genomgår hvad Utskottet anfört såsom stöd för sitt tillstyrkande, finner man detta vara, för det första: att målens antal i Krigshofrätten betydligt minskats; detta finner jag för min del vara endast en glädjande tillfällighet, alls icke något skäl, hvarpå en sådan åtgärd som domstolens indragning kan eller bör byggas. Lika väl skulle man då kunna indraga en Häradsrätt, derföre att moraliteten inom häradet vid någon tidpunkt stode på särdeles goda fötter.

Vidare säger Utskottet, att de civila Hofrätterna skulle kunna, med tillhjälp af militära ledamöter, behandla de mål som nu ingå till Krigshofrätten; derpå svarar jag hvad förr derpå svarats: dels att ingen visshet förefinnes det lämpliga militära ledamöter vid alla Hofrätter finnas att tillgå, dels att önskelig kontinuitet i åsichter och domslut icke alltid vinnas, då samma slags mål af olika domstolar behandlas. Jag vågar påstå att ju mindre målens antal är, desto obehagligare känslor skulle det hos allmänheten väcka om de tre Hofrätterna stannade i olika beslut i hufvudsakligen enahanda rättsfrågor.

Slutligen åberopar Utskottet — och detta förmodar jag skall vara hufvudargumentet — den reservation, som afgafs vid 1868 års Stats-Utskottsbetänkande, nemligen att det vore orätt att bibehålla *„en domstol, som ställer en klass af medborgare öfver, utom eller vid sidan af det öfriga samhället“*. Det förefaller mig dock som om denna sats icke vore användbar mot krigsdomstolarne, isynnerhet sedan vi antagit en allmän värnepligt utan friköpningsrätt. Från detta ögonblick äro krigsdomstolarne icke domstolar för en viss klass af medborgare utan för hela svenska folket, ehuru de endast upptaga ett visst slag af förbrytelser.

Till slut, mine Herrar, får jag påminna om hvad Herr Helander nyss anförde, nemligen att båda Kamrarne helt nyligen godkänt Stats-Utskottets afstyrkande af Herr Bengtssons motion i ämnet och detta med åberopande af 1869 års Stats-Utskotts betänkande. Kan man då antaga, att denna Kammar skulle säga: hvad vi för 14 dagar sedan afgjorde bry vi oss icke vidare om utan besluta nu tvärtom? En sådan brist på konsekvens kan jag icke tilltro Kamraren. Jag yrkar derföre afslag å Utskottets hemställan och bifall till min reservation.

I de af Herr Grefve Björnstjerna nu uttalade åsichter instämde Herr Nyblæus.

Herr Carl Isak Bengtsson: Anledningen hvarföre jag icke yttrade mig, då min motion i sammanhang med behandlingen af Andra hufvudtiteln i Kammaren föredrogs, var den att Herr Gummeson redan då väckt sin motion och denna var remitterad till det tillfälliga Utskottet, som har haft mera tid att sysselsätta sig med speciellt denna fråga. Då nu emellertid detta Utskott kommit till ett slut i riktning åt det håll hvar-till jag syftat, får jag inskränka mig att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Ehrenborg: För mig ställer sig denna sak så, att "det ena jag vill, det andra jag skall". Saken vill jag, ty den är god, d. v. s. *den* saken att man skall söka så mycket som möjligt utplåna den kast-skilnad, som i vårt samhällsskick kan finnas kvar emellan militärer och andra samhällsmedlemmar. Den saken är god och den vill jag biträda, när helst fråga i sådant afseende kommer å bane och förslag framställas som äro utan olägenhet utförbara. Jag är således skiljaktigt från reservanterne i sjelfva saken, och finner icke heller något hinder af föregående Riksdagens behandling af frågan att nu fatta ett sådant beslut som Utskottet tillstyrkt. Men så mycket mera hinder därför finner jag i den behandling som denna fråga undergått vid *denna* riksdag, ja så mycket hinder att jag anser Utskottets beslut starkt snudda mot grundlagen, och det skulle verkligen icke mycket förvåna mig, om Herr Talmannen skulle finna betänklighet vid att derå framställa proposition. Ty huru förhåller det sig? Herr Bengtsson har vid Riksdagens början föreslagit, "att Riksdagen för sin del måtte besluta Krigshofrättens indragning, samt att skrifvelse till Kongl. Maj:t aflåtes med underdånig anhållan att alla de mål, som tillförene tillhört denna domstol, måtte öfverflyttas till den Hofrätt, inom hvars domvärjo målet lyder". Detta förslag om Krigshofrätten innehåller två delar, men hvilka stå med hvarandra i så nära samband, att om den ena delen faller, så faller ock den andra.

Jag vill nu hålla mig endast till den sednare delen, på det mitt försök till bevisning må blifva så mycket mera påtagligt, nemligen att skrifvelse måtte aflåtas till Kongl. Maj:t med anhållan, att alla de mål, som förut tillhört Krigshofrätten måtte öfverflyttas till den Hofrätt, inom hvars domvärjo målet lyder. Hvad svarar då Stats-Utskottet? jo, det tillstyrker att Herr Bengtssons motion icke måtte af Riksdagen bifallas. Detta Stats-Utskottets afstyrkande utlåtande blef af Riksdagen bifallet. Riksdagen 1873 har således beslutat, att förslaget derom att en underdånig anhållan skall till Kongl. Maj:t ingifvas om Krigshofrättens göromål må af de andra Hofrätterna öfvertagas, *icke* skall af Riksdagen bifallas.

Herr Gummeson åter har i sin motion, N:o 184, föreslagit: "att Riksdagen ville genom skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om icke indragning af Kongl. Krigshofrätten — — — må kunna ega rum, *så att derefter Krigshofrättens göromål öfverflyttas på de öfriga Hofrätterna* — — —". Det är ju alldeles samma sak, med den skilnad endast att i första delen af motionen föreslås att skrifvelsen skall innefatta begärau äfven om indragning af Krigshofrätter; i sednare delen åter sammanfaller ju Herr Gummesons motion helt och hållet med Herr Bengtssons; och med afseende å denna del af motionen föreslår nu det tillfälliga Utskottet, "att Riksdagen ville

genom skrifvelse hos Kongl. Maj:t i underlåmighet anhålla det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande om icke indragning af Kongl. Krigshofrätten kunde ega rum och att dess göromål öfverflyttas på öfriga Hofrätter“. Således — här föreslås uppenbarligen att Riksdagen skall besluta en sak, som den nyss förut beslutat *icke* skall ega rum. Detta, mine Herrar, kan ju icke vara rätt — och, vän som jag är af sjelfva förslaget syfte, ändå mera vän är jag dertill att grundlagen hålles i hegd. Ty 63 § Riksdags-ordningen lyder i sista momentet: “hvad Kamrarne sammanstämmande besluta, det vare Riksdagens beslut. Blifva Kamrarne ej — — om ett beslut ense, skall frågan — — anses hafva för den riksdagen förfallit“. Nu hafva Kamrarne icke kunnat komma till ett sådant beslut i fråga om den del af förslaget som Herrar Gummesson och Bengtsson hafva gemensamt, och denna fråga har således förfallit. Deremot hafva Kamrarne förenat sig i att afslå sednare delen af Herr Bengtssons motion, och detta är således 1873 års Riksdags beslut.

Stode frågan ännu öppen, så skulle jag gerna vilja skänka min röst för bifall till Herr Gummessons motion, men nu kan jag icke annat än yrka afslag.

Herr Ivar Månsson: Det är icke utan en viss tvekan som jag uppträder att yttra mig i en fråga af synnerligen juridisk beskaffenhet; men då jag har äran att vara ledamot af det Utskott, som haft att behandla densamma och jag deltagit i Utskottets beslut, så kan jag icke underlåta att angifva skälen hvariföre jag så gjort.

När frågan först kom före inom Utskottet var man icke så litet tveksam huruvida den kunde upptagas till behandling, då en dermed nästan alldeles likartad redan varit föremål för Riksdagens pröfning och af densamma afslagits. Utskottet var dock af den tanke att frågan, såsom den nu framkommit, var af helt annan beskaffenhet än Herr Bengtssons motion. Här var nemligen frågan om att aflåta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, i det andra fallet åter att fatta ett definitivt beslut i ämnet. Detta i förening med den omständigheten att motionen blifvit till Utskottet remitterad utan anmärkning, gjorde att vi ansågo oss oförhindrade att upptaga densamma till behandling.

Hvad sjelfva saken beträffar är det i främsta rummet nödigt att tillse, huruvida det kan vara lämpligt att ega sådana undantagsdomstolar som denna, hvilken är en domstol för en viss klass af medborgare. Visserligen har anförts att genom den allmänna värneplikten och friköpningsrättens upphörande saken kommit i en annan ställning, men jag tror ändock och just till följd häraf att det riktigaste vore att låta denna medborgareklass lyda under samma domstolar som behandla alla andra angelägenheter. Det har blifvit sagdt att oreda och anarki skulle uppstå om icke sådana särskilda krigsdomstolar funnes, hvilka upprätthölle disciplinen, att man hade ett exempel af Spanien, der ej sådana funnes och der också till följd deraf den största oordning vore rådande, men jag får säga, att, enligt min uppfattning af saken, är det långt ifrån detta som är orsaken till oordningar och revolutioner i Spanien, utan någonting helt annat, nemligen brist på upplysning och bildning hos detta folk, ty det är genom en

sann bildning och hyfsning som disciplinen eller ordningen bäst åstadkommes.

Vidare har man sagt, att krigslagarne i Amerika och Schweiz äro så stränga. Jag vet icke huruvida i dessa länder finnas s. k. Krigshofrätter, eller huruvida lagarne der äro så stränga, och derom har jag icke heller något att invända, men att sådana lagar skola behandlas af särskilda militärdomstolar, detta finner jag olämpligt. Hvarföre skulle icke en vanlig domstol med biträde af militärbefäl kunna afgöra dessa frågor lika väl som en krigsrätt, der det finnes endast en jurist? Det har yttrats att inga andra skäl för Krigshofrättens indragning förefinnas nu än då frågan vid föregående riksdagar var å bane. Jo, det kan lätt nog visas att så finnes, ty vi veta att inga mål af civil natur numera vid denna domstol handläggas, utan endast rent militäriska, till följd hvaraf målens antal betydligt förminskats, så att under förlidet år de ej uppgingo till mer än 49; och då man vet hvad Krigshofrätten årligen kostar, blir ju hvart och ett af dessa mål för staten alltför kostbart. Detta fäster jag mig dock mindre vid, än att hvarje svensk medborgare må få dömas af samma slags domstolar.

Stats-Utskottet har afslagit frågan såväl vid 1869 års riksdag, som äfven Herr Bengtssons vid denna riksdag väckta motion i ämnet, derför att Kongl. Maj:t samt den komité som var tillsatt för att utarbete nya krigslagar ansåg Krigshofrätten nödvändig.

Det tyckes vara något besynnerligt, om de Herrar ledamöter af 1868 års Stats-Utskott, som reserverat sig mot det då inom Utskottet fattade beslut, sedan dess ändrat åsigt, endast derför, att nämnda komité samt Kongl. Maj:t ville Krigshofrättens bibehållande. Det hade emellertid varit både önskligt och riktigast om Utskottet anfört några andra mera talande skäl för sitt afslag å motionen.

Med stöd af hvad jag nu anfört anhåller jag om Kammarens bifall till det förslag som Utskottet i sitt betänkande framlagt.

Herr Gummesson: Här har gjorts den invändningen att Kammarerna icke skulle vara behörig att upptaga min motion till behandling, emedan den redan fattat beslut i herr Bengtssons, men då Kammarerna remitterat motionen till det tillfälliga Utskottet, så har den väl just derigenom tillräckligt tydligt uttryckt sin behörighet.

Hvad sjelfva saken angår, så hafva reservanterne icke mäktat anföra något enda skäl utan anse endast att framställningen icke *för närvarande* bör bifallas. Detta *för närvarande* är ett mycket vanligt skäl då man vill motsätta sig en reform, men är väl detta ett skäl? Jag tror att just nu rätta tidpunkten är inne att genomdrifva denna reform, då Herr Justitie-statsministern, efter hvad han sjelf omtalat, är sysselsatt att utarbete nya lagar för krigsväsendet. Det är väl nemligen icke meningen att lagen skall skrivas ensidigt utan i öfverensstämmelse med folkets önskningsar. Under sednare åren hafva endast i medeltal 49 mål handlagts af Krigshofrätten d. v. s. icke ett i veckan. Hur skulle det gå om den enskilde så hushållade med sin arbetstid att han icke hade något att göra mer än en gång i veckan? Det är uttaladt från aldri högsta ort att den största sparsamhet bör iakttagas. Kan man kalla det sparsamhet

då hvarje mål som i en rätt handlägges kostar 300 à 400 R:dr? Är det vidare skäl att efter 60 års djupaste fred fortfarande bibehålla krigsrätterna. Låge vi, såsom förr, ständigt och jemt i krig, då kunde de kanske vara nödvändiga, men så länge vi äro i fred kunna vi gerna vänta med krigsrätterna till dess vi komma i belägringstillstånd. Tänk om oss en yungling inför en krigsrätt. Han har måhända begått någon ringa förseelse mot sin förman, som förut handgripligen tillrättaviserat honom. Hos hvarje lefvande varelse är nedlagd en naturlig instinkt att afvärja ett slag. Nå väl! han har nu gjort någonting alldeles förskräckligt och skall ställas inför krigsrätt. Och hvem är det väl som skall döma honom — jo, en auditör, som handlägger kanske ett mål om året och för öfrigt ligger på landet och sysselsätter sig med landtbruk eller annat, och af hvilken man dessutom icke kan vänta opartiskhet, då han icke är oberoende af förmän.

Det har blifvit sagdt att det icke finnes någonting så nödvändigt en krigshär, som disciplin och lydnad. Ja, men är det icke så öfverallt der det finnes en större folkmängd samlad. Hvarföre icke äfven krigsrätter på ångbåtar och jernvägar, vid marknader m. m. Hvarföre icke krigsrätter vid våra akademier, våra skolor? Nej, jag tror tiden vara inne att taga bort både krigsrätter och krigshofrätter. Hvad hafva de att göra, dessa krigsrätter? På hvarje krigsrätt kommer ej i medeltal mera än 4 à 5 mål om året och de flesta af dem vid de värfvade och garnisonerade regementena; på många landsortsregementen förekommer icke en krigsrätt på hela året.

På de skäl jag anfört yrkar jag att betänkanudet må återremitteras till Utskottet.

Med föranledande af Herr Gummessous yrkande hemställde Herr Talmannen, huruvida Kammararen tillåte, att äfven Utskottets *sednare hemställan* nu finge föredragas och i sammanhang med den förra blifva föremål för öfverläggning. Sedan Kammararen härtill gifvit bifall och i följd deraf uppläsning skett jemväl af ifrågavarande *sednare hemställan*, lemnades ordet åt

Herr Grenander, som yttrade: Sedan nu äfven *sednare delen* af uttalandet blifvit föredragen, ber jag att dervid få göra några erinringar.

Utskottet säger att, »hvad nu först vidkommer den del af motionärens hemställan, som afser Krigshofrättens indragning, så är denna fråga icke ny utan hafva förslag i berörda syfte blifvit inom representationen framställda vid flera föregående riksdagar.» Häraf tyckes ju osökt framgå, att Utskottet afser såsom något alldeles nytt det, som *sednare delen* af motionen afser, särdeles då Utskottet omförmäler åtskilliga framställningar om Krigshofrättens indragning, som tid efter annan blifvit af enskilda motionärer vid Riksdagen och af Rikets Ständer hos Kongl. Maj:t gjorda, men helt och håller glömmet riksdagen 1859—60, då motionens båda delar voro i fråga, ehuru med framgång endast för just den delen, som, märkvärdigt nog, icke med ett ord af Utskottet omnämnes såsom förut ifrågaställd. Med afseende på dem inom Kammararen, som härom möjligen sakna kännedom, tager jag mig friheten meddela:

att, med anledning af 2:ne inom Borgareståndet i ämnet väckta motioner, sammansatta Stats- och Ekonomi-Utskottet afgaf vid sistnämnda (1859–60 årens) riksdag ett utlåtande, som godkändes af alla, märken väl, mina Herrar, af alla fyra riksständer och som hade till följd en underdånig skrifvelse under den 20 Oktober 1860 af följande lydelse:

»Rikens Ständers underdåniga skrifvelse angående auditörs-tjenstens indragning. Enär indragning af sådane tjänster, hvilka ej åt sina innehafvare medföra full sysselsättning samt fördelning af dessa göromål å andra tjänstemän, hvarigenom besparing tillskyndas statsverket och tillgångar beredas till en nöjaktig aflöning åt de tjänster som varda bibehållne, länge utgjort den plan, hvarefter tjänsteregleringen blifvit ordnad och lika mycket öfverensstämmer med statens fördel som med billigt afseende på tjänstemannakorpens ställning, då sålunda ej längre personer föränlätas att vid unga år emottaga en ordinarie beställning, å hvilken de hvarken kunna beräkna bergning eller framtida befordran, få Rikets Ständer, som, i anledning af gjord framställning, funnit de göromål, hvilka åligga Auditörsbefattningarne vid de särskilda Regimentena utan svårighet kunna öfverflyttas antingen å andra Regimentstjänstemän eller ock å några för större distrikter gemensamma tjänstemän, hos Eders Kongl. Maj:t underdånigst anhålla, det täcktes Eders Kongl. Maj:t i nåder tillse huruvida icke, antingen på något af de sätt, som nu blifvit föreslagna eller annorledes, Auditörstjänsterne vid Regimentena må kunna umbäras och deras göromål å andra tjänstemän öfverflyttas eller ock tjänsterna undergå sådan förändring, hvarigenom nu anmärkta olägenheter afljelpas.»

Det kan icke annat än förundra mig, att icke Utskottet vidrört denna skrifvelse, ty mig synes att Utskottet bäst behandlat motionen i denna del med att låta densamma nu föranleda till en framställning af likartad beskaffenhet som år 1860. Jag vågar föreställa mig, att den ärade ordföranden i Utskottet, som ansett lämpligt att en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t från Riksdagen aflåtes, rörande omorganisation af Nedre Justitie-revisions-expeditionen, och under diskussionen härom uttalat många sanna och sunda åsikter, såsom »att tjänstemän böra hafva tillräckligt att lefva af, men också tillräckligt att göra» m. m., om ock icke enligt mitt förmenande fullt tillämpliga på då förevarande, af Hans Excellens Justitie-ministern klart utredda fråga, skall visa lika intresse för nödig omorganisation af under Landtförsvars-departementet som under Justitie-departementet hörande tjänstebefattningar och att detta alltså, om utlåtandet till Utskottet återförvisas, blifver föremål för hans be-nägna uppmärksamhet.

Chefens för Landtförsvars-departementet af Kongl. Maj:t till sina grunder gillade förslag af den 31 December 1868, angående Landtförsvarets organisation, och af den 23 Mars 1870 om förnyad lönereglering för indelta arméen, samt Kongl. Maj:ts nådiga bref den 4 Juni 1868 om Regements-skrifvares tillsättande på obestämd tid, äfvensom Kongl. Maj:ts i utlåtandet återopade nådiga bref af den 5:te Juli 1870, innehållande föreskrift, »att de som till Auditörer hädanefter utnämnas, skola vara underkastade den tillökning i tjänsteåligganden, som i följd af regements-skrifvare-göromålens

skrifvare-göromålens öfvertagande, derest Kongl. Maj:t frandeles derom förordnar, kan för dem uppstå», lära samtliga ursprungligen afsett auditörs- och regements-skrifvare-tjänsternas förening vid inträffande regements-skrifvare-tjänsts-ledigheter äfven under interimstiden.

Vid betraktande häraf och att lön för förenade auditörs- och regementsskrifvare-tjänsterna, då de skulle innehafvas af en civil tjänsteman som undergått juridisk examen, föreslagits till betydligt mindre än hälften af hvad, åtminstone vid några regementen, den som nu förordnas till endast regementsskrifvare, (hvilket uteslutande beror på regementschefens förslag, så att äfven i tjänst kvarstående officerare dertill förordnats) uppbär för endast regementsskrifvaregöromålens bestridande och hvilket belopp uppgår till ferdubbel auditörs-lön, torde, så väl ur synpunkten af besparing i statsutgifter och arbetskrafter som af billigt afseende på tjänstemannakorpens ställning, skäl förefinnas att med förnyad underdånig framställning i ämnet till Kongl. Maj:t ingå. I denna sifftning anhåller jag om återremiss af ifrågavarande utlåtande.

Herr Gumælius: Sedan nu denna fråga, som af Utskottet blifvit klufven itu, blifvit, såsom sig bort, åter sammanförd till ett helt, ber jag få förena mig med dem, som yrkat återremiss af hela betänkandet, och hoppas jag då, att Utskottet må kunna komma öfverens om ett utlåtande som går i den riktning, att en skrifvelse må beslutas från Riksdagen till Kongl. Maj:t om indragning af såväl Krigshofrätten som krigsrätterna.

En af mina länskamrater har framställt åtskilliga konstitutionela betänkligheter mot Riksdagens behörighet att till profning upptaga denna fråga, emedan densamma skulle, enligt hans förmenande, redan vara af Riksdagen afgjord; men det måtte dock, såsom Herr Bengtsson i sin tid begärde och Stats-Utskottet afstyrkte, vara skilnad mellan att *besluta* indragning af ett verk och den hemställan som här föreligger, eller att hos Kongl. Maj:t höfligt *förfråga sig*, huruvida Kongl. Maj:t *skulle finna lämpligt*, att verket indrages.

Vi ha nyss hört en auditörs åsigt i ämnet; jag har äfven talat härom med flere auditörer och, besynnerligt nog, har jag icke påträffat någon, som icke ansett sin tjänst temligen obehöflig och uttryckt den åsigt, att densamma borde, ju förr desto heldre, kunna försvinnas.

Hvad krigsrätterna beträffar, så höra de, såsom motionären riktigt anmärkte, till belägringstillståndet och böra icke finnas under våra i allo utmärkt fredliga förhållanden.

Man hör visserligen icke ofta talas om dessa krigsrätter derföre att de lyckligtvis ha så litet att beställa, men, då vi höra talas om dem, är det icke, mine Herrar, om I rådfrågen Edert minne, oftare under förhållanden, som egna sig att väcka ömkan och löje? Rättens vederbörande få resa långa vägar för bagateller, som icke äro värda hvarken tid eller penningar. Och då auditörens åtgärd toges i anspråk för vigtigare värf, än obetydliga persedelfrågor, hvad hör man då derom? Man hör utslag, som stå i intet rimligt förhållande till begången förseelse. I fjol åter gick genom landets tidningspress såsom en visa, hurusom en

beväringssyngling, som af militärisk förman groft förfördelats och dervid, aktningssvärdt nog, lade band på sig, men sedan sökte laga upprättelse, blef, vid företagen undersökning af auditören, som nästan tycktes föra talan mot den kärande, drifven derhän, att han icke tillerkändes den fulla upprättelse, som han väl borde hafva vunnit.

Under sådana förhållanden, och då det vill synas af Utskottets, enligt dess ordförandes omdöme, besynnerliga och ologiska utlåtande, som om Utskottet sökt komma till en kompromiss i frågan, och derföre säger *ja* till ett och *nej* till ett annat med nekande skäl för jakande mening och med en hel flod af reservationer i släptåg, så tillåter jag mig, i förhoppning att Utskottet må kunna framkomma med något helt förslag i ämnet och i motionens syfte, att yrka återremiss af hela betänkandet.

Herr Hægermarck: För min del är jag visserligen icke öfvertygad om nödvändigheten, att Krigshofrätten för framtiden bör bibehållas, utan anser den tvärtom böra och utan olägenhet kunna indragas; men med hänsyn till den ståndpunkt, hvarpå frågan härom för närvarande befinner sig, har jag, såsom ock af en vid betänkandet fogad reservation synes, af formela betänkligheter hindrats att instämma med Utskottet i afseende å 1:sta punkten och anhåller, under återopande af reservationen, om proposition å bifall till densamma.

Hvad 2:dra punkten beträffar, så hafva visserligen de två sednaste talarne yrkat återremiss jemväl å betänkandet i denna del, men då jag anser Utskottet hafva anfört tillräckliga skäl för det förslag Utskottet i denna punkt framställt, tillåter jag mig påyrka bifall till detta förslag.

Herr Carl Ifvarsson: Då, såsom det synes af Utskottets betänkande, en reservation, som jag vid 1868 års riksdag biträdt, blifvit återopad såsom stöd för Utskottets beslut, så anser jag mig böra i första rummet redogöra för min ställning till denna fråga. Jag var då reservant mot Stats-Utskottets utlåtande och tillstyrkte för min del Krigshofrättens indragning; men frågan har sedermera kommit i en annan ställning genom de nya krigslagarne, som bibehållit Krigshofrätten. Efter denna tid har Utskottet naturligtvis haft ännu mindre skäl än förut att tillstyrka Krigshofrättens indragning, och derföre har jag icke heller vid denna riksdag reserverat mig mot Stats-Utskottets afstyrkande utlåtande å Herr Bengtssons motion, ehuru min åsigt fortfarande är densamma som förut. Hittills har det varit fråga endast om Krigshofrättens indragning, men nu gäller det krigsrätterna utan undantag, och derföre förtjenar saken större afseende.

Jag sade nyss, att min egen uppfattning af frågan är densamma som vid 1868 års riksdag, och, om det är meningen att i större omfång än nu begagna den allmänna folkbeväpningen, så blir det nödvändigt icke blott att afskaffa de särskilda domstolarne, utan äfven att ändra lagarne. En talare nämnde nyss i afseende å lagstiftningen, att det vore nödvändigt att hafva stränga lagar för att uppehålla manstukt och disciplin inom arméen. För min del tror jag snarare att lagarne böra vara milda men tillämpningen deremot sträng. Är lagen skarp blir straffet ofta för hårdt i förhållande till brottet och det blir då nödigt att mildra det-

samma för hvarje särskildt fall, hvarpå disciplinen omöjligen kan vinna; är lagen deremot i sig mildare, så behöfves icke öfverseende med förbrytaren, utan lagen kan tillämpas så att straffet svarar mot förbrytelsen. Om man så ginge tillväga, tror jag att man stode på en bättre ståndpunkt än nu. Det kan visserligen icke förnekas att krigslagarne blifvit förmildrade på sednare tider, men de tåla dock ännu vid grundlig omarbetning. Jag kan icke finna det ringaste skäl hvarföre krigsmanskapet skall dömas af andra domstolar än andra medborgare då krig icke är i fråga. Icke blir en förseelse i och för sig större om den begås vid en vapenöfning, än annars. Under krigstid måste naturligtvis förhållandet blifva annorlunda. Jag föreställer mig derföre att dessa krigsdomstolar kunna och böra indragas och jag tror att man bör gå i denna riktning icke blott i fråga om krigsdomstolarne utan äfven beträffande alla specialdomstolar. Alla medborgare böra så vidt sig göra låter stå under samma domstolar och under samma lagar, och för att i någon mån malkas detta mål anser jag en påtryckning från folkets sida vara nödvändig, på det regeringen må på förhand känna dess behof och önskingar i detta afseende. Jag förenar mig derföre med dem som yrkat återremiss på hela betänkandet, under förhoppning att Utskottet måtte kunna uppgöra ett förslag som kan blifva antagligt äfven för Första Kammaren.

Herr Jöns Pehrsson: Om det i någon af Riksdagen behandlad fråga visat sig, huru svårt det är för Riksdagen att få de af densamma uttalade åsikter respekterade af Regeringen, så är i sanning den nu föreliggande frågan ett slående exempel på detta förhållande. Detta har åtminstone för mig varit en hufvudsaklig anledning att inom Utskottet hålla strängt derpå, att denna Kammare bör vidhålla sina i denna fråga förut uttalade åsikter. Det har syns Utskottet angeläget att, åtminstone hvad beträffar motionens första del eller indragning af Krigshofrätten, icke släppa efter, ty, hvad man än vill invända deremot, det hjälper icke förr än vi erhållit en mildare krigslagstiftning för beväringen under fredstid.

Det enda skälet, hvarföre Utskottet ansett sig icke böra tillstyrka bifall till den sednare delen af motionen, var det, att Regeringen sjelf uttryckt den åsigt att regementsskrifvarebefattningarne lämpligen kunde förenas med auditörstjänsterna. Derjemte ansåg Utskottet, att man borde invänta de åtgärder i afseende på denna fråga, Regeringen kunde komma att vidtaga genom förslaget om en ny arméorganisation. Då jag likväl nu hört, att flertalet af de Kammarens ledamöter, som uppträdt i denna fråga, önskar att frågan måtte till Utskottet återremitteras, så vill jag för min del visst icke motsätta mig detta, utan förklarar, att jag med tacksamhet skall emottaga en återremiss, och försäkrar att jag skall, i hvad på mig ankommer och i min förmåga står, se till hvad som kan göras i denna sak.

Man har här påstått, att det skulle vara nödvändigt att hafva militära ledamöter i Krigshofrätten och krigsrätterna. Jag kan icke inse nödvändigheten deraf, ty det är ju endast fråga om att tolka lagen och hvilken domare som helst kan väl tolka såväl den civila lagen som krigslagarne och tillämpa de sednare minst lika rättvist som en militär. Åsikterna i detta fall tyckas dock hänga så fast vid föreställningen om be-

hofvet af militära ledamöter i krigsdomstolarne att man icke kan rubba densamma. I praktiskt hänseende finner jag ock det vara ganska lämpligt att någon mindre domsrätt bibehålles i de fall, då truppen är samlad, ty då kunna förekomma en mängd småförseelser, som det är bäst att afgöra genast. I afseende åter på sådana mål, som ej behandlas då truppen är samlad, vore det bäst att slippa sammankalla särskild krigsrätt, utan dessa mål kunna lämpligast afgöras af de vanliga underdomstolarne. I händelse frågan återremitteras till Utskottet, skall detsamma nog taga denna sak i sorgfälligt öfvervägande.

Jag förenar mig med dem, som yrka på återremiss.

Herr Key: Då jag uppräknats bland reservanterne mot 1868 års Stats-Utskotts beslut i denna fråga, men icke reserverat mig mot det beslut, Stats-Utskottet innevarande år i enahanda fråga fattat, nemligen afstyrkande af väckt motion om Krigshofrättens indragning, och detta möjligen kan tillräknas mig såsom en inkonsequens, vill äfven jag med några ord beröra frågan. Jag har icke ändrat ståndpunkt sedan år 1868, men jag anser förhållandena nu något olika, och detta har varit orsaken att jag icke reserverat mig i år. Jag kan nemligen icke dela den åsigt, som en talare på Örebro-bänken uttryckte, att Herr Carl Isak Bengtssons, af Stats-Utskottet afstyrkta motion och Herr Gummessons nu förevarande skulle omfatta precis samma sak, ty den förra afsåg ett *definitivt* beslut och denna afser endast en *skrifvelse*. Håri ligger en väsentlig skilnad, och jag vågar tro, att Herr Talmannen delar denna uppfattning och således icke, i enlighet med Herr Ehrenborgs derom framställda yrkande, vägrar proposition.

Ordföranden i det Tillfälliga Utskott, som behandlat denna motion, yttrade, om jag rätt uppfattade hans ord, att Krigshofrättens indragning skulle hos oss medverka till frambringande af ett lika bedröfligt tillstånd som inom den spanska arméen, eller disciplineus totala förfall, hvilket derstädes gått så långt, att generalerna på torgen gifvit broderkyssar åt trupperna. Ja! skulle Krigshofrättens indragning hafva en sådan effekt, att våra svenska generaler äfven nödgades kyssa soldaterna på torgen, så vore det visst en betänklig sak, men jag kan icke fatta, att frågan har så stora dimensioner, och att Krigshofrättens indragning nödvändigt skulle medföra upplösning af all disciplin i svenska arméen.

Då Högsta Domstolen, som är högsta instansen i krigsrättsmål, anses dertill behörig med biträde af två adjungerade militära ledamöter, så kan jag ej förstå, hvarför icke de civila underdomstolarne äfven skulle vara kompetenta att utan någon våda för disciplinen upptaga och afgöra krigsrättsmål, om likaledes två militära ledamöter derstädes adjungeras. Man kunde då icke behöfva denna särskilda apparat af en Krigshofrätt.

Det skulle mycket förvåna mig om denna Kammare nu skulle besluta annorlunda än förut, då Kammaren alltid velat häfda den åsikten, att undantagsförhållanden eller någon kastskilnad medborgare emellan icke må ega run i fråga om rättsskipningen. För min del är jag fullt öfvertygad att frågan om Krigshofrättens indragning är blott en tidsfråga, men jag tror icke att det är skäl att gå frågans lösning i förväg

genom att nu fatta ett definitivt beslut derom. Deremot anser jag ganska lämpligt att aflåta en skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran att han ville taga denna fråga i öfvervägande i sammanhang med den väntade nya arméorganisationen, som måste byggas på folklig grund. Det ligger i sakens natur, att undantagsförhållanden såsom för närvarande medborgare emellan i rättsligt hänseende icke gerna kunna bestå tillsammans med allmän värnepligt, och det torde derföre vara skäl att i sammanhang med arméens omorganisation se till om icke Krigshofrätten kan indragas och om icke de civila Hofrätterna kunna, lika så väl som Högsta Domstolen, med biträde af två militära ledamöter, handlägga krigsrättsmål. För min del tror jag icke, att arméen skulle komma att lida på en sådan förändring utan tvärtom vinna, ty ju mera man betraktar och behandlar soldaten såsom medborgare och söker på den moraliska plikt-känslans grund framkalla disciplinen, desto snarare och bättre vinner och förenar man hvad som *måste* blifva framtidens uppgift: likhet inför lag och lydriad under fanan.

Jag förenar mig med dem, som yrkat återremiss af andra punkten.

Herr Grefve Björnstjerna: Först anhåller jag att med några ord få bemöta den siste talaren. Hvad jag yttrade om förhållandena i Spanien är alldeles icke tillämpligt på Krigshofrättens indragning. Jag ville endast dermed visa nödvändigheten af att upprätthålla disciplinen. Det är bekant att de mest frisinnaade stater i världen hafva särskilda domstolar för militärmål. Då åtskilliga ledamöter af Kammaren tillfrågat mig om förhållandet i detta hänseende i Amerika, får jag nämna, att der döma krigsrätterna såsom första och enda instansen, målen underkastas der aldrig pröfning af högre rätt, utan krigsrättens beslut sättes genast i verket. Är nu icke, i jämförelse med denna drakoniska lagstiftning, vår svenska med sina tre instanser mycket mera för individen betryggande? För min del tror jag icke att det skulle möta någon egentlig svårighet att till *en* af rikets hofrätter, då förstärkt med lämpligt antal militärledamöter, hänskjuta alla militära mål. Deremot anser jag det vara särdeles olämpligt att fördela dessa mål på alla tre hofrätterna, hvarigenom brist på konsekvens i rättsskipningen säkerligen uppstode. Bäst vore i sådant fall att alla dylika rättsfrågor öfverlemnades till Svea Hofrätt, der alltid biträde af lämpliga militära ledamöter vore att påräkna. Om denna sak är dock icke nu fråga.

Då diskussionen äfven rört sig kring andra punkten af Utskottets utlåtande, anhåller jag att få yttra några ord i denna del af frågan. Jag anser krigsrätterna vara särdeles lämpliga såsom undersökningsdomstolar. Det skulle medföra stor kostnad för staten, om en mängd små mål, angående munderingspersedlars skadande och dylikt, hvilka nu handläggas af krigsrätter, skulle dragas till underrätter eller Hofrätten. Krigsrätterna äro vidare för den för gröfre brott tilltalade fördelaktiga. Om t. ex. en beväringssyngling begår subordinationsbrott, är det naturligtvis långt bättre för honom att genast, der truppen är samlad, dömas än att såsom häktad transporteras först till länshäktet, sedan, allt på fängkärria till tingsstället för att der undergå rausakning. Blir det nödvändigt att afhöra vittnen, finnas sådana på platsen, i fall krigsrätten genast upptager målet, hvar-

emot, om det skall hänskjutas till annan rätt, staten torde komma att betala ganska dryga rese- och kostnadsersättningar. Någon våda för den anklagade att dömas af krigsrätt förefinnes ej, då målet derefter kan dragas under tvänne högre instansers pröfning. Troligen har det af Herr Gumelius omförmälda målet redan blifvit underställt högre rätt.

Slutligen anser jag krigsrätterna vara nödvändiga för disciplinens upprätthållande. Onekligt är att om den, som föröfvat ett brott, genast dömes och straffas, detta verkar långt mera afskräckande för andra än om den brottslige först en längre tid hålles häktad i afbidan på ransakning; allmänna meningen kan då lätt vända sig derhän, att man tycker det vara synd om den brottslige, som redan genom sjelfva fångenskapen pliktat för sin förseelse. Jag trotsar hvem det vara må att uppvisa något enda land i hela den civiliserade världen, der icke krigsrätter finnas och vågar derföre tro att det icke vore nyttigt att borttaga en domstol, lika nödvändig för disciplin och god ordning som förmålig för den anklagade sjelf.

Jag vidhåller slutligen min åsigt, att Riksdagen icke kan, efter sitt nyligen fattade beslut i anledning af Stats-Utskottets hemställan i fråga om Krigshofrättens indragning, fatta annat beslut än att motionärens framställning bör förfalla. Stats-Utskottet har nemligen, jag upprepar det ånyo, hänvisat till hvad 1869 års Stats-Utskott i frågan anfört, eller att, då Kongl. Maj:t förklarar Krigshofrätten böra bibehållas, framställningen om dess indragning icke kunde bifallas. Sedan Riksdagen, på grund häraf, afslagit Herr Carl Isak Bengtssons motion, skulle det vara väl inkonsequent att några dagar derefter fatta ett beslut i enlighet med Tillfälliga Utskottets hemställan i första punkten af förevarande betänkande.

Hvad åter andra punkten deri beträffar, kan jag icke fatta hvartill en återremiss skulle tjena, då dels Kongl. Maj:t redan förklarar sig vilja taga i öfvervägande, huruvida icke auditörs- och regementsskrifvarebefattningarne skulle kunna förenas och auditörerna i följd deraf nu tillsättas, med skyldighet att underkasta sig en blifvande förändring i tjänsteåligganden, dels Kammaren, om den önskar Krigsrätternas försvinnande, kan besluta en skrifvelse i ämnet, utan all slags återremiss.

Jag yrkar afslag å första punkten och bifall till den andra.

Herr Anders Peter Andersson: Då jag har den äran tillhöra det Utskott, som behandlat denna fråga, tillåter jag mig yttra några ord om min uppfattning af densamma. Hvad beträffar den första punkten i Utskottets betänkande, så gillar jag fullkomligt densamma. I fråga om den andra punkten hade jag helst önskat bifall till motionen. Då man nu påyrkat återremiss af denna fråga till Utskottet, får jag förklara, att jag för min del icke har något deremot, så mycket heldre som det är min öfvertygelse, att likställigheten inför lagen icke kan fullt tillgodoses förr än alla medborgare, hvilken samhällsklass de äro må tillhöra, erhålla samma slags domstolar. Jag tror äfven att krigsrätternas upphäfvande skulle medföra stor nytta och isynnerhet den goda verkan att sådana mål, som nu tillhöra dessa domstolar, komme att i väsendtlig mån förminska. Såsom exempel på ett likartadt förhållande ber jag att få erinra derom, att så länge universitetet egde kvar sin domsrätt, antalet

af de utaf dem handlagda mål var ganska stort, men sedan denna domsrätt upphört och målen öfverflyttats till de vanliga underdomstolarne, hafva sådana mål högst betydligt minskats. Då professorer ej kunna döma så rättvist, så lära väl ej heller militärer kunna göra det. Jag tror derföre, att det vore ganska godt, att alla förbrytelser mot krigslagarne hädanefter komme att handläggas af underdomstolarne. I min hemort inträffade det för två år sedan, att en beväringssyngling skuffade undan sin förman, en löjtnant. Jag tror, att, om detta mål hade behandlats af en häradsrätt, löjtnanten icke skulle fått så stor framgång i saken, som nu blef händelsen.

Jag förenar mig i yrkandet på återremiss.

Herr Ivar Månsson: Då jag förra gången hade ordet, yttrade jag mig blott öfver utlåtandets första punkt. Då emellertid diskussionen rört sig äfven om den andra punkten och man här framställt yrkande på återremiss af denna punkt, eller rättare hela betänkandet, så ber jag att nu få för Kammarern tillkännagifva min ståndpunkt inom Utskottet i afseende å den sednare delen af motionen. Jag var visserligen af den åsigt, att krigsrätterna borde indragas och dit hörande mål öfverflyttas till de vanliga underdomstolarne, men jag tvekade att framställa något bestämdt yrkande härom, enär jag fruktade att man genom att begära för mycket skulle förlora allt och att intet således skulle vinnas genom en framställning till Kongl. Maj:t i sådant syfte. Detta var ock anledningen hvarföre Utskottet icke tillstyrkte bifall till motionens sednare del. Utskottet har ock i sitt utlåtande yttrat, att, då Kongl. Maj:t, på sätt Kongl. brefvet den 5 Juli 1870 utvisar, synes vara betänkt på att förena auditörs- och regementsskrifvarettjensterna, man kan hafva anledning att hoppas på att sådant skall ske. Men då man icke vet, huru länge detta skall dröja, och om en sådan förening skall hafva krigsrätternas indragning till följd, så tror jag att det icke skulle skada, att Riksdagen i en skrifvelse till Kongl. Maj:t något mera bestämdt uttalade sin åsigt och önskan i detta fall.

Jag instämmer i yrkandet på återremiss.

Herr Abraham Rundbäck: Jag vill visserligen medgifva, att den nu väckta frågan om aflåtande af en underdänig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, det Kongl. Maj:t tücktes taga i öfvervägande om icke indragning af Kongl. Krigshofrätten kunde ega rum, icke är precis densamma som det förslag Herr C. I. Bengtsson i sin motion framställt derom, att Riksdagen måtte för sin del besluta Krigshofrättens indragning. Dessa båda motioner skilja sig dock knappt på en hårsman från hvarandra i sjelfva saken; och då Herr Bengtssons motion blifvit af Stats-Utskottet enhälligt afstyrkt samt af Riksdagen utan votering eller ens någon diskussion afslagen, förefaller det mig oförklarligt, huru Andra Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2 nu kunnat tillstyrka bifall till samma sak, som Riksdagen för kort tid sedan afslagit, och att flere ledamöter af denna Kammare kunna påyrka bifall till ifrågavarande motion. Dertill har det högeligen förvånat mig, att tvänne ledamöter af Stats-Utskottet nu så varmt förordat en återremiss, då samme ledamöter vid

frågans behandling i Stats-Utskottet haft godt tillfälle att genom en reservation mot Utskottets beslut tillkännagifva sin åsigt i frågan. Detta hafva de icke gjort; tvärtom hafva de, genom att instämma i Stats-Utskottets beslut, hänvisat till Utskottets hemställan vid 1869 års riksdag, deri det heter, att Utskottet då afstyrkt bifall till ett likartadt förslag, emedan Kongl. Maj:t förklarar att den ifrågasatta indragningen icke kunde gå för sig.

Här har af min granne till höger yttrats, att vi borde genom att besluta denna skrifvelse skaffa Riksdagens uttalade åsigt aktning hos regeringen. Jag tror för min del att första vilkoret för vår aktning så väl hos regeringen som landet är, att vi respektera våra egna beslut och icke utsätta oss för att anses såsom väderflöjlar utan någon stadga i våra åsigter.

Jag yrkar afs'ag på den första punkten och bifall till den andra.

Herr Ehrenborg: Man må säga hvad man vill om skillnaden emellan de båda åberopade motionerna i afseende på den *för*ra delen af frågan om Krigshofrättens indragning, så förblifver det dock dervid, att dessa motioner sammanfalla i den sednare delen, nemligen i förslaget att aflåta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om en undersökning huruvida icke Krigshofrättens göromål kunde öfverflyttas på de öfriga hofrätterna.

Hvad yrkandet om återremiss beträffar, så får jag förklara, att jag för min del icke har något deremot, för den händelse nemligen Utskottet, emot förmodan, skulle kunna uttänka ett förslag, som icke står i uppenbar strid med Riksdagens förut i denna fråga fattade beslut.

Herr Jöns Pehrsson: Det är med anledning af hvad min granne till venster nyss yttrade, som jag nu tagit mig friheten att ånyo begära ordet. Det har för mig varit omöjligt att fatta skälen för hans påstående att Riksdagen förut fattat beslut i denna fråga. Det är väl en väsendtlig skillnad emellan att fatta ett definitivt beslut i en sak och att blott aflåta en skrifvelse i ämnet. Om det icke vore någon skillnad häremellan, så kunde vi aldrig få mera än ett slags beslut i en fråga, nemligen antingen beslut om aflåtande af en skrifvelse till Kongl. Maj:t eller ett definitivt beslut. Jag tror, att det icke skulle skada, att denna Kammare lika gerna häfdar sin rätt som släpper efter densamma, och därför vidhåller jag yrkandet om återremiss i det syfte jag förut uttalat, oaktadt den grundlagstolkare i Konstitutions-Utskottet, som nyss hade ordet, säger motsatsen. Han har dock icke lyckats öfvertyga mig om riktigheten af hans påstående, att ett beslut om aflåtande till Kongl. Maj:t af en skrifvelse i ämnet skulle stå i uppenbar strid med Riksdagens förut fattade beslut i fråga om Herr C. I. Bengtssons motion. Om det skulle finnas några väderflöjlar här, så äro de ej så många och kunna nog vara bastanta, om så behöfs.

Herr Gumælius: Också jag har blifvit uppkallad af en min granne. Han har gått in på en återremiss, men synes icke hafva gjort detta medgifvande af helt och hållet fri vilja. Jag tror dock, att han med godt

samvete kan göra det. Det är sannt, att båda de motioner, som blifvit väckta i denna sak, ifrågasätta skrivelser till Kongl. Maj:t, men Herr Bengtssons förslag gick ju ut på, att Riksdagen skulle för sin del besluta indragning af Krigshofrätten och, i följd af sålunda fattadt beslut, skriva till Kongl. Maj:t. Häruti ligger den väsendtliga skilnaden mellan nämnda motion och den som nu är i fråga, och hvilken icke alls förutsätter något Riksdagens beslut före skrivelstens aflåtande.

För öfrigt ber jag blott i anledning af Grefve Björnstjernas yttrande rörande det af mig förut omtalade mål få nämna, att detta mål icke blifvit underställt högre Rätts pröfning, samt att saken icke ens drogs under verklig krigsrätts behandling, utan stannade vid "majorsförhör". Så kan det gå, när det är fråga om den lägres rätt emot den högre.

Herr Carl Ifvarsson: Jag ber att få erinra derom, att, då ifrågakomma två motioner blifvit af Kammaren remitterade, den ena till Stats-Utskottet och den andra till ett Tillfälligt Utskott, redan detta bevisar, att Kammaren icke fattat dessa motioner såsom af samma beskaffenhet, ty i annat fall hade otvifvelaktigt båda motionerna blifvit hänvisade till samma Utskott.

Herr Ehrenborg: Jag henställer till den siste ärade talaren, huruvida hans yttrande nyss var så alldeles riktigt. Båda motionerna röra ju samma ämne, och skilnaden dem emellan i afseende på den förra delen är blott den, att den ena motionen afsåg, att Riksdagen skulle fatta ett definitivt beslut om Krigshofrättens indragning, det vill säga indragning af det till denna domstol anvisade anslag, hvaraf följde, att denna motion måste hänvisas till Stats-Utskottet.

Herr Ola Jönsson i Kungshult: Jag vill visst icke förneka, att det skulle se besynnerligt ut, om Kammaren nu lemnar sitt bifall till ifrågasvarande henställan, sedan Kammaren redan förut under denna riksdag fattat beslut i en likartad fråga, men lika besynnerligt skulle det se ut, om icke Herr Gummesson skulle få sin motion pröfvad af Riksdagen, ty detta skulle blifva fallet, derest Kammaren, med anledning deraf att Riksdagen förut i saken fattat beslut, förklarar, att motionen icke kan till någon åtgärd föranleda. Det är hvarje riksdagsmans rätt att få en af honom grundlagsenlig ordning väckt motion grundlagsenligt behandlad och pröfvad, men denna rätt skulle nu förbises, om Kammaren underkänner motionen på omnämnda skäl.

Jag vill ej vidare yttra mig om sjelfva saken eller om det formenliga i afseende på första punkten af motionen och Utskottets utlåtande, men hvad åter angår motionens *sednare* del, så kan jag icke finna något formellt hinder möta för att bifalla densamma, och då man här upplyst, att Rikets Ständer år 1860 aflåtit en skrivelse till Kongl. Maj:t i enahanda syfte, hvilken skrivelse aldrig blifvit besvarad och icke heller är af det Tillfälliga Utskottet omnämnd, så finner jag häruti en giltig anledning för återremiss af denna del af motionen.

Jag vill således icke framställa något yrkande angående den första punkten af utlåtandet, men yrkar återremiss af den andra.

Härefter förklarades öfverläggningen angående utlåtandet i dess helhet slutad. Under densamma hade i afseende på Utskottets *förra hemställan* yrkats dels bifall, dels afslag, dels återremiss, dels ock slutligen att, med afslag å Utskottets hemställan, Kammaren ville förklara det af Herr Gummesson i hans motion framställda förslag för närvarande icke böra till någon åtgärd föranleda. Herr Talmannen gaf propositioner på dessa yrkanden och fann ja vara öfvervägande för återremiss. Votering blef då begärd. För bestämmande af kontrapositionen upptogs ånyo öfriga yrkanden, bland hvilka Herr Talmannen förklarade det som afsåg bifall till Utskottets förslag hafva flertalets mening för sig. Men jemväl om kontrapositionen äskades votering, med anledning hvaraf och efter fattadt beslut, att afslag å Utskottets hemställan skulle upptagas såsom nejproposition i voteringen om kontraposition, först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i voteringen om första punkten af Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 antager deras mening, som yrka bifall till Utskottets förslag,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är till kontraposition antaget afslag å Utskottets hemställan.

Den omröstning, som verkställdes enligt denna proposition, utföll med 97 ja mot 60 nej, till följd hvaraf den proposition, som derefter uppställdes för hufvudvoteringen, erhöll följande lydelse:

Den, som vill, att första punkten i Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 skall till Utskottet återförvisas,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren bifallit Utskottets hemställan i förevarande punkt.

Den slutliga voteringen företogs härefter och visade 105 ja mot 45 nej; och hade Kammaren alltså beslutit i enlighet med ja-propositionen.

Beträffande Utskottets *sednare hemställan* voro yrkanden gjorda dels på bifall och dels på återremiss. Efter härå framställda propositioner, förklarade Herr Talmannen ja vara öfvervägande för den sednare meningen; och hade Kammaren således till Utskottet återförvisat äfven denna del af utlåtandet.

§ 5.

Föredrogs Stats-Utskottets utlåtande N:o 31, i anledning af gjorda framställningar om eftergift af kronans rätt till en del danaarf.

Utskottets hemställanden i *punkten 1* biföllos.

Punkten 2.

Rörande *mom. a.* anförde

Herr Falk: Denna fråga är visserligen af ringa betydelse, men, då jag icke kan gilla det sätt hvarpå Utskottet behandlat densamma, ber jag i korthet få något litet taga utlåtandet i skärskådande. Jag har i min motion begärt eftergift af kronans rätt till danaarf efter aflidna, ogifta Christina Strömblad till förmån för slöjdskolan i Falun, med vilkor att medlen tillades den under skolrådets i Falun förvaltning stående fond, hvilken bildats af ett förut efterskänkt danaarf, och att endast årliga räntan användes till befrämjande af det med slöjdskolan i Falun afsedda ändamål, men denna begäran har jag icke fått besvarad på annat sätt, än att Utskottet tillstyrker det Riksdagen måtte för sin del medgifva nämnda danaarfs öfverlåtande till staden Falun med vilkor, att staden utaf det årliga anslag den nu i ersättning för förlorad tullfrihet eger uppbära, afstår ett så stort belopp, som motsvarar fem procent ränta å danaarfvat. Till stöd för sitt utlåtande har Utskottet åberopat en utaf Kongl. Maj:t till sistlidet års Riksdag aflåten nådig proposition, angående eftergift af kronans rätt till en del danaarf, samt erinrat hurusom Riksdagen, med anledning af denna nådiga proposition, "för sin del beviljade de sökta eftergifterna med det vilkor, att, för det fall att danaarf, hvilket vore i fråga att afstås till stad, som af statsverket uppbure ersättning för förlorad tullfrihet, uppginge till så stort belopp, att räntan å det-samma motsvarade eller öfverstege berörda, till staden utgående ersättning, staden afstode från nämnda ersättning." Man kan icke gerna medgifva att räntan å det ifrågavarande danaarfvat, stort 629 R:dr 99 öre, uppgår till så stort belopp, att den "motsvarar eller öfverstiger" det till staden Falun såsom ersättning för förlorad tullfrihet utgående beloppet, enär denna ränta utgör endast 31 R:dr 50 öre under det att tullfrihetsersättningen belöper sig till 279 R:dr 26 öre, årligen, och således kan man icke heller anse att Utskottet i sin här gjorda hemställan tillämpat ofvan anförda grundsats. Utskottet synes snarare hafva etablerat en alldeles ny grundsats, nemligen att kommuner böra till staten erlägga viss ränta å dem tillfallande danaarf, men i sådan händelse förefaller det mig besynnerligt att Utskottet i följande punkt tillstyrkt eftergifvande af ett danaarf till förmån för Eds församling utan alla förbehåll.

Att jag haft goda skäl för min motion, torde vara obestriddigt. Jag har, som förut är nämnt, begärt att merberörda danaarf måtte läggas till en förut i Falun bildad fond, som står under skolrådets förvaltning, och att årliga räntan skulle utgå till den i Falun befintliga slöjdskolan

för flickor. Att det i en stad, der hundratals arbetarefamiljer finnas, är nödigt hafva en sådan skola, torde icke kunna bestridas, ty eljest skulle många af dessa familjers döttrar blifva ganska illa uppfostrade. I förenämnda skola undervisas nu alla flickor, som gå i folkskolan, således den talrika obemedlade arbetareklassens döttrar, uti sådana qvinliga slöjder och sysselsättningar, som erfordras icke endast för en duglig tjenarinna, utan äfven för en blifvande husmoder. Men staden Falun har ingalunda åtagit sig att underhålla skolan, utan är den helt och hållet fotad på enskild välgörenhet. Då nu den person, som efterlemnadt ifrågavarande danaarf, sjelf tillhört den arbetande klassen i Falun, så tycker jag det icke vore obilligt om kronan till förmån för en till arbetsklassens bästa stiftad inrättning efterskänkte den lilla summa, som den afiidna genom arbetsamhet lyckats hopspara.

Att skolan är nyttig vill jag bland annat bevisa med några ord ur den af folkskoleinspektören prosten Åkerblom till Ecklesiastik-departementet ingifna sista årsberättelse, der denne omnämner att eleverna i flickskolan undervisas turvis två dagar i veckan uti "den förträffliga slöjdskolan för flickor." Ett sådant yttrande af folkskoleinspektören torde böra anses visa att skolan verkligen är nyttig och välgörande.

Jag vågar därför vädja till Kammaren, att den för sin del måtte bifalla min motion, och jag hoppas att jag icke förgäfvets gör det.

Herr Talmannen meddelade, att Första Kammaren, enligt ankommet utdrag af nämnda Kammares protokoll, bifallit Utskottets förslag i förevarande moment, samt lemnade derefter, enligt förut skedd anteckning, ordet åt:

Herr Granlund, som yttrade: Det är egentligen mot den af Utskottet följda principen jag her få vända några ord. Så fort något danaarf begärts af en stad, det må hafva varit till huru nyttigt ändamål som helst, har man under de sednare riksdagarne blifvit af Stats-Utskottet bemött med samma förklaring, som den här förekommande, att man nemligen bifaller det begärda med vilkor att staden genom miuskning af de så kallade källarfrihetsmedlen betalar ränta å de medel den erhåller. Vid sistlidne riksdag kom en Kongl. proposition om att hvarje stad, som inom viss tid afsade sig förmånen att af staten uppbära ersättning för förlorad tullfrihet, skulle sedermera, utan särskild ansökan derom, komma i åtnjutande af alla inom staden fallande danaarf. Denna Kongl. proposition vann icke Riksdagens bifall, men, om den hade gjort det, tror jag att de flesta städer skulle hafva uraktlåtitt att göra en sådan afsägelse af tullfrihetsersättningen, ty i allmänhet är det ju ganska problematiskt huruvida danaarf kunna uppstå. Det kan måhända falla ett på femtio år, eller ett på hundra och kanske aldrig. Denna proposition föll ock, därför att man ansåg olämpligt att hafva en lagstiftning, som vore olika för stad och för land; och på samma skäl, som jag då yttrade mig emot Utskottets utlåtande, gör jag det äfven nu. Här begäres nu ett litet danaarf till förmån för en i Falun befintlig skola, som staden ingalunda kan sägas hafva skyldighet att uppehålla, en skola, som har till ändamål att lära fattiga flickor handaslöjder, och som tillkommit genom ett enskildt välgörenhets-

sällskap. Det synes mig som motionären då haft ganska goda skäl för sin framställning. Då säger Utskottet: "för att ni skall få hvad ni begär, måste staden Falun betala fem procent årlig ränta å beloppet." En sådan frikostighet vet jag icke om man bör vara mycket tacksam för. Men i nästa punkt, der fråga är om en likadan begäran till förmån för en landsförsamling, och der motionären tydligt och klart utsagt, att man vill använda medlen för bildande af en fond till underhåll af församlingens skolor, der tillstyrker Utskottet bifall utan alla vilkor, att ifrågavarande danaarf må öfverlåtas åt Eds församling. Nu är dock hvarje kommun skyldig att sjelf draga försorg om sin skolfond, och således är det tydligt att den ifrågavarande vill använda de begärda medlen till lättnad i sina kommunala skyldigheter; följaktligen borde väl denna landtkommun snarare betala ränta å det belopp den erhåller, än Falun. Något sådant vill jag långt ifrån föreslå, utan tvärtom önskar jag att alla kommuner, som begära ett inom sig fallet danaarf, måtte erhålla detsamma utan vidare vilkor, så snart de förklarar sig vilja använda medlen för ett välgörande ändamål. Men jag har icke kunnat underlåta att fästa uppmärksamheten på hur olika Utskottet behandlar stadskommuner och landtkommuner.

Det är emellertid ganska säkert, såsom Herrarne väl veta, att inom städerna behöfvas flera sådana skolor, hvarom bär är fråga, än på landet, och att de uppoffringar städerna göra på sina folkskolor icke äro mindre än på landet; således borde den begäran, som här är framställd till förmån för skolväsendet i en stad, icke möta mera motstånd än en likartad anhållan till förmån för en landtkommun.

För min del yrkar jag alltså bifall till motionen.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag är så rädd — jag hoppas Ni, Herr Talman, skall fatta mina känslor och sätta tro till min försäkran när jag säger detta — jag är så rädd att komma i kollision med Stats-Utskottet, att jag visserligen icke skulle hafva dristat taga ordet nu, om jag icke härom dagen hört en ledamot af sagde Utskott mycket bestämdt uttala, det Utskottet vore så vant att röna motstånd, kritik, ogillande från alla håll, att Utskottet beslutat sig för att taga den saken mycket lugnt. Jag vågar sålunda tillförsä mig att det höglofliga Stats-Utskottet, och hvarje dess ledamot för sig, icke skall alltför illa upptaga om jag säger, att Utskottet här begått ett litet misstag. Jag förmodar att ett Utskott, så öfverhopadt af göromål som Stats-Utskottet, stundom kan finna beqvämt att i frågor, som icke stå högst på ranglistan, hafva att tillgripa en princip, efter hvilken man kan helt kort afgöra frågan med ett enkelt ja eller nej. Så förmodar jag att någon utskottsledamot vid behandlingen af denna fråga sagt: "låt oss se om vi icke förr haft en sådan fråga till behandling och om vi icke då etablerat en princip att gå efter;" "joväl," säger då en annan ledamot, och således, såsom Utskottet sjelft här refererar, tog man en allmän grundsats efter hvilken frågan var lätt att besvara. Nu nekar jag icke att det är mycket bra att hafva sådana grundsatser, under hvilka enskilda fall kunna subsumeras; då fordras likväl att någon väsentlig *likhet* finnes mellan den allmänna grundsatsen och det enskilda fall, som derunder subsumeras. Men nu

råkar det sig så illa att *olikheten* här tvärtom är väsentlig dem emellan. Utskottet har, för att komma i tillfälle att hänföra detta fall under en regel, som det icke tillhör, först nödgats svara på en fråga som icke blifvit till Utskottet framställd. Motionären har för ett visst speciellt här uppgifvet ändamål, nemligen till förmån för en skola som står under kommunal kontroll, begärt detta danaarf, men han har icke begärt det på Falu stads vägnar. För att kunna tillämpa grundsatsen från år 1872 blef det dock för Utskottet nödvändigt att föreslå, icke hvad motionären önskat, utan att danaarftet skall öfverlätas till staden Falun. Men dervid råkar Utskottet till att läsa illa innan hvad det sjelft en gång förut föreslagit, nemligen vilkoret att, om danaarf, som vore i fråga att afstås till stad, hvilken af statsverket uppbure ersättning för förlorad tullfrihet, uppginge till så stort belopp, att "räntan å detsamma motsvarade eller öfverstege berörda till staden utgående ersättning", staden afstode från nämnda ersättning. Nu är ju redan påpekadt att detta, som skulle vara vilkoret, här alls icke existerar, eftersom räntan icke på långt när uppgår till, långt mindre öfverstiger den till staden Falun utgående tullfrihetsersättningen. Således torde det vara gifvet att Utskottets tankegång här råkat en liten smula slippa sönder.

Jag skulle för öfrigt kunna fatta att Utskottet så gått tillväga, att det hembjudit åt Falu stad hvad dennes representant icke begärt för stadens räkning, om Utskottet ansett olämpligt att lemna ett sådant anslag till en enskild skola. Det har Utskottet icke gjort och naturligtvis så mycket mindre kunnat göra, som ett sådant understöd förr en gång, på Utskottets förslag, blifvit denna enskilda skola gifvet.

När således den motivering Utskottet förebragt icke kan accepteras, ens af ledamöterna sjelfve, så torde jag få tillförse mig att, utan motstånd af Utskottet, dess förslag faller och motionärens förslag i stället bifalles; hvarom jag vördsamt anhåller att Ni, Herr Talman, ville framställa proposition.

Herr Helander: Om här vore fråga endast om det lilla kontanta belopp, hvartill det förevarande danaarftet uppgår, skulle jag icke vilja besvära Kammararen med något anförande i saken i synnerhet efter den ställning, hvaruti densamma numera kommit, sedan Herr Talmannen upplyst att Stats-Utskottets framställning i denna del blifvit af Första Kammararen godkänd. Frågan rörer likväl något mera än penningar. Den gäller en grundsats; och enär jag förmodar, att man i kommande tider kan vilja åberopa och tillämpa den, nödgas jag yttra mig något utförligare om saken, än jag eljest ämnat.

Kongl. Maj:t föreslog sistlidet år Riksdagen att fatta beslut derom, att de städer, som af statens medel ega uppbära ersättning för förlorade tullfriheter och icke förut disponera inom dem fallande danaarf, en gång för alla skulle få sådan dispositionsrätt sig tillförsäkrad mot vilkor att afstå från den så kallade tullfrihetsersättningen. Stats-Utskottet understödde Kongl. Maj:ts förslag och denna Kammarare biföll detsamma. Då frågan förekom i Medkammararen, tycktes visserligen af öfverläggningen framgå, att den Kammararen icke heller egentligen var obenägen mot sjelfva förslaget, men betänkanudet blef dock af andra skäl återförvisadt till Stats-

Utskottet. Då Utskottet till följd häraf företog ärendet till förnyad behandling, intog Utskottet i den hemställan, som derefter afläts till Riksdagen, den mycket egendomliga bestämmelse, som Stats-Utskottet här citerat, eller att, om räntan å danaarf, hvilket vore i fråga att afstås till stad, som af statsverket uppbure ersättning för förlorad tullfrihet, "motsvarade eller öfverstege berörde till staden utgående ersättning, staden skulle afstå från nämnda ersättning."

För min enskilda del ansåg jag emellertid, att redan Kongl. Maj:ts förslag ej hvilade på någon verklig billighetsgrund, emedan i fråga om rätt till åtnjutande af danaarf städerna derigenom behandlades på ett annat sätt än landet. Jag motsatte mig likväl icke detta förslag, för den händelse att det ändamål, som Kongl. Maj:t dermed velat vinna och som bestod deruti, att statsverket skulle befrias från skyldigheten att i tullfrihetsersättning till en mängd städer utanordna särskilda småposter, hvilka tillsammans icke utgöra mera än omkring 7,000 R:dr för året, verkligen kunde anses vara eftersträfvansvärdt. Mot Stats-Utskottets förnyade framställning i ämnet kunde jag dock ej underlåta att, dervid understödd af flere Kammarens ledamöter, träda i opposition. Ty det sålunda framlagda förslaget förutsatte icke allenast, att samma olikhet mellan stad och land, som det Kongl. förslaget ville stadfästa med afseende å dispositionsrätten till danaarf, skulle upprätthållas. utan derjemte skulle, om utskottsförslaget bifölles, ändock icke uppnås det af mig nyss antydda ändamål, som Kongl. Maj:t hufvudsakligen äsyftat, emedan det vore högst osannolikt, att den grundsats Utskottet önskat göra gällande, förr åtminstone, än efter förloppet af århundraden skulle medföra tullfrihetsersättningens upphörande.

Föröfrigt var Stats-Utskottets sednare utlåtande anmärkningsvärdt jemväl i så måtto, att, fastän deri bestämdes, att räntans storlek i förhållande till tullfrihetsersättningens belopp skulle afgöra den frågan huruvida stad, som af danaarf kom i åtnjutande, skulle få behålla eller nödgas afstå sin tullfrihetsersättning Utskottet, icke antydte, efter hvilken räntefot beräkningen skulle ske, så att grundsatsen derigenom blef omöjlig att tillämpa. Härtill kom, att förmedlingsförslaget måste verka stor obillighet städerna emellan, enär ett enda öres skilnad i räntan kunde afgöra, om en stad, vid öfvertagande af ett danaarf, finge behålla eller skulle afstå från tullfrihetsersättningen, oaktadt denna för flera städer uppgår till hundratals riksdaler.

Då frågan åno förekom i Kammarne, var man troligtvis uttröttad af ett ärende, som af många ansågs gälla en obetydlig fråga; och detta förhållande föranledde antagligen dertill, att Utskottets förslag bifölls i denna Kammarne likväl först efter föregången votering.

Om jag får antaga, att Stats-Utskottet velat nu tillämpa denna grundsats från förra året — hvilket jag har anledning tro, då Utskottet åberopar densamma — får jag bekänna, att Utskottet synes mig göra tillämpningen på ett något eget sätt, enär Utskottet här komme till en alldeles ny grundsats, hvilken innehåller, att, i fråga om stad, till förmån för hvilken eftergift af danaarf begäres, från tullfrihetsersättningen skall i hvarje fall afdragas så mycket, som räntan utgör å arfsbeloppet. Denna nya grundsats är således märkvärdig ej blott i och för sig, utan äfven dertinnan, att den förutsätter såsom skäl för bifall till den sökta eftergiften,

att staden skall underkasta sig en motsvarande uppoffring af en annan förmån. Nu är i öfrigt att märka, att vid tillämpning af den grundsats, som Stats-Utskottet uppställde i följel och då godkändes af båda Kamrarna, skulle, huru oegentlig och obillig för städerna den än är, följden ovilkorligen blifva den, att motionärens ifrågasvarande förslag borde utan vilkor bifallas.

Jag måste säga, att det förefaller mig förvånande, att Stats-Utskottet inom så kort tid kunnat hylla så olika åsichter rörande samma sak. För min del får jag på det högsta tillstyrka Kamraren att afslå utlåtandet i denna del och bevilja motionärens begäran utan vilkor.

Herr Carl Ifvarsson: Det ser nästan ut som skulle denna fråga vara af en mycket storartad beskaffenhet, eftersom så många representanter för städerna funnit sig af densamma manade att uppträda. Och jag må säga, att jag sjelf, fastän jag för egen del anser frågan vara ganska liten, för ett ögonblick höll på att falla på den tanken, att den för andra måtte vara synnerligen högviktig, tilldess jag fick höra en talare, en stadsrepresentant också, förklara, att frågan gällde en obetydlig sak och således äfven han har samma åsigt som jag, att frågan är "liten" till omfattning och betydelse. Vid sådant förhållande vill jag icke heller på densamma spilla många ord. Jag kan dock icke underlåta att i någon mån bemöta hvad här yttrats, men jag skall blifva ganska kort.

Motionären förklarade sålunda till en början, att Stats-Utskottet icke besvarat hans framställning. Detta påstående förundrar mig, ty jag tror, för min del, att motionen nog blifvit tillbörligen besvarad, om ock det får medgifvas, att den icke kunnat af Utskottet obetingadt tillstyrkas. Men icke är det väl något ovanligt, att ett Utskott, vid behandling af ett ärende, i viss mån afviker från en motionärs förslag, ehuru detsamma ligger till grund för det förslag Utskottet upprättar.

Motionären framhöll vidare, att den skola, till hvars förmån *han* begärt eftergift af kronans rätt till det ifrågasvarande danaarfvat, hörde icke under staden Falun, utan under *skolrådet* i denna stad Huruvida till skolväsendets upprätthållande derstädes staden tillskjuter några medel eller icke, har jag mig ej bekant, men jag har föreställt mig, att om staden får danaarfvat, det står staden fritt att använda det till gagn för sina skolor, och om i stället staden lemnar dem understöd på annat sätt, arfsbeloppet väl alltid blir en hjälp för staden. Att den hjälpen icke blir afenahanda beskaffenhet, som om danaarfvat efterskänkts *utan vilkor*, är klart, men något dylikt har Stats-Utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka. Förslaget står i sammanhang med Riksdagens beslut i följel, hvilket syftade derhän, att statsverket en gång måtte blifva qvitt utgifter för de gamla källarefriheterna i städerna. Det omförmälda beslutet för lidet är var resultatet af en kompromiss mellan de olika meningarne i Kamrarna, hvilka Stats-Utskottet sökte sammanjemka, och derföre blef ock genom detsamma icke stadgad någon riktigt ren princip. Nu har Stats-Utskottet måhända gått litet längre i afseende å grundsatsens tillämpning, då Utskottet hemställt, att, äfven om danaarfvat icke är så stort, att räntan derå motsvarar källarefrihetsersättningen, man ändock borde begagna tillfallet

fället att föreskrifva ett motsvarande afdrag, å denna ersättning, emedan det eljest kunde inträffa, att en stad får det ena mindre danaarfvet efter det andra, utan att ändock behöfva afstå ett enda öre af den inkomst staden åtnjuter för förlorad tullfrihet, under det att en annan stad på samma tid råkar att få blott ett enda danaarf, men hvilket fullt motsvarar tullfrihetsersättningen och följaktligen genast blir sistberörda tillgång för all tid förlustig, om staden öfvertager danaarfvet. Af denna anledning tror jag, att Utskottets förslag har ganska godt skäl för sig. Jag vill för öfrigt fästa uppmärksamheten deruppå, att här icke är fråga om någon lagstiftning i ämnet. Men det var just derföre att man förlidet år ansåg det en sådan var förknippad med Kongl. Maj:ts då uti likartadt ämne afgifna proposition, som saken erhöll den utgång, som den då fick. Det gäller deremot nu endast en anslagsfråga, eller frågan om en eftergift från statens sida af en förmån emot en annan å en stads.

Om emellertid det nu förhåller sig så, att motionären anser, att *staden Falun* icke bör emottaga detta danaarf, så vill jag biträda hans mening i så måtto, att jag kunde yrka rent afslag, men längre vill jag icke gå. Jag förmodar dock, att staden Falun tager emot arfsbeloppet och jag yrkar derföre bifall till Stats-Utskottets förevarande hemställan, enär jag antager, att staden skall blifva derned mera belåten än med ett afslag.

Herr O. B. Olsson: Sedan Herr Carl Ifvarsson haft ordet, kunde jag gerna inskränka mig till att med honom instämma utan att tillägga något mera. Jag vill blott i korthet bemöta Herr Granelund i hvad han nyss yttrade.

Han sade, att han för sin del ansåg, att, hvad angår rättigheten till åtnjutande af danaarf, lagstiftningen borde vara lika för stad och för land. Det är just också dit jag vill komma, och till samma mål har äfven Stats-Utskottet syftat, fastän Utskottet icke kunnat fullt taga ut steget. Landet har inga källarefriheter, men städerna hafva deremot haft sådana förmåner under en följd af år. Om och när dessa oegentliga intrader kunna helt och hållet borttagas, blifver ju lagstiftningen med hänseende till danaarf derefter likartad för stad och land. Och hvad har Herr Granelund derom att säga? han får ju då sin vilja fram.

För öfrigt hemställer jag till honom och en hvar, om någon fullkomlig rättvisa kan anses ligga till grund för ett stadgande, som möjliggör, att en stad kan, med bibehållen källarefrihetsersättning, tillgodogöra sig inom detsamma fallande danaarf endast med åberopande af det för indragning af nämnda ersättning stadgade vilkor, att arfsbeloppet skall vara så stort, att räntan derå fullkomligt motsvarar eller öfverstiger tullfrihetsersättningen. Man kan ju tänka sig, att en stad ett år får ett danaarf, hvars ränta allenast med en eller annan riksdaler eller till och med några öre understiger den inkomstsifra, hvartill den nu omförmälda ersättningen uppgår; och då således räntan icke *fullt* motsvarar ersättningsbeloppet, är staden berättigad att behålla detsamma oafkortadt och att derjemte öfvertaga danaarfvet. Ett eller annat år derefter kan åter inträffa, att inom samma stad faller ett nytt danaarf, som med hänsyn till dess storlek är att hänföra under enahanda kategori som det förra så till vida, att rän-

tan derå mera eller mindre närmar sig, utan att likväl på öret uppgå till det belopp, som staden i ersättning för förlorad tullfrihet uppbär af statsverket. Staden har alltså åter rättighet att sätta sig i besittning af äfven detta danaarf utan något vederlag. På detta sätt kan en stad, som har tur, med stöd af det förberörda vilkorets ordalydelse, gång efter annan komma i åtnjutande af en dylik förmån, utan rubbning af den, som borde i stället förminska, då deremot en annan stad, hvilken erhållit ett enda inom dess område fallet, danaarf, hvars ränta nätt och jemnt motsvarar källarefrihetsersättningen, genast är denna sednare inkomst för alltid förlustig. Lika med Stats-Utskottet anser jag derföre det vara med rättvisa och billighet mera öfverensstämmande, att *hvarje* stad, till hvars förmån eftergift begäres af kronans rätt till inom detsamma fallet danaarf, skall utaf det årliga anslag, staden eger uppbära i ersättning för förlorad tullfrihet, afstå ett så stort belopp, som motsvarar fem procents ränta å danaarfvat. Genom tillämpning af denna grundsats, hvilken derjemte bringar alla de städer, för hvilka den kan blifva gällande, i full paritet med hvarandra, kan man hafva förhoppning att någon gång blifva befriad från dessa källarefriheter i städerna.

Jag yrkar fördenskuil bifall till Stats-Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Helander: Den siste talarens yttrande innefattade, enligt min uppfattning, en skarp kritik öfver det förmedlingsförslag, som Stats-Utskottet i förevarande hänseende framställde vid förra Riksdagen, utvisande, huru högst obilligt detsamma var med hänsyn till det resultat, som det skulle medföra för vissa städer och i det fallet vill jag medgifva, att den bestämmelse, hvilken nu blifvit af Stats-Utskottet föreslagen, kan vara något billigare, då derigenom skulle för hvarje stad komma att å tullfrihetsersättningen afräknas så stort belopp, som motsvarade räntan å danaarfvat. Men om ock sagde föreskrift må anses innebära en liten jemkning af orättvisan i det förra föreslagna vilkoret, får jag dock säga, att jag, för min del, tycker bättre om en full rättvisa, än en modererad orättvisa.

Hvad sjelfva saken beträffar, föreställer jag mig, att de ledamöter af Kammaren, hvilka vid sistlidne riksdag omfattat Stats-Utskottets då afgifna förslag, för att handla konsekvent nu måste rösta för afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan vid denna riksdag och i stället följdriktigt yrka bifall till motionen. För egen del vill jag tillägga, att det synes mig bra besynnerligt, att man vill tillämpa detta — om jag så får säga — krångliga sätt att gå till väga, ty man bör väl antingen rent bifalla eller rent afslå hvarje särskildt anspråk på eftergift af danaarf, som framställles. Om framställningen har skäl för sig, må man då godkänna den; hvarom icke, må man afslå densamma och behålla arfsheloppet åt kronan, ty det är i alla händelser kronans medel.

Herr Granlund: Jag vill till svar å Herr O. B. Olssons mot mig riktade repliker endast i korthet förklara, att jag ingalunda kunnat uppfatta hans yttrande såsom någon vederläggning af hvad jag anført beträffande obilligheten af den olikhet i vilkor för åtnjutande af danaarf, som Stats-Utskottet här uppställt för stad och för land. Han sade, att landet icke har några källarefrihetsmedel, men att städerna länge varit af sådana

i besittning. Detta är ett faktum, som ju af ingen förnekas. Men jag tror, att icke heller det förhållandet kan af någon jäfvas, att, då städerna fingo sig tilldelade ifrågavaraude inkomster, såsom en obetydlig ersättning för förlorade tullfriheter, dermed äfven vore förbundna åtskilliga skyldigheter, från hvilkas fullgörande städerna ännu icke blifvit befriade. Sålunda torde det vara ganska väl bekant, att städerna åligger att upprätthålla sina egna domstolar och sin egen administration, att underhålla sina publika byggnader m. m. Tullfrihetsersättningen tillfaller dessutom egentligen magistraterna såsom löneinkomst samt utgår, särdeles i de små städerna, med ett högst ringa belopp. Jag vidhåller fördenskull så väl min åsigt som mitt yrkande.

Härmed var öfverläggningen slutad. Under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick och dels att med afslag å Utskottets hemställan det förslag måtte antagas, som i Herr W. Falks motion N:o 118 blifvit framställt. Sedan Herr Talmannen gifvit propositioner å dessa yrkanden samt förklarar ja öfvervägande för den sednare meningen, blef votering begärd. Med anledning häraf företogs omröstning enligt en så lydande, nu uppsatt och justerad voteringsproposition :

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad Stats-Utskottet hemställt under litt. a) i Andra punkten af dess utlåtande N:o 31,

röstar ja ;

Den, det ej vill,

röstar nej ;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan i hvad den skiljer sig från det förslag, som blifvit framställt i Herr W. Falks motion N:o 118, bifallit motionärens förslag.

Omröstningen utföll med 83 ja mot 70 nej; och hade alltså Utskottets hemställan af Kammaren bifallits.

Mom. b.

Bifölls.

Punkten 3.

Beträffande *mom. a* yttrade

Herr Helander: Då Kammarens majoritet nyss beslutat och ansett billigt att danaarf icke må efterskänkas till förmån för stad, på annat vilkor, än att staden gör en lika stor uppoffring af en sig tillhörande annan förmån, så förmodar jag att, då nu fråga är om efterskänkande af sådant arf till en landsförsamling, samma majoritet icke kan fatta annat beslut än att framställningen derom jemväl bifalles under enahanda vilkor, eller att kommunen gör en arfsbeloppet motsvarande uppoffring. Detta är naturligtvis icke mitt *yrkande*, enär jag, som nyss tillhörde minoriteten, derigenom visat att jag anser ett sådant sätt att gå till väga vara allde-

les oriktigt, utan jag förmodar endast, som sagdt, att majoriteten, för att handla konsekvent, icke kan annat än afslå hvad Utskottet här föreslagit, eller åtminstone icke bifalla detsamma annat än med det nämnda vilkoret, hvilket i sjelfva verket leder till ett och samma resultat.

Herr vice Talmannen Friherre Akerhielm: Med anledning af Herr Helanders yttrande ber jag endast att, på de grunder som af Stats-Utskottet blifvit anförda, få yrka bifall till Utskottets i denna punkt gjorda hemställan.

Efter denna öfverläggning, som nu förklarades slutad, bifölls momentet.

Mom. b.

Blef äfvenledes bifallet.

§ 6.

Herr *Huss*, som anmält sig till motions afgifvande, blef af sådan anledning nu upptagad och anförde:

Då jag, med anledning af den diskussion, som, vid behandlingen af det så kallade Dechargebetänkandet, inom denna Kammare fördes, tillät mig yttra, att åtskillige ledamöter af Konstitutions-Utskottet öfverenskommit att väcka motion om förändring af villkoren för enskilda utländska undersåters rätt att här i riket besitta egendom eller idka näring, så vågar jag nu, med hänvisning till den närmare utredning, som uti den i Första Kammaren i samma syfte inlemnade motion blifvit förebragdt, för denna Kammare framlägga ett förslag i nu antydda riktning.

Berörda motion, som nu aflemnades och i samlingen af motioner komme att upptagas under N:o 186, begärdes på bordet, der densamma alltså till nästa sammanträde skulle blifva hvilande.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades	
Herr <i>Benjaminsson</i>	under 14 dagar från och med den 4 April.
„ <i>Ake Andersson</i>	14 „ „ „ „ „ 4 „
„ <i>Lars Persson</i> i Hjulsta „	14 „ „ „ „ „ 4 „
„ <i>Per Nilsson</i> i Kulhult „	14 „ „ „ „ „ 5 „
„ <i>C. I. Bengtsson</i>	14 „ „ „ „ „ 5 „
„ <i>Karl Aron Jönsson</i>	14 „ „ „ „ „ 5 „
„ <i>Sven Nilsson</i> i Efveröd „	14 „ „ „ „ „ 5 „
„ <i>Olof Olsson</i> i Olebyn	14 „ „ „ „ „ 5 „
„ <i>O. Östling</i>	14 „ „ „ „ „ 9 „

Kammarens ledamöter åtskiljdes nu, kl. 3 e. m., men sammanträdde åter

Kl. 7 e. m.

§ 8.

Herr vice Talmannen ledde Kammarens förhandlingar under fortsättningen af detta sammanträde.

§ 9.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets utlåtande N:o 32, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar.

§ 10.

Då dernäst till föredragning anmäldes Stats-Utskottets utlåtande N:o 33, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om auvisande af statsunderstöd för iståndsättande af staden Ystads genom storm skadade hamn, begärdes ordet af:

Herr Lamberg, som anförde: Jag anser och vågar påstå, att Stats-Utskottet vid behandlingen af denna Kongl. proposition gått alltför njuget till väga emot staden Ystad. Kongl. Maj:t har på anförda skäl, och efter tillstyrkande af vederbörande embetsmyndigheter, föreslagit Riksdagen, att för iståndsättande af staden Ystads genom storm den 13 November 1872 skadade hamn, bevilja dels en försträckning af 46,000 R:dr, dels ock ett anslag utan återbetalningsskyldighet till belopp af 92,000 R:dr, eller tillsammans 138,000 R:dr. Enligt ett af chefen i södra Väg- och vattenbyggnadsdistriktet, Majoren A. Remmer, afgifvet kostnadsförslag, erfordras sistnämnda summa för hamnens iståndsättande, men dertill kommer ytterligare en kostnad af 60,000 R:dr, för ombyggnad af hamnens vid samma tillfälle förstörda lastbrygga. Nu har Stats-Utskottet, ehuru det välvilligt erkänt billigheten deraf, att staten vid så beskaffade, af naturhändelser förorsakade stora olycksfall, som det ifrågavarande, understödjer ett samhälle, hvilket icke torde mäktat, att utan statens biträde bota de timade skadorna, likväl tillstyrkt ett anslag af endast 46,000 R:dr, således icke ens en fjerdedel af den kostnad, som behöfver betäckas. Jag hemställer till Kammarerna, om detta kan vara billigt, eller om 46,000 R:dr kan vara ett ens nämnvärdt understöd, då fråga är om en kostnad på nära 200,000 R:dr. Ystad hade lyckats att efter mycket besvär och stor skuldsättning få sin hamn i god ordning, men så inträffade en olyckshändelse, hvilken ingen mänsklig makt kunde förekomma, och som inom några timmar till stor del ödelade det kostsamma och vackra arbetsföretaget. Der om någonsin anser jag, att staten bör på ett kraftigt sätt mellankomma och bidraga till afhjelpande af den skedda skadan, så mycket mer, som en god hamn är en fördel, icke ensam för kommunen, utan i lika hög grad för det

allmänna, isynnerhet en hamn med ett sådant läge som Ystads, der alla nationers fartyg kunna året om påräkna en god och säker nödhamn; och det visade sig äfven under sista året, att hundradetals fartyg begagnade sig af denna tillflyktsort, utan hvilken många af dem måhända gått sin undergång till mötes. Staden Ystad har i och för sin hamn och för åstadkommande af en jernväg, hvars anläggning äfven är en fördel för det allmänna, åsamkat sig en skuld, hvilken för närvarande uppgår till omkring 650,000 R:dr, en för ett så litet samhälle ganska hög summa. Till följd deraf äro stadens innevånare redan betungade med en så hög kommunal-skatt, att få, om ens någon stad i riket torde vara högre beskattad, och jag betviflar nästan, att samhället mäktar bära den ytterligare skattebörd, som skulle blifva en följd af upplånandet af den betydliga summa Stats-Utskottet synes vilja, att staden, för iståndsättande af dess hamn, skall anskaffa. Jag anser, att Stats-Utskottet väl hade bort behjerta detta, och således med skäl kunnat tillstyrka bifall till den Kongl. propositionen oförändrad, men då jag icke kan hysa några förhoppningar om att ett yrkande, framställt i sådan riktning, numera skall vinna något understöd, så inskränker jag mig till att yrka bifall till reservanternes förslag, hvilket äfven varit framlagdt af Stats-Utskottets Riksgäldsafdelning nemligen, att ett anslag utan återbetalningsskyldighet, till belopp af 69,000 R:dr, må för ifrågavarande ändamål beviljas; och vågar jag anhålla hos Herr vice Talmannen om proposition på detta mitt yrkande.

Herr Lasse Jönsson: I likhet med den föregående talaren, anser äfven jag, att Stats-Utskottet handlat väl hårdt mot staden Ystad, då det föreslagit en så liten summa till afhjelpande af den olycka, som drabbat detta samhälle. Jag vågar påstå, att ingen, som den 13 November 1872 sett de härjningar, som naturens våldsamma raseri förorsakade på Skånes södra och östra kuster, kan vara villrådig, om man bör bifalla det af reservanterne här föreslagna beloppet eller icke. Vi sågo med förfäran den skada och stora förödelse, som nämnde dag väderleken anställde i våra bygder, och då vi veta att den enskilda hjälpsamheten på ett berömvärdt sätt uppförat 100,000:tales R:dr, för att afhjelpa den enskilda nöden, så anser jag äfven det vara statens oeftergifliga pligt att träda emellan för att hjälpa ett samhälle, som oförvällandes blifvit lidande af nämnde olyckshändelse.

Jag yrkar således afslag å Utskottets förslag och bifall till reservanternes i ämnet gjorda framställning.

Herr Grefve Posse: Herr vice Talman, mine Herrar! I likhet med en talare på stockholmsbänken, som under förmiddagens sammanträde hade ordet, vill jag börja mitt yttrande med att erkänna, det jag med en viss tveksamhet uppträder för att yrka ändring i en af Stats-Utskottet gjord framställning. Jag gör det så mycket mer i detta fall, som det är en ren tillfällighet, att jag icke i Stats-Utskottet fått bidraga till frågans utredning och behandling, i hvilket fall, som Herrarne torde finna af den betänkan det bifogade reservationen, Stats-Utskottets tillstyrkande blifvit i öfverensstämmelse med reservanternes framställning, ty min röst hade der betydtt vida mer, än den kan betyda här i Kammaren. Jag anhåller lik-

väl värdsamt, att Kammaren ville taga i öfvervägande, om icke giltiga skäl förefinnas att bifalla den af utskottsledamöterna från Första Kammaren afgifna reservation. Anledningen till den olycka, som drabbat Ystads hamn behöfver jag icke beröra, den är af Herrarne alla känd. Det finnes dessutom flera mycket talande skäl, som synas mig böra föranleda Kammaren att behjerta det nödvändiga och rimliga i, att staten i någon mån bidrager att fylla ifrågavarande för Ystad uppkomna behof.

Herrarne veta och hafva ofta hört, att Ystads hamn under vintern nästan ständigt är öppen, och att genom densamma kommunikationen med kontinenten säkrast bemedlas. Det är således af stor vikt, att den upprätthålles i sådant skick, att den kan användas och att man icke låter densamma förfalla. Stadens utvägar att sjelf bekosta den reparation på hamnen, som blifvit en följd af stormen nästlidne höst, äro icke stora, derföre att staden har nödgats att, i olikhet med en del andra städer, sjelf med ett betydligt belopp, en half million riksdaler, deltaga i kostnaderna för en jernväg från Ystad till stambanan vid Eslöf. De flesta andra städer hafva fått stambana till sig utan nämnvärd kostnad, och Ystad är således i detta afseende sämre lottadt. Nu blir denna hamn, enligt min öfvertygelse, snart af ändå större betydelse än förut, sedan ett enskildt bolag bildat sig och redan är i verksamhet för att bygga en jernväg från Malmö till Ystad, och dessutom är i Tyskland under bildande ett bolag, hvilket sannolikt under detta år träder i verksamhet för att bygga en jernväg från Arcona på Rügen till Stralsund. Den hastigaste öfverfarten från Sverige till kontinenten blir således från Ystad till Arcona, hvilken väg kan tillryggaläggas på 4 timmar, och derefter är man inne på det tyska jernvägssystemet. Detta är ytterligare skäl, för att i användbart skick upprätthålla Ystads hamn.

Ett annat skäl är, att från Trelleborg ända upp till blekingska kusten finnes icke på hela kuststräckan en enda hamn mer än Ystad af den beskaffenhet, att sjöfarande der kunna söka en säker tillflykt för att bota till sjös lidna skador. Ystad är en nödhamn för handelssjöfarten i ordets egentliga bemärkelse.

Kammaren torde således benäget finna nödvändigheten af att hamnen behålles i tillfredsställande skick, och då Kammaren af Stats-Utskottets betänkande inhemtat, att Ystad redan, till följd af den skuld staden har för sin jernvägsanläggning, får vidkännas årliga kommunalutskylder, som variera emellan 5 å 6 R:dr för hvarje bevillnings-riksdaler, och att staden således är mer än tillräckligt betungad med kommunalutskylder, samt svårligen kan öka dessas belopp, utan att stor fara för samhällets ekonomiska bestånd uppstår, så hoppas jag Kammaren välvilligt vill lemna sitt bifall till det af reservanterne framlagda förslag. Jag beklagar på samma gång, att reservanterne icke mera än som skett närmat sig Kongl. Maj:ts förslag i denna fråga, men som saken nu står, finnes icke någon annan utväg, än att söka få Riksdagens beslut i enlighet med reservanternes framställning. Då man tager i betraktande den storartade välvilja, som representationen städe har visat mot både hamnar och kommunikationsleder, der behofvet för deras anläggande och upprätthållande varit större, än att det samma af enskilda korporationer eller bolag kunnat fyllas, så synes det mig, att Kammaren i detta fall kan med full konsekvens lemna sitt väl-

villiga bifall till den framställning jag nu gör om godkännande af reservanternes förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Det är icke med stort hopp om framgång, jag nu uppträder för att försvara Utskottets betänkande, men jag skall dock taga mig friheten att afgifva de skäl, som ligga till grund för Utskottets beslut i ämnet.

Jag anser, i likhet med föregående talare, att det är nödvändigt, att staten träder emellan vid sådana utomordentliga olycksfall, som det, hvilket nu träffat Ystad, när dess hamn förstördes, men när staten skall lemna ett understöd, så bör man äfven taga i betraktande huru stort behovet är af ett sådant; och om jag skulle taga ett af representanten för nämnde stad afgifvet yttrande för kontant, så skulle jag nästan vara böjd för att afslå hela den summa, som af regeringen för ifrågavarande ändamål äskats, ty han förklarade att, om Riksdagen icke beviljade mer än 46,000 R:dr, så vore detta en så obetydlig summa, att man lika gerna kunde afslå hela beloppet. Ett samhälle, som anser en sådan summa som 46,000 R:dr för en obetydlighet, synes mig verkligen icke vara i något stort behov af understöd. Orsaken hvarför jag icke kunnat bifalla, vare sig den Kongl. propositionen, eller reservanternes framställning, är den, att jag icke funnit tillräckligt talande skäl för ett beslut i denna riktning. Man har i den Kongl. propositionen åberopat, att staden Ystad icke utan statens mellankomst förmådde bära de utgifter, som för hamnens iståndsättande erfordrades, och Ystads stadsfullmäktige hafva anfört, att hamnkassan icke lemnar tillräckliga tillgångar för detta ändamål, samt att staden hade en skuld till belopp af 650,000 R:dr. Dessa uppgifter hålla likväl icke streck. om man tager dem i närmare betraktande. ty af den sålunda uppgifna skulden utgöra icke mindre än 529,000 R:dr Ystads delaktighet i den jernväg, som går till staden, och dessutom ingår i nämnde beräkning af stadens skuld 90,000 R:dr för af staden inköpta aktier i dervarande gasbolag. Om man nu från den uppgifna skuldsumman frånräknar dessa båda belopp, så finner man, att den egentliga skulden uppgår till blott 31,000 R:dr. Man kan visserligen säga, att staden har en skuld, när den ingått i dessa stora företag, ty den får icke på en gång någon vinst af de nedlagda kostnaderna, utan måste på desamma beräkna ränta och amortering, men icke äro de derföre att anse såsom bortkastade penningar, ty jag tror, att staden Ystad, lika väl som hvarje enskild, som insätter penningar i industriella företag, beräknar icke allenast att få igen dessa penningar, utan äfven att förtjena något derutöver. Således ur synpunkten af stadens närvarande skuld tror jag det icke finnes något synnerligt skäl att bevilja en större summa än Stats-Utskottet tillstyrkt.

Nu säger man vidare, att hamnkassan icke räcker till för hamnens iståndsättande. Jag medgifver, att så är förhållandet, ty denna kassa har för närvarande någon skuld, men jag tror icke, att man uteslutande ur den synpunkten, att hamnkassan icke för ändamålet räcker till, kan hemta tillräckligt skäl att bifalla allt som här blifvit begärdt. Om man ser efter, huru det för närvarande står till med denna kassa, så finner man, att utgifterna för hamnen under loppet af åren 1867—1871 uppgått till 341,161 R:dr 40 öre. Det var under dessa år, som hamnbyggnadsarbetet

pågick i Ystad. Under samma tid uppgingo inkomsterna tillsammans till 243,322 R:dr 14 öre. Nu är att märka, att i denna summa ingick ett statsanslag till belopp af 63,000 R:dr, så att sjelfva inkomsten af hamnen genom hamnafgifter och sådant uppgick till 180,322 R:dr 14 öre. Om jag fördelar detta belopp på nämnde 5 år så finner jag, att hamninkomsterna per år uppgått till 36,064 R:dr. Om jag nu ser efter huru det förhåller sig med stadens skuld och huru förhållandena skulle gestalta sig, om staden skulle ikläda sig en ytterligare skuld för hamnens iståndsättande, så ställer sig saken på följande sätt. Stadens skuld utgör för närvarande, med tillämpning af hvad jag redan förut nämnt, att staden har full valuta för de kostnader, den nedlagt på jernvägen och gasverket, till ett belopp af 31,100 R:dr. Hamnkassans skuld utgör 97,839 R:dr, hvar-till kommer kostnaden för ombyggnad af lastbrygga 60,000 R:dr. Enligt Stats-Utskottets förslag skulle staden nu för hamnens iståndsättande, utöfver de 46,000 R:dr som Utskottet tillstyrkt, få en ytterligare utgift af 92,000 R:dr. Ystad skulle således få en sammanlagd skuld af 280,939 R:dr. Om jag räknar 6 procents ränta på detta belopp, så skulle utgifterna för år uppgå till 16,856 R:dr. När då, såsom jag redan har upplyst, årliga inkomsterna af hamnen utgöra 36,064 R:dr, så har Ystad, sedan staden betalt ränta och amortering på sin skuld, 20,000 R:dr årligt öfverskott för att hålla hamnen vid makt. Jag tror att, om man ser närmare på dessa siffror, så skall man finna, att behofvet af underöd icke är så ofantligt trängande, som man tycks föreställa sig. Jag kan således icke finna annat än att, äfven om vi icke bifalla Kongl. Maj:ts förslag, utan staden måste ikläda sig en skuld för hamnens iståndsättande, staden likväl af hamnen skulle inom några få år få en inkomst till bestridande af nödiga utgifter, ty efter det förslag, som för hamnbyggnaden upprättats, skulle hamnen byggas så fast, att icke några stora kostnader till densamma underhåll för framtiden behöfde ifrågakomma.

Ser man på huru Riksdagen de sista åren handlat emot Ystad, så finner man att denna stad ingalunda blifvit styfmoderligt bemött. Vid 1853—1854 årens riksdag erhöll Ystad för sin hamnbyggnad ett anslag af 30,000 R:dr samt ett lån till belopp af 60,000 R:dr. Under 1865—1866 årens riksdag bekom staden för samma ändamål ett rent anslag utan återbetalningsskyldighet till belopp af 63,000 R:dr, och nu skulle staden ytterligare erhålla 46,000 R:dr. Jag tycker att detta är rätt vackra summor och i betraktande deraf, har jag biträdt det förslag, Utskottet framlagt.

Jag skulle kunna hafva åtskilliga andra skäl att åberopa, men som jag anför det hufvudsakligaste af hvad jag tänkte säga, så inskränker jag mig dertill, helst som jag hoppas, att flere utskottsledamöter efter mig skola taga betänkandet i försvar. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Carl Anders Larsson: Ingen kan vara mer tacksam än jag emot Stats-Utskottet, när det söker att spara i sådana fall, der sparsamheten är liktydig med god hushållning, men om Utskottet vill drifva sparsamheten så långt, att både landet och det stora hela derpå förlorar, då kan jag icke följa Utskottet längre. Jag hade tecknat upp åtskilligt

af den bouppteckning öfver Ystads tillgångar och skulder, som den siste talaren upprättade, men jag kunde icke länge följa hans siffror och öfverger således att nu fästa mig vid dem. Jag tror icke, att de summor, som nedläggas på upprätthållande af Ystads hamn, äro bortkastade penningar, ty jag anser att icke allenast Ystad, utan hela den rika orten deromkring kommer i åtnjutande af de fördelar som hamnens iståndsättande medför, och hvilka fördelar, sedermera i sin ordning äfven komma det öfriga landet till godo. Utskottet har gjort en stor nedsättning i den summa, som Kongl. Maj:t för ifrågavarande ändamål ansett nödig, ty under det Kongl. Maj:t har äskat en försträckning af 46,000 R:dr, och ett anslag utan återbetalningsskyldighet af 92,000 R:dr, har Utskottet tillstyrkt Riksdagen att bevilja blott ett anslag af 46,000 R:dr. Nu har representanten för just den stad, som är i fråga, gått så långt, att han utlofvat att om staden finge de af reservanterne föreslagna 69,000 R:dr, staden skulle sjelf tillsläppa resten af hvad för hamnens iståndsättande erfordras. Under sådana förhållanden och då det är naturen, som ensamt vållat den olycka, som träffat Ystad, tycker jag för min del, att Riksdagen ganska väl kan gå nämnde representants önskingar till mötes och bevilja den summa, hvarmed han förklarar sig skola åtnöjas. Hela skillnaden emellan de olika förslagen är 23,000 R:dr, och om vi genom en sådan summa kunna vinna ett så stort mål, som att få en god hamn, derifrån landets produkter på genaste vägen kunna föras till utlandet, så frågar jag, om det icke vore knussel af Riksdagen att för dessa 23,000 R:dr vilja uphoffra detta mål och omöjliggöra för Ystad att iståndsätta den hamn, som naturen utan någon stadens förskyllan förstört. Jag tror icke det kan vara Kammaren värdigt att motsätta sig det förslag som reservanterne framlagt, med hvilket stadens representant jemväl åtnöjts, och yrkar jag för min del att detta förslag måtte af Kammaren bifallas.

Herr Jan Andersson i Jönvik: Iugen lär väl kunna förneka, att den olycka, som nästlidne höst drabbade staden Ystad derigenom att dess hamn förstördes, både är stor och värd medlidande. Att Stats-Utskottet det oaktadt i ämnet framlagt ett sådant förslag, som det hvarom nu är fråga, har sin grund i den omständigheten att vi, på sätt Herr Liss Olof Larsson redan anfört, inom Utskottet erhöllo en del upplysningar om stadens verkliga tillgångar och skulder, hvilka gäfvos vid handen, att staden, för vinnande af understöd, för Kongl. Maj:ts och Riksdagens ögon utmålade sin ställning sämre än den i sjelfva verket är. Stats-Utskottets ledamöter få så ofta uppbära skarpa tillrättavisningar för slöseri med statens medel, att det må förlåtas dem, om de någon gång söka att hålla emot utgifter, isynnerhet då, såsom här är fallet, dessa icke äro så af behovvet påkallade, som en del personer velat låta påskina. Utskottet har emellertid gått så långt, att det erbjudit Ystad ett anslag utan återbetalningsskyldighet till belopp af 46,000 R:dr, men, enligt hvad stadens representant här tillkännagifvit, tycker staden detta icke vara något att tacka för, och under sådana förhållanden tror jag verkligen för min del, att det icke är någon fara med Ystad, om det anser dessa 46,000 R:dr för en obetydlighet. Jag har icke något ondt i sinnet emot Ystad, men jag anser, att

denna stad har förmåga att, åtminstone till största delen, själf utan andras hjälp reda sig ur den iråkade förlägenheten, och yrkar jag för den skull bifall till Stats-Utskottets i ämnet gjorda hemställan.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr vice Talman! Jag hoppas, att Kammarens ledamöter icke äro så obenägne mot Ystad, som Stats-Utskottets ledamöter från denna Kammare hafva varit. Ystad hade med stora kostnader äntligen fått sin hamn färdig, staten hade välvilligt för ändamålet lemnat ganska betydliga bidrag; men då behagade det naturen att spela en lek med byggnadskonsten och sönderbryta en del af de starka murar, man uppfört för att skydda hamnen mot hafvets våldsamhet. Men detta var något, som de stackars ystadsboarne aldrig kunnat beräkna. Huru många gånger hafva icke vi här i Kammaren beviljat medel åt afbrända städer för återbebyggande af deras tomter. Och dessa städer hade dock kunnat försäkra sig mot olyckan, mot eldens härjningar; Ystad åter har icke kunnat försäkra sig emot den mäktiga naturen, ty hon står öfver alla försäkringar. Stadens begäran om hjälp må ej heller uppfattas så, som vore den utgången från en enskild person, så som hade staten ej med olyckan att skaffa; man besinne, att det icke ensamt är Ystad, som behöfver detta understöd för att sätta sin hamn i ordentligt skick, utan landet deromkring, ja hela Sveriges sjöfart, som är i behof af denna hamn. Något skäl för Kammaren att afslå denna begäran förefinnes vid sådant förhållande icke, såvidt jag förstår.

En talare på dalabänken, ledamot af Stats-Utskottet, ordade vidt och bredt om Ystads stora tillgångar och lättheten för staden att själf bekosta reparationen af hamnen utan större understöd af staten, än Utskottet tillstyrkt. Jag vill icke följa den värde representanten i hans boupp-teckning; ty det skulle blifva ganska långtrådigt både för Kammaren och mig, det är blott en enda punkt i densamma, som jag vill föra honom till minnes. När Ystad åtog sig dessa stora uppoffringar för sin jernväg, så skedde detta i den beräkning, att företaget möjligen skulle lemna en vinst. Banan skulle blifva bredspårig med lätt öfverbyggnad; och hade den blifvit byggd på det sättet, så hade den utan tvifvel gifvit någon behållning, förlusterna hade åtminstone icke blifvit så stora. Men Riksdagen behagade besluta, att banan skulle byggas med tung öfverbyggnad, i fall statsunderstöd skulle erhållas; men understödet blef icke större, än det staden hade begärt för den först projekterade anläggningen. Förändringen i byggnadsättet blef således ett streck i räkningen för staden. Jernvägen blef emellertid färdig; den har gått med förlust ända hittills, ehuru trafiken dock nu så tillvuxit, att förlusten hädanefter väl icke kan blifva så stor som förut. Talaren från Dalarne hade visserligen en motsatt beräkning om de stora inkomster denna jernväg lemna; men att den icke håller streck, derom torde jag icke behöfva upplysa honom, det kan han lätt finna, om han behagar läsa t. ex. statsrevisorernes sednaste berättelse.

Jag kan således för min del icke annat än tillstyrka Kammaren att fatta samma beslut, som Första Kammaren redan fattat, nemligen afslag å Stats-Utskottets förslag och bifall till reservanternes från Första Kam-maren hemställan.

Herr Jöns Andersson: På de skäl, som af Herr Carl Anders Larsson med flere talare blifvit åberopade, yrkar äfven jag afslag å Stats-Utskottets förslag och bifall till den reservation, som blifvit af Utskottets ledamöter från Första Kammaren afgifven. Hvar och en, som läser Utskottets betänkande, finner ju att olyckan vållats af en storm, hvars like i våldsamhet ingen der på orten kan erinna sig, och således på intet sätt kan tillskrifvas någon försumlighet eller vårdslöshet å stadens sida. Vid sådant förhållande och då stadens finansiela ställning är sådan, att det för honom är alldeles omöjligt att, utan risk af ekonomisk ruin, sjelf ensam bekosta hela reparationen, hoppas jag att Kammaren inser billigheten och nödvändigheten utaf statens mellankomst, åtminstone med den summa. reservanterne föreslagit.

Herr Dickson: Oaktadt jag aldrig helst skulle hafva yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition, då enligt min öfvertygelse fullt giltiga skäl kunna för densamma anföras, måste jag dock efter den utgång frågan i Första Kammaren fått, inskränka mig till att yrka bifall till reservanternes förslag och afslag å Utskottets. Men jag önskar säga ett par ord om sjelfva principen, som ligger till grund för Utskottets framställning, den nemligen i hvilken grad anläggning och underhåll af en hamn skall anses för en kommunens eller statens skyldighet. Icke kan man väl påstå att det är en skyldighet för kommunen att, därför att den har en hamn, om denna blifver förstörd, anlägga en ny, eller att ensam bekosta underhållet af densamma; det är ju icke kommunen ensamt, som drager alla fördelarne af honom. Skulle den olyckan inträffa att våra exporthamnar helt hastigt blefve ruinerade, så icke blefve det stadskommunerna som komme att draga det kortaste strået, utan landskommunerna. Anläggandet af hamnar anser jag för min del för en allmän, en statsangelägenhet, såväl som underhållet; och beviset härpå finner jag deri, att hamntaxorna sanktioneras för viss tid af Kongl. Maj:t, och att inkomsten af dem icke får användas för kommunens gemensamma behof eller för endast de kommunala behofven, utan uteslutande i och för hamnens hållande i godt skick. Jag kan således icke finna något skäl för det påståendet, att det skulle vara någon särskild förbindelse för en kommun att, derföre att hon har en hamn, som länder hela landet till nytta, för densamma ikläda sig några särskilda skatter, ofta nog ganska betungande; jag tror att detta är en alldeles oriktig princip.

Jag har velat säga dessa ord för att lemna en liten antydning om hvad som möjligen kan ligga under Utskottets förslag, nemligen en sorts antagonism mellan stad och land. Men de som hylla den satsen handla, tror jag, ganska oklokt. Jag tror att städerna och landet hafva så gemensamma, så solidariska intressen, att man icke kan skada de ena, utan att skada de andra; jag tror att, när båda draga jemnt, länder det hela landet till fördel, landsbygden ej mindre än staden.

Jag inskränker mig till att, såsom jag redan sagt, yrka bifall till reservanternes från Första Kammaren förslag.

Herr Jöns Rundbäck: Jag hoppas att, vare sig man uppträder till försvar för Stats-Utskottets förslag eller något annat, Kammaren der-

före dock icke måtte göra denna fråga till en tvistefråga mellan stad och land eller deri vilja se något bevis på en mindre välvillig sinnesstämning vare sig mot staden eller landet. För min del får jag säga, att jag hvarken hyser eller har hyst någon afvohet mot städerna; jag hoppas och önskar att de måtte blomstra och gå framåt, så väl som landet. Det är min åsigt om saken. Må man derföre ej alludera på någonting sådant, kvad mig beträffar; hvarje försök i den riktningen tillbakavisar jag bestämmt. Detta i anledning af den nästföregående talarens anförande.

Ingen kan mera än jag beklaga den olycka, som öfvergick Ystad i höstas. Men det var icke blott Ystad, som träffades af olyckan, hela södra och östra kusten från Ystad till Haparanda och vestkusten ända till Norge led o stora förluster genom stormens härjningar. Att så var förhållandet på vestra kusten, känner jag specielt; både fartyg och mindre hamnar eller lastbryggor, tillhörande enskilda personer, blefvo på många ställen alldeles förstörda eller mycket skadade. Men dessa personer, som dock hade mycket svårare för att hjälpa sig sjelfva, än den kommun som nu anropar staten om hjälp, hafva ej fått något understöd af det allmänna — och de hafva ej eller begärt det. Hvarföre skall staten nu, då det gäller en hel kommun, följa en annan princip? Och hvad skulle väl följden blifva, om denna princip tillämpades? Cimbrishamns stad har, såsom man af en annan Kongl. proposition finner, redan inkommit till Kongl. Maj:t med begäran om ett anslag af 200,000 R:dr och 100,000 R:dr såsom lån, för iståndsättande af sin genom samma storm förstörda hamn. Exemplet från Ystad har således redan börjat bära frukt; och ansökningarne blifva nog flera, om man ser att de lyckas. Men skall staten ersätta alla olyckor, som stormen i höstas förorsakade, så kommer detta att kosta många millioner; ty hjälper man den ene, måste man också hjälpa den andre. Förklarar Riksdagen den grundsatsen riktig, så undrar jag icke på, om alla som genom nämnda olycka blefvo lidande begära ersättning för sina förluster af det allmänna; de hafva ju precis samma skäl för sin anhållan som Ystad har haft, olyckan har inträffat utan deras förvållande.

Frågan måste således pröfvas från en annan synpunkt. Kommunerna måste hjälpa sig sjelfva, i samma mån de ega dertill nödiga resurser. Kostnadsförslaget innefattar, att Ystad skulle få statsunderstöd till så stort belopp, som hamnen, hvilken icke var fullt färdig då den förstördes, skulle kosta. Men icke nog härmed; man vill äfven bygga hamnen solidare än förut, och således äfven dyrare. Och allt detta begär Ystad att staten skall bekosta, utan någon som helst uppoffring för kommunen. Jo, säger man, staden skall bygga en lastbrygga, som kostar 60,000 R:dr. Men denna brygga skulle staden i alla fall hafva byggt; den har intet med stormen i höstas att skaffa. Kostnadsförslaget säger ju sjelft, såsom synes af den resumé deraf Stats-Utskottet intagit i sitt betänkande, "att statsunderstöd icke vore att påräkna till bestridande af den till 60,000 R:dr beräknade kostnaden för iståndsättande af ofvannämnda lastbrygga, enär Rikets Ständer, vid beviljande af anslag till hamnbyggnaden, år 1866 förklarar lastbryggans ombyggnad vara ett arbete, hvars verkställande borde uteslutande på kommunen ankomma". Lastbryggan var således redan för 7 år sedan i det skick, att den farfvade ombyggnad, utan afseende på hamn-

byggnadens tillstånd; och representationen förklarade derföre också att ombyggnad af bryggan borde ske uteslutande på kommunens bekostnad. Kostnaden för denna ombyggnad kan vid sådant förhållande ingalunda tagas i betraktande nu, då det är fråga om hamnens iståndsättande efter den i fjol timnade olyckan.

Ystad har vidare för sin hamnanläggning af staten redan en gång fått både lån och försträckning; den skuld, man här så mycket talat om, har staden icke åsamkat sig för det ändamålet. Jag vill icke göra någon beräkning öfver denna skuld; talarens på dalabänken kalkyl i det afseendet var, enligt min åsigt, fullkomligt riktig, hvarom hvar och en kan öfvertyga sig, som uppgör kalkylen efter Kongl. Maj:ts proposition; ty resultatet blir i begge fallen detsamma. Då hamnen förut kunnat gifva så stor inkomst och då det är att förutse att stadens trafik både till lands och sjös skulle tillväxa, staden således tilltaga i välstånd, så är det klart att hamnen skall komma att gifva allt större och större afgäld för betäckande af de lån, staden för dess iståndsättande kan behöfva upptaga. Att staden måst sätta sig i skuld för jernvägen och gasverket, hvarken vill eller kan jag bestrida, men den saken hör icke heller hit, lika litet som iståndsättandet af lastbryggan, och skulden kan, om också naturligtvis icke på en gång eller så hastigt, åtminstone småningom betalas genom afkastningen af dessa tvänne anläggningar.

Att kommunalutskylderna, till följd af kostnaderna för dessa industriella företag blifvit ganska höga, vill jag lika litet förneka; jag känner dock flera landskommuner, som, ehuru de icke inlåtit sig på liknande företag, ändock hafva lika stora kommunalskatter som Ystad, om icke större, men långt mindre tillgångar. Jag vill emellertid upplysa, att jag inom Stats-Utskottet påyrkat, att staden skulle få en tredjedel af beloppet, som behöfdes för hamnens iståndsättande, såsom anslag och två tredjedelar såsom lån; men då jag af personer, som närmare kände till förhållandet i staden, fick höra att stadens egna tillgångar voro så stora, att något lån icke behöfdes, kunde jag icke vidhålla detta yrkande.

Jag har nu uttalat de skäl, hvilka föranledt Stats-Utskottet att stanna vid det beslut, hvartill det kommit. Man får så ofta höra Stats-Utskottet beskyllas än för det ena, än för det andra, än för slöseri, än för njugghet. Men det är ej Stats-Utskottet som i sista hand har beslutanderätten öfver statens utgifter, utan Riksdagen, representationen i dess helhet, ej någon dess delegation. Har Stats-Utskottet i denna fråga eller i någon annan begått något fel, så går det ju an för Kammaren att rätta det; är Stats-Utskottet den ena gången för känsligt, den andra för hårdt, så ligger väl deri intet hinder för Kammaren att visa sin känsla i motsatt riktning. Men min öfvertygelse är, att Stats-Utskottet haft fullt giltiga skäl för sin hemställan; och yrkar jag således bifall till densamma.

Herr Törneblad h: Herr vice Talman! mine Herrar! I likhet med den föregående talaren tror jag att denna fråga icke behöfver behandlas så, att man uppdrager en gränsskilnad mellan stad och land; jag tror att det för frågans bedömande är alldeles tillräckligt att fästa sig vid, att vi hafva att göra med en kommun, med vissa skyldigheter, som begär understöd af staten. Om denna kommun tillhör landet eller staden är deremot nä-

got, som, efter min mening, ej behöfver tagas i betraktande. Jag tror ej heller att det är skäl att klandra Stats-Utskottet, derföre att det visat sparsamhet med statens medel; ty detta har varit Utskottets skyldighet. Men deri ligger icke något hinder för Kammaren att, om han erhåller fullständigare upplysningar än Utskottet, fatta ett beslut i annan riktning än Utskottets och sålunda mildra den stränghet, Utskottet han hafva visat.

Det är icke blott Ystad, det är landets alla kuster, säger man, som träffades af stormens härjningar i höstas. Detta är sannt, men har endast till en viss grad betydelse för det nu föreliggande fallet; många af de trakter, som svårast drabbades af dessa olyckor, hafva fått riklig hjälp af den allmänna och enskilda välgörenheten, något som deremot icke varit fallet med Ystad, och som staden ej heller kunnat påräkna. Vidare har man sagt, att då, såsom nu, det är fråga om en kommun, som sjelf eger tillgångar till olyckans afhjelpande, så behöfver och bör staten icke träda emellan. Den satsen är i och för sig ganska riktig; men dess tillämplighet på Ystad beror på, huru långt man anser att stadens förmåga i det afseendet kan uttänjas. Jag för min del får bekänna, att jag är så litet bekant med förhållandena der på orten, att det för mig är mycket svårt, om ej rent af omöjligt, att med full säkerhet bedöma hvilka och huru stora svårigheterna äro för staden att sjelf bestrida de ifrågavarande stora utgifterna. Deremot vill jag fästa mig vid några under diskussionen gjorda användningar i saken. Det har blifvit sagdt, att staden lånat hufvudsakligen för produktiva ändamål, såsom för jernvägs- och gasverksanläggningarne. Men afkomsten af dessa industriela företag kan ännu åtminstone ej hafva varit synnerligen stor; ty vi känna, att sådana i början hafva svårt att bära sig, och i allmänhet egentligen äro beräknade på framtiden. Vidare har man påpekat hamnafgifterna. Huru det förhåller sig med den inkomst som staden har af dem, torde hvar och en som haft något att göra med kommunalförvaltningen i en sjöstad lätt kunna föreställa sig; den åtgär förmodligen, såväl i Ystad som i andra sjöstäder, i betydlig mån, till muddring i hamnen, till byggnad och underhåll af broar och quailer m. fl. dylika onera, hvilka staden i och för hamnens hållande i vederbörligt skick, äfven oafsedt utomordentliga händelser, måste underkasta sig. Man har sagt, att kostnadsberäkningarne för hamnens iståndsättande skulle vara öfverdrifna och missledande. Detta är en sak, som jag ej heller kan bedöma. Men anmärkningen, att staden nu vill bygga solidare än förr, kan jag icke anse befogad; ty härigenom, genom ett solidare byggnadssätt än det gamla, förekommes just, om möjligt, eller åtminstone minskas behovet att för sådana olyckshändelser, som den hvilken förstörde denna hamn, vända sig till Riksdagen; det solidare byggnadssättet är i sjelfva verket en sparsamhetsåtgärd, som Riksdagen, i min tanke, bör på det aldra högsta uppmuntra, så att just sjelfva byggnadssättet må lemna så stark garanti som möjligt för att samma begäran icke ännu en gång må behöfva återkomma. En sådan garanti är dock, jag erkänner det, omöjlig att åstadkomma, ty naturhändelser förekomma, så beskaffade att de gåcka alla menckliga försigtighetsmått; men bemödandet förtjenar ändå erkännande, det kan åtminstone aldrig lända staten till skada, utan tvärtom till gagn. Huru förskräcklig denna storm var, som förstörde ham-

nen i Ystad. hafva vi alla hört omtalas. Jag sjelf var i tillfälle att i en annan sjöstad bevittna samma naturhändelse. Och ehuru man der var nog lycklig att icke af den anledningen behöfva anlita Riksdagen, så hade man dock tillfälle att inse och erkänna, att det just är vid sådana tillfällen som detta, som statens skyldighet att hjälpa vidtager. Prejudikatet är farligt, kan man säga. Må så vara; men anledningen ligger ju hos naturmakterna, dem vi ej kunna betvinga, ej i Riksdagens beslut i och för sig. Vid sådant förhållande tror jag icke, att det kan ligga någon fara för representationen i utöfvandet af statens rätt och pligt att bispringa en kommun, som utan sitt eget förvållande, genom en händelse så beskafiad att knappast någon nu lefvande kan påminna sig någon dylik, råkat i nödvändigheten att begära statens bistånd.

Jag anhåller på dessa grunder om afslag å stats-Utskottets förslag och bifall till det af reservanterne i Första Kammaren framställda.

Herr Granlund: Om det vore fråga om ett anslag till en ny hamn, så skulle man hafva mindre att invända emot Stats-Utskottets förslag; men så är icke förhållandet, frågan gäller ett anslag till ett samhälle, som lidit en stor olycka, hvartill det varit helt och hållet oskyldigt, men till hvars förekommande inga försigtighetsmått kunnat vidtagas. Att vid sådant förhållande neka att hjälpa, då hjälp begäres, kan icke vara staten eller representationen värdigt. Ystad har en skuld af öfver 650,000 R:dr, och kommunalutskulderna, som utdebiteras på stadens invånare, hafva under de sednare åren utgjort sex gånger bevillingens belopp, en ganska respektabel summa för samhällets gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter. Frågan gäller att åter försätta stadens hamn i ett sådant skick, att den uppfyller sitt ändamål, såväl för staten som för orten, således till allmän fördel, Stats-Utskottet har nu tillstyrkt en tredjedel af den begärda summan, enligt kostnadsförslaget, således skulle staden betala två tredjedelar af ifrågavarande belopp, eller 92,000 R:dr. Jag ber Herrarne dock observera, att en sådan utgift kommer att drabba många personer inom detta samhälle, hvilka icke hafva någon egentlig nytta af hamnen eller af den rörelse, som i hamnen bedrifves. Det finnes nemligen inom ett stadssamhälle alltid en mängd personer, som ej hafva någon rörelse i denna riktning, t. ex. smärre husegare, som lefva på den ofta ganska obetydliga inkomsten af sina hus, knappt afhönade lägre tjänstemän, som måste existera på sina små löner, mindre handtverkare, som nått och jemnt kunna förtjena så mycket att de kunna berga sig och sin familj, med ett ord, personer i den ekonomiska ställning, att man icke rimligen kan af dem begära bidrag, och som ej heller utan de aldra känbaraste uppoffringar kunna erlægga dessa bidrag. Får staden icke hjälp, skulle den i sanning vara bra mycket att beklaga; ty att hjälpen ej blifvit påkallad i onödan, utan af högsta behofvet, derom vittna såväl de orimligt stora kommunalutskulderna, som stadens stora skuldsättning. Skall staden sjelf bekosta en så betydlig summa, måste kommunalutskulderna naturligtvis blifva ändå större, ja sannolikt så stora, att mängden, som nu, om ock med svårighet, kan bära dem, ej skulle kunna göra det, om de blifva, såsom här är troligt, betydligt större.

Jag

Jag yrkar på nu anförda skäl afslag å Stats-Utskottets hemställan och bifall till reservanternes förslag.

Herr Grefve Sparre: Då en talare på göteborgsbänken nyss sade, att här är fråga om icke blott ett stadens, utan jemväl ett landets intresse, så hafva åtskilliga talare uppfattat detta så, som hade han sagt, att det vore fråga om en strid emellan stad och land. Jag för min del fattade icke hans yttrande så; och då jag delar hans åsigt, så ber jag att litet närmare få redogöra därför.

Äro kommunikationsanstalter i allmänhet, äro hamnar blott och bart en kommunens angelägenhet, eller äro de icke jemväl en statens angelägenhet? Skulle vår skeppsfart på Östersjön och Nordsjön kunna bedrivas om vi icke hade hamnar, der först och främst last kunde intagas och der för det andra en seglare, som på hafvet drabbats af någon olycka, t. ex. haveri eller något annat missöde, kunde få hjälp? Om det således är statens pligt att uti det allmännas intresse draga vård om sådana kommunikationsanstalter, så kan man väl icke betrakta iständsättandet af staden Ystads hamn såsom blott och bart en denna stads angelägenhet. Jag tror att det är en statens angelägenhet. Det är icke många dagar sedan vi här anslogo minst 35,000,000 R:dr för en jernväg genom Norrland. Att det är denna provins, som kommer att draga största nyttan af denna jernväg, är otvifvelaktigt; men det var ett statens intresse, som bjöd att till det helas väl bevilja dessa 35,000,000. Här är det fråga om ett mycket mindre belopp, det är saunt; men det är en kommunikationsfråga det ena ärendet. såväl som det andra. Man har sagt att staden skulle, om den ensam finge vidkännas den ifrågavarande betydande kostnaden, kunna betala den med hamnungälderna. Det är tvänne omständigheter, som hindra detta. Den första är, att hamntaxorna bestämmas af Kongl. Maj:t, som tillser att de icke blifva så höga, att de hindra trafiken; den andra, att kommunen, för att icke afskräcka trafiken från sig, måste tillse att taxan icke sättes alltför högt. Det beror således alldeles icke på kommunen att i detta afseende taxera publiken, såsom den behagar. Men hufvudsaken är — jag återkommer dertill — att hamnar äro icke blott en kommunens, utan en statens angelägenhet; och staten har därför också i alla tider för sådana ändamål lemnat bidrag. Då nu en olycka inträffat, som kräfver statens hjälp, hoppas jag att staten icke heller denna gången skall undandraga sig att bidraga till dess afhjelpande.

Jag instämmer med de talare, som yrkat bifall till reservanternes förslag.

Herr Hjelm: Här har af en föregående talare blifvit sagdt, att det icke skulle vara nyttigt utan tvärom farligt att bifalla reservanternes förslag, emedan det blefve ett farligt prejudikat för framtiden. För min del tror jag dock, att billighet och rättvisa bjuda, att både staten och enskilde vid inträffande olyckshändelser söka att bispringa dem som deraf lidit skada och detta tillhör ju tidsandan. I nu föreliggande fall kan och

bör naturligtvis *icke* det enskilda träda fram med sin frivilliga hjälp, men deremot är här staten den, som det tillkommer att underlätta återställandet af den byggnad, som naturkrafterna skadat, alldenstund den tillhörde en kommun och var till för allmänt gagnande ändamål och hvaraf det allmänna fortfarande har behof. Jag är väl förvissad, att Utskottet å sin sida haft skäl att icke tillstyrka högre anslagsbelopp än hvad det gjort; men för min del anser jag dock, på de anförda skälen att åtminstone den summa, som af reservanterne blifvit föreslagen, borde för ändamålet beviljas, hvarföre jag och yrkar bifall till deras förslag. Jag har sjelf på nära håll sett huru godt, nyttigt och nödvändigt det är att, då stora olyckor inträffat, hjälpsamheten trädte emellan; och jag anser att staten äfven nu, efter den olycka som sistlidne höst inträffade med Ystads hamn, bör understödja det samhälle, hvarom nu är fråga, och hvilket icke utan statens mellankomst torde utan större ansträngningar kunna iständsätta den skadade byggnaden, och yrkar jag alltså bifall till reservanternes framställan.

Öfverläggningen var slutad. Efter upptagande af de yrkanden, som derunder blifvit gjorda, gaf, i öfverensstämmelse dermed, Herr vice Talmannen propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan, som jemväl på yrkandet att, med afslag å nämnda hemställan, det förslag måtte antagas, som blifvit framställt i den af Herrar E. af Klint, Friherre von Essen m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservation. Den sednare propositionen fann Herr vice Talmannen med öfvervägande ja besvarad, men blef då votering begärd. I anledning häraf skedde omröstning enligt en nu uppsatt och af Kammarerna godkänd, så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 33,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammarerna, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag, som blifvit framställt i den af Herr E. af Klint, Friherre von Essen m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservation.

Omröstningen utföll med 60 ja och 101 nej; till följd hvaraf Kammarerna beslutit i enlighet med den åberopade reservationens innehåll:

§ 11.

Till afgörande förekom Stats-Utskottets utlåtande N:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående beviljande af anslag för åstadkommande af ny färled från Uddevalla stads hamn ut till Kattegat genom Björnsund och Malösund.

Härvid yttrade:

Herr Werner Ericson: Jag får bedja om ursäkt, att jag begagnar ett utslitet uttryck, då jag säger att jag är tveksam, om jag bör uppträda i denna fråga, oakadt alla utskottsledamöter från denna Kammare enhälligt afstyrkt bifall till den föreliggande Kongl. propositionen. Under den diskussion, som nyss härstädes försiggick angående anslaget till staden Ystad, framhölls visserligen af en talare, att någon animositet mellan stad och land icke förefunnes, och det kan väl hända att så är förhållandet; men ostridigt torde dock vara, att, till följd af de partigrupperingar, som finnas inom Riksdagen, Andra Kammaren i flera frågor hyser motsatta åsigt mot den Första. Häraf torde äfven kunna förklaras, hvarföre Första Kammarens utskottsledamöter i denna fråga obetingadt ställt sig på Kongl. Maj:ts sida, under det att, såsom nyss nämndes, ett motsatt förhållande eger rum hvad ledamöterna från denna Kammare beträffar. Jag finner det äfven vara mindre underligt att nu så inträffat, då denna fråga möjligen af flere utskottsledamöter ansetts vara af mindre betydelse, hvarföre man och måhända ej aktat nödigt att närmare och i detalj studera densamma, utan anslutit sig till sina kammarkamraters i Utskottet mening. Det är, vid sådant förhållande och under denna förutsättning, som jag funnit det vara bäst att här låta skäl gälla hvad de kunna, öfvertygad som jag är att, derest de grunder Utskottet för sitt afstyrkande uppställt befinnas icke hålla streck, de skäl, jag nu för min åsigt i frågan ämnar framlägga, hos Kammaren skola finna det erkännade, de förtjena.

Jag beklagar, att Utskottet vid denna frågas behandling uppställt förhållandena mellan städerna Ystad och Uddevalla på ett sätt, som gör att man nästan vore färdig anse, det mellan begge dessa städer något slags stridig täflan förefunnes. Så är dock icke förhållandet, och för min del har jag med min röst bidragit att bevilja det anslag till iständsättande af staden Ystads genom storm skadade hamn, hvarom nyss votering egde rum. Men det är med anledning af hvad Utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt, som jag beder att med några ord få beröra de båda städernas, Uddevallas och Ystads, finansiella förhållanden. Sedan Utskottet genomgått de handlingar, som ligga till grund för den Kongl. propositionen angående anslaget till Ystad, yttrar Utskottet, att billigheten synes fordra, det staten vid ett tillfälle som detta understödjer ett samhälle, hvilket icke torde mäktat att utan statens biträde bota de timade skadorna. Man skulle häraf kunna draga den slutsatsen, att Utskottet för sin del medgifvit, det staden Ystad befunne sig i en så olycklig belägenhet, att den icke ensam förmår draga de bördor, som äro densamma pålagda. Hvad åter Uddevalla beträffar, och hvilket samhälle satt sig i skuld till ungefär lika stort belopp, som staden Ystad, yttrar deremot Utskottet, att det i allmänhet icke torde vara af behovet påkalladt att anvisa statsunderstöd för åvägabringande af kommunikationsanstalter i orter, hvilka, såsom Uddevalla-trakten, redan ega en betydligare rörelse, enär företagsamheten der bör kunna framkalla de för ändamålets vinnande erforderliga medlen. Utskottet synes sålunda anse, det en betydligare rörelse existerade i Uddevalla, men låter på samma gång liksom framskjuta, det

företagsamheten inom detta samhälle icke visat sig i den utsträckning, som man möjligen kunde hafva rätt att fordra, och att det sålunda i detta afseende hittills icke ansträngt sig i tillräckligt hög grad. Utskottet nämner vidare, hvad Ystad beträffar, att denna stad för närvarande icke kan hjälpa sig sjelf utan statens bistånd, men hvad åter angår staden Uddevalla, förklarar Utskottet, att om detta samhälle tilläfventyrs icke förmår att i vidsträcktare mån bidraga till det arbete, hvarom nu är fråga, så skulle dock denna nya farled från Uddevalla stads hamn ut till Kattogat kunna komma till utförande genom anskaffande medelst upplåning af dertill behöfliga penningar. Man skulle häraf kunna förmoda, det Utskottet möjligen ej så noga hade reda på, huru långt staden Uddevallas förmåga i detta afseende sträcker sig. Med anledning häraf ser jag mig tvungen att anställa en liten jemförelse mellan dessa båda städers finansiella förhållanden, ehuru jag medgifver, att saken derigenom måhända icke torde få ett så särdeles fördelaktigt utseende.

Hvad då först vidkommer innevånarnes antal i de begge städerna, och hvilket utgör en icke oviktig grund för förmågan att bära skattebördor, så har Ystad 6,100 innevånare, under det Uddevalla har omkring 5,600. I afseende åter på de skulder, hvarmed dessa städer laborera, uppgick vid 1870 års slut detta belopp för Ystad till 659,000 R:dr och för Uddevalla till 692,000 R:dr. Hvad dernäst vidkommer de kommunala skatterna, så frambålles i den Kongl. propositionen äfvensom i Utskottets utlåtande, det staden Ystads innevånare under år 1871 fingo erlägga 6 R:dr 20 öre på hvarje bevillningsriksdaler efter 2:dra artikeln samt att samma afgift under det sednaste året nedgått till 5 R:dr 20 öre. Beträffande åter samma beskattning för staden Uddevalla, så utgjorde denna, innan jernvägslinien Uddevalla—Wenersborg—Herrljunga kom till stånd, 3½ R:dr, hvaremot samma utskylder sedermera stigit, så att de för år 1865 utgjorde 6½ R:dr, de tvänne följande åren 7½ R:dr, 1868 och 1869 åter 7 R:dr, 1870 6½ R:dr, 1871 och 1872 6 R:dr och är för innevarande år beräknad till 5½ R:dr. Man finner sålunda en märkvärdig likhet i detta hänseende mellan dessa begge städer. Hvad dernäst vidkommer hamnafgifter, hvilka utgöra ett säkert criterium på en stads rörelse, så uppgingo dessa i medeltal för de sednaste fem åren i Uddevalla till 17,318 R:dr, men i Ystad deremot till dubbelt så mycket eller öfver 34,000 R:dr. Här af synes, att rörelsen i Ystad är betydligt större än i Uddevalla, ehuru äfven uti denna sednare stad under de sednaste tio åren trafiken betydligt tilltagit. Om vi härnäst se till, hvilka anslag af statsmedel, som till dessa båda städer under sednare tider utgått, så finna vi åter samma likhet mellan deras förhållanden, alldenstund enligt Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens berättelser synes, att från år 1840 intill närvarande tid Ystad fått emottaga 93,000 R:dr och Uddevalla 79,000 R:dr. Vidkommande slutligen utgiftsbudgeten, så uppgick denna år 1871 för staden Ystad till 122,000 R:dr och för Uddevalla till nästan lika stort helopp eller 112,000 R:dr samt är för år 1873 beräknad för Uddevalla till 121,000 R:dr och för Ystad till 110,000 R:dr. Skulle nu reservanternes förslag i afseende å anslagen till dessa båda städer vinna Riksdagens bifall, komme staden Ystad att för iståndsättande af sin hamn utbetala 69,000 R:dr, samt 60,000 R:dr till lastbrygga, summa

129,000 R:dr, och Uddevalla till den nya farleden 125,000 R:dr. Jag tror mig härmed i korthet hafva genomgått de båda städernas finansiella ställning, och jag förmodar äfven man deraf skall finna, att, om fördelen lutar åt någöndera sidan, så är det för Ystad; men icke förty säger Utskottet, att Uddevalla bör kunna hjälpa sig sjelft, emedan der existerar en så stor handel och rörelse. Härvid är dock att märka, att uti Uddevalla icke finnes något annat industri-etablissemant, än ett bomullsspinneri, och handeln inskränker sig till spannmål samt export af pitprops, hvilken sednare rörelse beklagligtvis är i starkt tilltagande. Emellertid säger Utskottet i slutet af sin motivering, att det lån, som möjligen af staden Uddevalla för den nya farledens åstadkommande behöfde upptagas, lätt skulle kunna återgäldas genom de tillgångar, som skulle erhållas genom en ringa förhöjning i hamnafgifterna för spannmål och andra varor, för hvilkas transporterande den nya farleden komme att begagnas. Hvad detta förslag beträffar, har redan under den nyss hållna diskussionen angående anslaget till staden Ystad, af en talare blifvit upplyst, att det icke beror på en stad sjelf att bestämma dessa hamnafgifter, utan att regeringen derom bestämmer, samt att dessa för hvart femte år undergå omreglering. Men härvid bör äfven ihågkommas, att om äfven en betydlig förhöjning i hamnafgifter i och för detta upprensningsföretag komme till stånd, så utgör dock räntan af det belopp, som för företaget erfordrades, 15,000 R:dr, till följd hvaraf man äfven måste blifva betänkt på att, i och för amortering af denna skuld, förutom räntan, ytterligare fördubbla dessa hamnafgifter. Hvem detta skulle lända till fördel, vill jag lemna osagdt, men klart är, att lika mycket som man betungar rörelsen öfver denna stad med någon ny taxering, lika mycket mindre skall spannmålsproducenten få betaldt för sin vara och å de med Uddevalla konkurrerande platser, t. ex. Helsingborg, skall varan komma att stå i det närmaste lika mycket lägre i pris som den tillökning i hamnafgift, hvartill Uddevalla såge sig tvungen i och för den nya farledens åstadkommande.

Jag beklagar att jag så länge nödgats uppehålla Kammaren vid denna jämförelse mellan de båda städerna, men jag går nu att betrakta den föreliggande frågan från en annan och mera allmän synpunkt. Jag tror verkligen att denna fråga bör betraktas såsom varande af det största allmänna intresse. Riksdagen utbetalar millioner för kanaler, jernvägar och andra kommunikationer, och afsigten härmed måste naturligtvis icke endast vara underlätta af vaxeltrafik inom Sverige, utan dermed afses äfven att underlätta in- och utförsel i allmänhet, ty eljest vore sträfvan-dena på detta område endast halfgjordt arbete. Det är besynnerligt, att vid västkusten egentligen icke finnes någon annan hamn än Göteborg, dit med någon fördel det mellersta landets produkter kunna söka sig en exportort. Detta förhållande förklaras tillräckligt deraf, att för närvarande icke någon lämplig hamn vid öfre delen af vestra kusten finnes annat än vid utloppet af Göta elf. Komme åter, såsom nu är föreslaget, den nya farleden till stånd, skulle derigenom Uddevalla hamn i någon mån kunna ställas i paritet med Göteborgs. Det var äfven från denna synpunkt Uddevalla betraktade sin ställning, då det blef fråga om att få en jernväg från de spannmålsproducerande delarne af landet till Uddevalla. Jag begagnar härvid tillfället att nämna ett yttrande, som före-

kommer i ett handlingarne vidfogadt, för öfrigt välvilligt utlåtande. Det heter nemligen der, att icke endast den lokala handeln och sjöfarten genom denna nya farled skulle tillgodoses, utan äfven att hela landets import- och exportrörelse derigenom skulle vinna lättnad och beqvämlighet i sina kommunikationer med främmande nationer. Klart är dock, att, förrän bergslagen finner med sin fördel förenligt att, i afseende å spanmål och malmer, begagna sig af denna utfartsort, icke någon förtjenst kan komma Uddevalla till del. Hur man sälunda kan vilja påstå, att detta företag vore af ett enskildt intresse för Uddevalla i första hand, förefaller mig högst märkvärdigt. Uddevalla har med de svaga krafter, som stå detta samhälle till buds, tecknat 500,000 R:dr i Uddevalla—Wenersborg—Herrljunga-jernvägen. Man hoppades att på detta sätt draga Wermlands-trafiken öfver Wenern och vidare till Uddevalla, äfvensom spanmålexporten från Skaraborgs län till samma hamn och detta har äfven, hvad spanmålsrörelsen beträffar, ganska bra lyckats. Men hvad trävaror beträffar må jag nämna, att en af de största trä-exportörerna i Göteborg under ett år försökte att äfven leda denna export öfver Uddevalla, men att han snart såg sig föranlåten att dermed upphöra, enär han ej kunde få några fartyg, som ville hemta dessa varor från Uddevalla. Det är ock klart, att detta inlopp af 8 mils längd, och hvilket förorsakar en tidspillan af en hel dag, måste förefalla ganska besvärligt för dessa träskutor, som sysselsätta sig med denna export. Kunde åter, såsom nu är föreslaget, den nya farleden komma till stånd, förkortades derigenom detta inlopp till endast $3\frac{1}{2}$ mil, hvilket är mycket nog, då man vet att inloppet till Göteborg endast utgör 2 mil. Då jag talar om förhållandena mellan Göteborg och Uddevalla såsom en ny exportort, så anhåller jag få fästa uppmärksamheten derå, att hvarken jag sjelf ej heller andra personer, med hvilka jag i det afseendet meddelat mig, haft den erfarenhet, att rörelsen, vid effekternas passerande af Göteborg, för mycket betungas hvarken genom för högt beräknad köpmansvinst eller eljest för högt uppdrifna platskostnader; men det ligger i sakens natur och motsatsen strider mot all erfarenhet, att det skulle vara fördelaktigt att vid denna del af vestkusten hafva tvänne, i stället för en, lämpliga exportorter. Om icke inom kort någonting göres för att draga trafiken öfver Uddevalla, så kommer den troligtvis att snart gå öfver Christiania, som ligger närmare till för bergslagens produkter än Göteborg. Såsom man vet, håller man för närvarande på med att tillskapa nya kommunikationsleder mellan bergslagen och Göteborg, och sträckningen Falu—Kil är redan under arbete, likasom ock just nu mycket ifrigt arbetas för att kunna föra banan vidare från Kil till Göteborg. Det ligger naturligtvis i Göteborgs intresse att göra vägen så kort som möjligt för att icke få någon konkurrent i en bana, som möjligen komme att utlöpa vid någon nordligare belägen hamn på vestkusten, än Göteborg, t. ex. Uddevalla, som derigenom skulle komma att upphemta en stor del af den trafik, som nu går till Göteborg. Personer, hvilka utöfva ett betydligt inflytande på en sådan fråga, hafva sagt mig, att de anse det blifva nödvändigt att från bergslagen draga en statsbana till vestkusten för att förhindra konkurrens mellan statens bana till Christiania och en enskild sådan till vestkusten; man konkurrerar billigare med sig sjelf än med andra. Huru

härmed än må vara, och hvilken bana än i detta fall må komma till stånd, hoppas jag dock, att staden Uddevalla, äfven om den blifvande banan ej får Uddevalla till ändpunkt, dock skall visa sig så företagsam att den, derest så behöfves, förändrar sin smalspåriga bana till bredspårig och derigenom bereder sig alla de fördelar, som genom den nya kommunikationsleden kunna stå till buds.

Jag tror mig nu i korthet hafva anfört några skäl, som tydligen tala för att det ligger i det allmännas och icke blott i enskildt intresse, att inloppet till Uddevalla kommer att, på sätt i den Kongl. propositionen innehålles, blifva upprensadt. Det är många gånger framhållet att, då staten bygger sina stora stråkvägar och förbättrar kommunikationerna, de enskilda, som bo invid dessa vägar, utan eget åtgörande deraf få draga nytta och fördel. Detta är en sak, som icke kan undvikas och ej heller är något att beklaga sig öfver. Men då så är, må man väl af andra orter, hvilka med egna medel måste åstadkomma dessa för det allmänna ooundgängliga trafikleder, fordra att de anstränga sig för deras åstadkommande, men det synes vara billigt att de slippa öfveranstränga sig.

Jag anhåller för min del, att reservantens förslag i den föredragna punkten måtte bifallas.

Herr *Johannes Andersson* i Knarrevik instämde med Herr *Werner Ericson*.

Vidare anförde:

Herr *Anders Andersson* i Intagan: Det är med mycken ledsnad jag erfar, att Stats-Utskottet i det nu föreliggande utlåtandet afstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af anslag för åstadkommande af ny farled från Uddevalla stads hamn ut till Kattegat. Jag är, som sagdt, ledsen öfver detta resultat, enär det sällan händer att, hvad Stats-Utskottet hemställt, vinner någon ändring hos Kamrarne, och detta så mycket mindre då, såsom nu är händelsen, ingen af Andra Kammarens utskottsledamöter mot detta beslut sig reserverat. Emellertid hade jag, för min del, helst önskat, att för denna gång ett undantag kunde ske från den nyssnämnda praxis, och att sålunda Riksdagen måtte bifalla hvad Kongl. Maj:t i detta afseende föreslagit; ty ostridigt är, att, derest den ifrågasatta nya farleden kommer till stånd, icke blott Uddevalla, utan äfven trakten deromkring skulle hafva ganska stor nytta af detta nya inlopp. Ja, man skulle nästan kunna påstå, att hela Westergötland i samma om ej i högre grad än Bohus län deraf skulle hafva fördel. Det är ock gifvet, att ett arbete af så stora dimensioner som det förevarande, då det är fråga om upprensning af tvänne sund, skall medföra så stora utgifter, att icke någon enskild kommun utan alltför stora ansträngningar ensam kan bära desamma; och det är likaså temligen tydligt, att detta kommer att falla sig så mycket svårare, då man besinnar hvilka dryga utgifter staden Uddevalla redan åtagit sig för byggnad af jernväg, hamnarbeten med mera dylikt. För öfrigt är redan allt detta så fullständigt uppvisadt och ådagalagdt af den siste ärade talaren, att jag härvid ej länge behöfver uppehålla mig, utan kan inskränka mig till att helt och hållet instämna uti hvad af Herr *Werner*

Ericson blifvit anfördt. Hvad särskildt beträffar Utskottets påstående derom, att, derest staden Uddevalla möjligen icke utan alltför stor ansträngning i vidsträcktare mån mäktade bidraga till detta arbetes utförande, den nya farleden dock skulle kunna komma till stånd genom upptagande af ett penningelån, till hvars återgåldande tillgång kunde beredas genom förhöjning i hamnafgifterna, så får jag endast nämna, att detta är en sak, hvarom ej staden själf eger ett ensam fatta beslut. I slutet af den Kongl. propositionen omnämnes äfven, att denna nu föreslagna nya farled äfven i strategiskt hänseende skulle komma att gagna vårt sjöförsvär, och äfven detta synes mig tala för bifall till förslaget. Jag hade visserligen ämnat att ytterligare anföra några skäl för bifall till Kongl. Maj:ts förslag, men då, såsom sagdt, den siste talaren redan mer än tillräckligt yttrat sig i frågan, beder jag nu endast att, i likhet med honom, få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr Wijk: Jag hade icke ämnat begära ordet i denna fråga, utan endast, om så fordrades, lägga min voteringsedel till förnån för reservanternes förslag, som hittills under diskussionen blifvit förordadt; men då den förste talaren vid flera tillfällen åberopat de förhållanden, i hvilka staden Uddevalla skulle stå till en af sina närmaste grannstäder, nemligen Göteborg, så, och på det jag icke må misstänkas att af något speciellt intresse för Göteborg vilja motverka hvad som kan lända Uddevalla till fördel eller att någon dylik tanke vore bestämmande för mitt beslut i detta ämne, beder jag härmed få tillkännagifva, det jag med största glädje gifver min röst för bifall till reservanternes förslag. Förhållandet är verkligen så att, om man också någon gång velat beskylla Göteborg för kosmopolitism och frihandel, jag dock får säga, att ett af frihandels grund-clement just är den fria konkurrensen, och att det enda rättmätiga sättet för framgång är den ömsesidiga täflan mellan de största krafter och förmågor. Hvad för öfrigt sjelfva saken beträffar, så får jag, i likhet med den förste talaren, uttrycka den åsigt, att ett samhälle, som underkastat sig de största uppostringar för underlättande af sina kommunikationsmedel, dock ej kan till fullo tillgodogöra sig sina resurser, derest icke en möjlighet beredes detsamma att med fördel exportera de varor, som derifrån kunna utgå. I detta fall är nemligen staden Uddevalla icke lyckligt lottad, ty, ehuru den är en af de hamnar på västkusten, hvilka i detta afseende fått vidkännas ganska stora och künbara utgifter, så har dock staten föga eller intet genom sin mellankomst underlättat dessa ansträngningar. Billigheten synes vid sådant förhållande fordra, att äfven staten, å sin sida, härvid räcker en hjälpsam hand, hvarföre det ock ej torde synas vara för mycket begärdt, om Riksdagen nu lemnade sitt bifall till hvad i reservationen är föreslaget. Det kan nemligen icke nekas, att ett lands produktion och handelsrörelse i väsendtlig och hufvudsaklig del är beroende på hvarje lätnad som åvägbringas i afseende å dess in- och utförsel; ju lättare varuutbytet är, desto billigare blifva äfven sjelfva varorna, hvilka tvärtom fördyras, i samma mån de svårigheter som möta vid importen och exporten äro stora. Min öfvertygelse är äfven, att genom det nu föreslagna anslaget icke endast ett lokal-intresse tillgodoses, utan att genom den föreslagna nya farleden äfven beredes be-

tydlig lättnad vid import- och exportrörelse för en stor del af det öfriga landets produkter.

På dessa skäl förenar jag mig med dem som yrka bifall till det förslag som af reservanterne blifvit afgifvet.

I Herr Wijks anförande instämde Herrar *Dickson*, *Philipsson* och *von Schoultz*.

Herr Nils Petersson erhöll härefter ordet och yttrade: Då man nu kommit i farten att bevilja anslag, så har jag icke alls den höga tanke om mig, att jag skulle förmå hejda denna fart, utan förmodar att äfven ifrågavarande anslag kommer att gå igenom, men jag kan icke stillatigande äse dylikt tillvägagående, då det tyckes mig, att man alldeles glömt hushållningsgrundsatsen. Den närvarande ekonomiska ställningen är mahända i någon mån orsak dertill, men man bör tänka på, hurudana tiderna förut varit och hurudana de torde blifva. Jag tror att om man fortsätter på detta sätt, vi komma i en ganska svår belägenhet. Åstadkommandet af den ifrågasatta farleden till Uddevalla kan vara ett mycket nyttigt företag, men vi hafva icke framtiden så i vår hand, att vi skäligen kunna gå så här fort tillväga. Åtminstone i en fråga sådan som denna, borde väl, äfven om kommunen verkligen icke sjelf skulle kunna bekosta företaget, något anstånd kunna medgifvas.

Jag vill äfven, medan jag har ordet, erinra, att icke alla kommuner äro så lyckliga, att de kunna få allt hvad de begära. I den kommun, jag tillhör, har man i 13 år arbetat för att åstadkomma en jernväg. Vi begärde af staten först anslag, sedan lån på vanliga vilkor, men erhöilo intetdera. Vi fingo sköta oss sjelfva, men äro nu komna derhän, att jernvägen håller på att byggas. Så torde det också kunna gå för Uddevalla i denna fråga.

Följde man i afseende på dylika anslag någon bestämd princip, så att den ena kommunen finge lika fördel med den andra, skulle jag icke hafva så mycket att säga, men nu afgöras dessa dessa frågor på måfå, och det finner jag vara ett besynnerligt förhållande.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Jöns Pehrsson: Äfven mig förefaller det rätt märkvärdigt, att den ena ortens representanter efter den andras yrka bifall till hvad som begäres. Det är dock en betydlig skilnad mellan Ystad och Uddevalla i afseende på dessa anslagsfrågor. Ystad hade drabbats af en olycka, och deri kunde ju ligga ett ganska tilltalande skäl för att understödja denna stad. Men någon sådan bevekelsegrund förefinnes icke med hänsyn till Uddevalla. Ingen vet, hvad framtiden kan bära i skötet, och nog är det möjligt, att, om den ifrågasatta farleden blefve tillgänglig, någon olyckshändelse i deusamma kunde inträffa, men deri kan icke ligga tillräckligt skäl att bifalla det begärda anslaget. Jag tror att man i anslagsfrågor bör taga hänsyn till viktigare skäl än hvarje Orts enskilda intresse och åtminstone icke bevilja alla anslag på en gång.

Man har åberopat, att Uddevalla skuldsatt sig för anläggande af jernväg och till följd deraf icke förmådde bekosta detta företag, hvadan

det skulle tillkomma staten att fylla ifrågavarande behof. Detta skäl synes mig minst af alla vara att fästa sig vid. Grundsatsen för enskild hushållning är att icke sträcka utgifterna längre än som bär sig, och samma grundsats bör gälla kommunerna. Är ett företag sådant, att det icke lönar sig, bör staten icke underhjelpa det.

Det är mig okärt att i denna fråga nödgas uppträda mot goda vänner, men då det ser ut att vilja blifva en mani att låta alla få hvad de begära, kan jag icke stillatigande låta sådant passera utan måste protestera deremot.

Om ifrågavarande företag är så viktigt för Uddevalla, som man förefvit, bör det såsom andra vinstgivande företag kunna åstadkommas af ett enskildt bolag.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Peter Olsson: Jag anhåller att få till besvarande upptaga några af de skäl, den förste ärade talaren anført och på hvilka han grundade sitt påstående om Uddevallas berättigande att erhålla detta anslag. Först anmärkte han, att inom Stats-Utskottet Första och Andra Kammarens ledamöter, å hvardera sidan enhälligt, stått emot hvarandra i denna fråga, och han uttalade derjemte förundran deröfver, att dylik partibildning vid flera tillfällen syntes honom framträda inom Utskottet och Kamrarne.

Jag beder att härvid få upplysa den ärade talaren derom, att i denna fråga flere af Första Kammarens ledamöter inom Utskottet ganska kraftigt talat emot den af Kongl. Maj:t i ämnet framställda nådiga proposition. Att talarens uppgift om striden mellan Första och Andra Kammarens ledamöter är felaktig, torde äfven talaren finna vid granskning af reservanternes antal.

Vidare anställde samme talare en jmförelse mellan Ystad och Uddevalla och kom dervid till det resultat, att handeln i Ystad måste vara större och handeln i Uddevalla mindre, emedan hamnumgålderna i Ystad stege till högre summa än i Uddevalla. Denna slutsats är emellertid ett misstag. Om han vill göra sig besväret att se efter i Kommers-kollegii berättelse för år 1870, skall han finna, att handeln i Uddevalla är icke blott så stor som i Ystad, utan större. Orsaken dertill att hamnumgålderna i Ystad lemna en större och i Uddevalla en mindre slutsumma, oakadt förhållandet mellan båda städernas handel är motsatt, ligger deri att, såsom jag speciellt känner, taxan å dessa umgälder i Ystad är — mycket högre än i Uddevalla. Kommers-kollegii berättelse utvisar, att i Uddevalla exporterar omkring 400,000 tunnor hafre och att derstädes inklarens 12,000 nyläster och utklarens 14,000 nyläster. Om samma berättelses uppgifter angående Ystad härmed jmföras, så visar sig att handeln i Uddevalla betydligt öfverstiger handeln i Ystad, och att således den ärade talarens omdöme härom grundat sig på ett misstag.

Han yttrade vidare, att det vore regeringen, som bestämmer taxa å hamnumgälder, och att kommunerna häri icke sjelfva hade någon bestämningsrätt. Det förhåller sig så härmed, att de särskilda kommunerna eller hamnstyrelserna upprätta förslag till hamntaxor, som underställas Kongl. Maj:ts pröfning, och jag tror mig kunna påstå, att, om behof af högre

hamnintrader finnes motsvara något förslag till förhöjda hamnavgifter, Kongl. Maj:t icke lärer vägra sanktion å sådant förslag.

Att på sina ställen finnas högre hamntaxor än i Uddevalla, har jag redan visat med exemplet Ystad. Afgiften för hvarje tunna spannmål utgör i Uddevalla 2 öre, men uppgår i andra till 3, 4, 5, ja på sina ställen till 6 öre, dels hvilande på sjelfva varan, dels på fartygen som inlasta samma.

Vidare sade den ärade talaren, att Göteborg vore enda exportorten på vestra kusten, och att det skulle vara bättre om två exportorter finnes. Häraf kunde dragas den slutsats, att Uddevalla för närvarande icke vore exportort, hvilket dock hvar och en vet att denna stad är. Här är derföre icke fråga derom, huruvida Uddevalla skall vara eller icke vara hvad det redan är, en export- och importort, utan frågan gäller allenast, om staten skall bidraga att förkorta sjövägen till Uddevalla, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit. Den föreslagna förkortningen af denna sjöväg skulle, efter hvad Utskottet inhemtat, belöpa sig ungefär till 27 engelska mil, men dervid är att iakttaga, att, efter hvad sjömän, med hvilka jag rådfört mig, förklarar, den nya farleden, som skulle upprentas, blefve en farled af ganska vansklighets beskaffenhet, i ty att det blefve mycket svårt om ej omöjligt för segelfartyg att begagna densamma, då vinden icke vore särdeles gynsam. Visserligen kunde ångfartyg gå denna väg, men äfven för dylika fartyg skulle den icke medföra så stor fördel, som man föreställt sig och angifvit, emedan ångfartyg ofta heldre gå, som man säger, inomskärs. Såsom Herrarne vid betraktande af en karta behagade finna, inträffa ångfartyg på väg från England ungefär midt för nuvarande inlopp till Uddevalla. Vid utgående från Uddevalla kunde det visst ofta vara en fördel för ångfartyg att gå den ifrågasatta kortare vägen, men jag vill i allt fall nu icke så mycket inlåta mig på frågan om den större eller mindre fördel Uddevalla kunde hafva att vänta, utan hufvudsakligen hålla mig till den frågan, om icke den nya farleden kunde åstadkommas på annat sätt än genom statsbidrag.

Först vill jag dock göra ännu ett par anmärkningar. Man har sagt, att detta skall vara en fråga af särdeles stort allmänt intresse. Bevis derför har jag dock icke kunnat finna. Äfven har yttrats, att, då Kamraren nyss beviljat ett anslag till iståndsättande af Ystads hamn, billigheten fordrade, att ifrågavarande understöd för Uddevalla icke vägrades, då båda de begärda anslagen afsågo liknande ändamål, nemligen att fylla kommunikationsväsendets behof. Men mellan dessa båda behof är stor skillnad. Ystads hamn är skadad af storm och att ega en hamn i brukbart skick är, såsom en hvar torde finna, oundgängligen nödigt för en sjöstad. I afseende på Uddevalla gäller deremot frågan att öppna en ny farled, som ingen kan påstå är absolut nödvändig för staden. Härtill kommer att staten förut understödt byggandet af Ystads hamn, och att detta arbete på vissa villkor stått under statens tillsyn och ledning. Man lär således icke med framgång kunna uti ifrågavarande hänseende anställa jemförelse mellan Uddevalla och Ystad.

Jag kommer nu till frågan, huru den nya farleden för Uddevalla skulle kunna åstadkommas. Förut har jag nämnt, att taxan å hamnumgälder i Uddevalla är lägre än i Ystad och de flesta andra städer. Om man nu

tager i betraktande export och import i Uddevalla, antalet af fartyg, som der in- och utklareras, så finner man, att om man förhöjde afgiften för hvarje tunna spanmål med ett öre, derigenom vunnnes en årlig inkomst af 4,000 R:dr. Denna förhöjda pålaga kunde icke anses svår, då den icke komme att öfverstiga utan snarare i allt fall understiga motsvarande pålagor i Göteborg och, så vidt jag vet, i de flesta andra af våra städer. Den blefve nemligen ändå icke högre än 3 öre på tunnan spanmål. Vill man sedermera lägga t. ex. 25 öre på hvarje nyläst af in- och utgående fartyg, så uppstode deraf ännu en inkomst af 6,500 R:dr årligen. Och ej heller vore en sådan umgäld så hög, att den kunde antagas blifva på något sätt tryckande. Genom de båda nämnda åtgärderna vore alltså en årlig tillgång af 10,500 R:dr att vinna. Och jag tror, mine Herrar! att, der rörelsen är af sådan beskaffenhet som i Uddevalla, så att deraf på angifna sätt kan vinnas medel för åstadkommande af företag likartade med det ifrågavarande, rörelsen sjelf der bör bära kostnaden för sådana företag. Vål vet jag, att man säger, att sjöfarten nedtynges af sådana pålagor som jag omtalat, och att allmänna rörelsens och hela landets intresse fordrar, att sjöfarten så mycket som möjligt underlättas. Jag vill härvid först anmärka, att på sjöfarten redan hvila åtskilliga afgifter, såsom lotspenningar, lastpenningar, fyr- och båkafgift, hamnpenningar o. s. v., hvadan man icke torde kunna utgå från den förutsättning, att sjöfarten såsom sådan icke skall bära särskilda pålagor, ty i så fall ställde man sig i motsats mot en så väl i vårt som i alla andra civiliserade länder gällande grundsats. Men jag beder äfven att i denna fråga få fästa uppmärksamhet på det särskilda förhållande, att sjöfarten på våra hamnar till 70 procent bedrifves af utländska fartyg. Detta kan statistiskt ådagaläggas, om icke specielt angående Uddevalla, dock i fråga om landet i dess helhet. Just denna omständighet att sjöfarten hos oss endast till 30 procent bedrifves med inländska fartyg, var vid sistlidne riksdag, då lastpenningarnes afskaffande sattes i fråga, för mig ett af de viktigaste skälen att motsätta mig förslaget derom, enär vi icke skulle erhållit hvad man kallar reciprocitet i utlandet. Om, under förutsättning att det vore till sjöfartens fördel att inloppet till Uddevalla förkortades, Riksdagen för att tillgodose sjöfarten skulle bevilja detta anslag, så komme Sverige att med 70 procent deraf bekosta en lättnad för utländska fartyg. Jag vill icke säga, att det icke är i Sveriges intresse, att den utländska skeppsfarten på våra hamnar är så stor som möjligt, men jag tror, att det vore fördelaktigt, om, såsom jag hoppas i framtiden skall inträffa, vår sjöfart till större andel bedrifves af inländska fartyg. Emellertid lär icke med skäl kunna begäras, att svenska staten skall lemna rent anslag för att delvis underlätta utländsk skeppsfart och således skänka en del af anslaget åt utländska skeppsredare.

Det har synts Utskottet alldeles tydligt och klart, att, derest ifrågavarande nya farled verkligen vore behöflig och vigtig för Uddevalla och trakten deromkring, densamma på enskild väg, genom begagnande af de medel jag förut nämnt, ganska väl skulle kunna åstadkommas, samt att de omtalade utgifterna utan ringaste svårighet skulle kunna påläggas skeppsfarten och rörelsen i Uddevalla. Om så skedde, vore alldeles öfverflödigt att för ifrågavarande ändamål beskatta Uddevalla samhälle. Samhället

behöfde icke betala ett enda öre, utan sjöfarten derstädes, som är en sak för sig, komme att bära hela kostnaden.

Ytterligare är att märka, att Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som afgifvit utlåtande i frågan, icke yttrat sig på så bestämdt sätt, som Utskottet ansett önskvärdt för att deri öga ledning till ett säkert omdöme. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säger, att upptagandet af den ifrågasatta farleden "möjligen" kunde åvägbringa en sådan lättnad för seglationen till och från Uddevalla hamn o. s. v. Såsom Herrarne af Kongl. Maj:ts proposition finna, är det icke Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som anställt undersökningarne om denna farled, utan staden Uddevalla har låtit genom enskild verkställa dem. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har icke velat förneka, att en lättnad för seglationen på detta sätt "möjligen" kunde åvägbringas, men detta ordet "möjligen" torde kunna betyda, att Styrelsen hyst tvekan i detta afseende. Styrelsen har icke heller förordat bidrag med hela den summa, Uddevalla begärt, utan endast med 125,000 R:dr, hvilket belopp utgör föga mer än hälften af den summa 247,587 R:dr, som det af stadsfullmäktige i Uddevalla uti ansökningen till Kongl. Maj:t åberopade kostnadsförslaget upptager.

Under dessa förhållanden och då det ligger i sakens natur, likasom det lär befordra den allmänna rörelsen, att de kommunala företag, som kunna åstadkommas på enskild väg, utföras af kommunerna sjelfva utan statsbidrag, genom hvilken sjelfverksamhet det kommunala lifvet stärkes och höjes, synes Utskottet haft goda skäl att afstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Jag vet väl, att man för arbeten sådana som det ifrågavarande nästan vid alla tillfällen haft för sedvänja att vända sig till Kongl. Maj:t med begäran om understöd. Om vi se tillbaka, minnas vi, huru för några få år sedan knappt någon enda enskild jernväg kunde åstadkommas utan understöd af staten, vare sig lån eller anslag. Hvar och en känner hvilken förändring härutinnan inträdt. För min del tror jag, att denna förändring till det bättre i väsendtlig mån förorsakats deraf, att man börjat få klart för sig, att företag, som påkallas för att tillfredsställa behof och förmåga af större trafik, helst böra och oftast kunna åstadkommas på enskild väg.

Under de förhållanden jag nu påpekat, och då ingen lär påstå, vare sig att det för Uddevalla är absolut nödvändigt att erhålla den ifrågasatta nya farleden eller att densamma icke kan åstadkommas utan statsbidrag, tror jag Utskottets hemställan vara öfverensstämmande med klokhet och rättvisa, hvadan jag yrkar bifall dertill.

Herr Statsrådet Bergström: Herr vice Talman! Frågan om att bereda ett kortare och bekvämare inlopp till Uddevalla än det, som för närvarande begagnas, är — på sätt den förste talaren redan anmärkt — mera af allmän än enskild natur. I det hänseendet tillåter jag mig först hänvisa till ett intyg af Öfversten Kreuger, chef för 1870 års skärgårds-expedition. Han har uti en till Förvaltningen af sjöärendena afgifven rapport, som i afskrift är vidfogad handlingarne i målet, upplyst, att upprensning af Malö- och Björnsunden äfven i strategiskt hänseende skulle vara af stor vigt. Jag tillåter mig vidare bestrida den åsigt, som näst

föregående talare sökte göra gällande, nemligen att insegling i den föreslagna nya farleden skulle vara förenad med stora svårigheter. Tvärtom upplysa handlingarne i målet, att angörandet af öppningen till samma farled är mycket lättare än angörandet af den sydöstra. För alla fartyg, som komma norr ifrån, ligger inseglingen fri vid Måseskärs fyr, men deremot är inseglingen söderifrån förbi Paternosterskären genom Marstrandsfjorden förenad med svårigheter och beroende på vinden. De sund, som behöfva utvidgas och fördjupas, ligga så långt från staden Uddevalla, att med skäl kan ifrågasättas, huruvida icke staten mera än kommunen har skyldighet att vidtaga de erforderliga kanaliseringsåtgärderna. Utan tvifvel länder företaget -- om det kommer till stånd -- Uddevalla till fördel, men till ännu större nytta för kringliggande kuststräcka och landsbygd. Nu har den siste talaren föreslagit, att företaget skulle komma till stånd derigenom, att Uddevalla stad tillvägabrakte ett lån till erforderligt belopp och sökte att genom högre hamnafgifter på trafiken än de nuvarande umgälderna erhålla medel till lånets amortering. Jag vill icke förneka, att hamnumgälderna i Uddevalla möjligen äro lägre än i Ystad -- jag erkänner det dock icke när jag ej har hamntaxorna till hands -- men jag tror och vet, att man icke saklöst kan lägga hvilka afgifter som helst på rörelsen, utan att förrycka densammas gång.

Har en gång exporten tagit sin riktning åt ett visst håll, och man betungar den med dryga afgifter, så söker den sig säkerligen en annan väg, der den icke betungas af dessa afgifter. Läger man några ören på hvarje tunna hafre som exporteras, är det visserligen klart, att dessa ören drabba just producenten, ty affärsmannen, hvilken köper varan för att exportera den till England eller annorstädes, får icke mera för densamma, huru höga hamnumgälderna än må vara, och derföre måste han betala producenten mindre i samma mån afgifterna äro större. Det förråder i min tanke temligen stor obekantskap med nationalekonomiens enklaste grundsanningar att påstå något annat.

Den föregående talaren förmenade också, att, då fraktfarten från och till Uddevalla besörjdes till stor del med utländska fartyg, det vore att gynna de utländska skeppsredarne, om man underlåte att för det ifrågasatta ändamålet lägga högre afgifter på trafiken i Uddevalla än de för närvarande utgående. Så är icke förhållandet. Hvem befraktar väl de utländska fartyg som segla på Uddevalla, om icke den svenska köpmannen? Höjas hamnumgälderna för fartyg, måste befraktaren bekväma sig till erläggande af den högre frakt, som redarne för att hålla sig skadeslösa lära betinga. Befraktaren i sin ordning söker sin godtgörelse för den högre frakten genom att lägga den på varorna. Vid export blir det således ytterst den svenska producenten och vid import den svenska konsumenten som får draga tungan af förhöjningen i skeppsafgifter.

Den talare, hvilken jag alltjemt bemött, upplyste, att skeppsfarten till och från Sverige för närvarande ombesörjes till 70 procent af utländska fartyg och endast till 30 procent af svenska. Äfven detta förhållande vågar jag icke erkänna, emedan jag för tillfället icke har tillgång till någon statistisk öfversigt och minnet icke är afgörande i fall som det förevarande.

Det uppgifna förhållandet är dock icke egnadt att väcka någon oro, om man erinrar sig att svenska fartyg i allmänhet bedrifva fraktfart på utlandet. I grunden må det vara ett och detsamma, om våra redare finna fördelaktigare att låta sina fartyg gå på de stora hafven utomlands, i stället för att besörja trafiken mellan Sverige och utlandet, exempelvis England. Jag anser att rederierna sjelfva bäst förstå hvad som för dem är mest fördelaktigt, och att man tryggt åt dem kan öfverlemna den saken.

Jag skulle gerna önskat, att någon yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition, emedan staden Uddevallas ekonomiska ställning är sådan, att staden kunde hafva behof af större understöd än reservanterne ifrågasatt, men då det enda yrkande som gjorts är bifall till reservanternes förslag, så tager äfven jag mig friheten förorda bifall till detsamma.

Herr Grefve Sparre: Då en föregående talare yttrat, att det förefaller honom vidrigt att höra huruledes representanter komma med anspråk på understöd för sina respektive samhällen, så har åtminstone jag, som *icke* tillhör ifrågavarande kommun, förordat det anslag, hvilket nu är i fråga. Alldeles opartisk är jag likväl ej; och i allmänhet äro, i fråga om kommunikationer, ej blott det samhälle som saken närmast rör, men äfven andra därför intresserade. Delas nu intresset af många, så blir saken af allmänt intresse. Jag är representant från Westergötland och tror, att hela detta landskap — liksom öfriga provinser som skicka sina exporteffekter öfver Uddevalla — bör vara lifligt intresserad för saken, ja — landet i sin helhet bör vara intresserad att åstadkomma bättre kommunikationer i stället för sämre. Jag tror således, att vi kunna lägga å sido dessa småsinnade, afundsamma betraktelser öfver hvad en stad möjligen kunnat få mera än en annan. Riksdagen har med temligen frikostig hand utdelat understöd åt samtliga kommuner i riket. Hvad särskildt Helsingborgs samhälle beträffar, har det flera gånger begärt och erhållit ganska betydliga statsanslag, deraf åtskilliga millioner till jernväg. Då nu representanten från Helsingborg framställer den satsen, att staten icke bör lemna understöd åt enskilda företag, så tillåter jag mig fråga, hvarföre Helsingborg begärt och erhållit statens bistånd för att få både hamn och jernväg. Den värde representanten har sagt, att ifrågavarande kanaliseringståtgärder vid infarten till Uddevalla skulle kunna utan synnerlig svårighet åstadkommas på enskild väg, och han har till och med anvisat sättet dertill. Hvad nu först och främst angår den stora exporten från Uddevalla, som han uppgaf till 400,000 tunnor hafra årligen, vill jag påminna mig att en så betydlig kvantitet hafra verkligen exporterades *ett år*, men om representanten ville utsträcka sin forskning till flera årsberättelser från Kommers-kollegium, skulle han finna att en så hög siffra icke förekommer mer än en gång; 1872 företer sig en betydlig minskning. Om man därför skulle följa talarens förslag och lägga ett öre på hvarje tunna hafra, som exporteras, för att derigenom få en inkomst af 4,000 R:dr, så slår den beräkningen icke ihop. Om man vidare — jemlikt talarens förslag — skulle lägga 12 à 25 öre på hvarje nyläst för att erhålla ytterligare medel till amortering af det lån Uddevalla börde upptaga, så tror jag, att det ganska snart skulle lyckas att genom dessa höjda hamnumgälder skrämma bort från platsen icke blott alla utländska fartyg, för hvilka

han tyckes hafva sådan förskräckelse, utan äfven alla inhemska fraktsökande fartyg. För min del lägger jag ingen synnerlig vikt på att just våra egna fartyg skola besörja exporten. Om de svenska skeppen byggas så solida, att de företrädesvis anlitas till fraktfart på de stora handelsstråkvägarna, exempelvis till Ostindien, må man ej missunna dem den större förtjensten som dermed är förenad, men det vore bra hårdt om man beröfvade exportörerna äfven de utländska fartygen, ty då finge vi själfva behålla våra exportvaror.

Samme talare sade, att det beror på kommunalstyrelserna att begära nya hamntaxor, och att regeringen i allmänhet fastställer hvad en kommun i det hänseendet begärt. Jag får upplysa att förhållandet icke är sådant. Regeringen har nyligen beslutat att utfärda allmänna bestämmelser rörande de särskilda hamntaxorna inom riket, och Kommers-kollegium är just nu sysselsatt att uppgöra allmänna grunder därför. Kongl. Maj:t fastställer med anledning häraf sådana taxor endast på kortare tid, och jag förmodar att Kongl. Maj:ts afsigt ingalunda är att fastställa hvilka taxor som helst kommunerna begära.

Vidare sade talaren, att Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen afgifvit ett sådant utlåtande i saken, som ej är gynsamt för den ifrågasatta kanaliseringen, och att Styrelsen icke verkställt undersökningarna. Jag får upplysa att Styrelsen i allmänhet icke verkställer några undersökningar, men att den som i förevarande fall verkställt undersökning är major i Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och distrikt-chef i orten. Jag tror således att saken fått sin utredning af den rätta personen.

Kostnadsförslaget är för högt beräknadt, förmenade talaren. Det är en mycket kinkig sak i dessa tider, då arbetslönerna — såsom hvar och en vet — stiga enormt, att bedöma huruvida ett kostnadsförslag är för högt beräknadt. I allmänhet gör man tvärtom den erfarenheten, att uppgjorda kostnadsförslag äro för låga och måste öfverskridas.

Hvad särskildt hamntaxan för Uddevalla angår, vill jag upplysa, att konkurrensen med Göteborg icke tillåter den af representanten från Helsingborg projekterade förhöjning. Det är den stora stadens obestridda fördel, att fraktsökande fartyg i allmänhet söka sig dit, ty der förefinnas större chancer att erhålla frakt. Uddevalla måste således, för att få behöfliga fartyg, genom mäklare i Göteborg göra anbud till fraktsökande der på platsen. Men dessa fartyg måste för att anlöpa Uddevalla göra en krok af 27 engelska mil, hvilket fördyrar frakten till den grad, att rörelsen icke kan uthärda ytterligare afgifter. En mindre stad i konkurrens med en större nödgas således hålla hamnumgälderna låga.

Slutligen yttrade talaren från Helsingborg, att sjömän lemnat honom upplysning derom, att den föreslagna nya infarten till Uddevalla genom Björn- och Malösunden icke vore för seglationen af synnerligt gagn, till och med icke kunde begagnas af segelfartyg. Detta förefaller mig högst besynnerligt, ty denna farled begagnas redan nu, visserligen endast af små fartyg, men detta till följd af att vissa ställen äro mycket grunda, en olägenhet som förslaget äsyftar att afhjelpa. Alla fartyg, som komma från norra delen af Bohuslän, gå den vägen, och de äro alla segelfartyg. Civilministern har redan framhållit, att den värde talaren härutinnan misstagit sig,

sig, ty såväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som chefen för den afdelning af skärgårdsflottan, hvilken sommaren 1870 passerade genom farleden, hafva intygat, att företaget skulle vara till obestridlig nytta. I sådant fall som detta är erfarenheten den bästa läromästaren. Jag ville önska att talaren sjelf begaf sig till Uddevalla; han skulle då få se den mängd fartyg, som just vid denna årstid komma seglande.

En annan talare har sagt, att de nuvarande goda penningekonjunkturen kunna försämrast. Ja — mine Herrar — just därför böra de goda konjunkturen begagnas. Den lyckliga ställning, hvaruti vi till följd af några goda år kommit, är till stor del förorsakad af de uppoffringar vi gjort i och för kommunikationerna, och som äfven göra att, om konjunkturen försämrast, vi ändå kunna uthärda. Så är förhållandet i år inom Westergötland och Dalsland. Dessa provinser hafva haft ett dåligt år, men icke den ringaste klagan afhöres, ty de goda kommunikationer, hvaraf de redan njuta, den friskare utveckling, som handeln och rörelsen i dessa trakter tagit, har gifvit folket styrka att utan klagan gå igenom ett missväxtår. Således ligger det i statsmakternas intresse att genom kommunikationsanstalter möjliggöra för landets befolkning att uthärda äfven de dåliga skördeåren. Men jag fruktar att trötta Herrarne, aldrehelst redan förut i afton mycket är taladt i frågan. Uddevalla är sannernligen i lika stort behof af understöd för lättad kommunikation som någon annan stad i riket, ty den tryckes utaf en skuld, uppgående till 6 à 700,000 R:dr. Man kan visserligen säga, att arbetet skulle kunna åstadkommas genom ett bolag, men man måste besinna, att om företaget skall med understöd af staten bringas till verkställighet, måste Uddevalla stad redan sätta sig i skuld af omkring 125,000 R:dr. ty då kostnadsförslaget uppgår till 247,587 R:dr, och reservanternes förslag, hvilket synes hafva största utsigterna att godkännas af Kammaren, innehåller, att staten skulle bidraga med halfva kostnaden, måste således staden tillsläppa resten.

Jag hemställer på de skäl, jag haft äran anföra, om bifall till reservanternes yrkande.

Herr Westerdal: Ganska viktiga och afgörande skäl hafva redan blifvit anförda till fördel för de föreslagna kanaliseringsåtgärderna vid infarten till Uddevalla och beviljandet af statsanslag för ändamålet, så att det icke torde vara behöfligt att ytterligare fördröja diskussionen. Det lär icke kunna förnekas, att öppnandet af den nya farleden länder såväl Uddevalla som en stor del af västkusten äfvensom kringliggande landsbygd till stort gagn, och då derjemte framhållits, att företaget äfven i strategiskt hänseende är viktigt, synes mig ett statsanslag för ändamålet vara på sin plats.

Jag instämmer därför uti reservanternes yrkande.

Herr Anders Svensson: Efter Konsul Olssons sakrika anförande i frågan har jag ingenting vidare att tillägga, utan vill för min del instämma med honom och påyrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Billström: På de välgrundade skäl representanten från Uddevalla och flere andra talare för Kammaren framlagt, yrkar jag bifall

till Herr C. Ekmans m. fl:s reservation. Bohuslän har hittills varit, kanske mest af Sveriges provinser, styfmoderligt behandladt med afseende å kommunikationsmedel till lands, och då kommunikationen med hafvet genom denna relativt lilla summa för icke blott Uddevalla stad utan äfven en stor och rikt befolkad del af vestkusten skulle på ett väsendtligt sätt underhjälpas, så hoppas jag att Kammaren icke vill neka bifall till nämnda reservation. Sistlidna Lördag under pågående debatt i den norrländska jernvägsfrågan gjorde en norrländing en framställning, huruvida Norrland är en del af Sverige, och jag får säga detsamma om Bohuslän. Anser man det såsom en del af gamla Sverige, så hoppas jag att representationen begagnar detta tillfälle att på ett verksamt sätt understödja dess handel och rörelse. Under den långa debatten hafva flere talare egnat frågan en mångsidig och grundlig utredning, och jag har ingenting vidare att tillägga, utan yrkar afslag å Stats-Utskottets förslag samt bifall till reservationernes.

Herr Wall: Herr vice Talman, mine Herrar! Då jag nu tillåtit mig att för första gången inom denna ärade Kammare begära ordet, så har detta skett *icke* utan föregående mycken tvekan, enär jag nemligen hittills under loppet af Riksdagen hyllat den välbekanta satsen: "bättre tiga än illa tala", men då under den diskussion som i förevarande fråga pågått, en ärad talare å bohuslänsbänken särskildt påpekat det förhållande, hvaruti jag befinner mig med afseende å trafiken i Uddevalla, så har jag deraf ansett mig befogad att taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk och yttra mig i frågan.

Den ärade talaren omnämnde, att det var en exportör i Göteborg, som försökt att drifva export af trävaror öfver Uddevalla, och om så verkligen vore förhållandet, skulle jag nu hafva inskränkt mig till att med de ärade representanterne från Göteborg instämma uti Herr Wijks anförande, men hvad mig beträffar är det icke i egenskap af exportör i Göteborg, utan i egenskap af fabrikant inom Wermland, som jag försökt att derifrån föra mina produkter af jern- och trävaror till Uddevalla, för att vidare exportera desamma till utlandet, och af denna anledning är det som jag nu önskar redogöra för Wermlands förhållande till Uddevalla såsom exporthamn.

Flere talare hafva yttrat och påstått, att den under diskussion varande frågan — eller upprepning af farleden mellan Björnsundet och Malösundet, hvarigenom seglationen för större fartyg emellan Uddevalla hamn och hafvet skulle förkortas till mer än hälften, eller med 27 engelska mil — "*icke vore af någon allmänmare nytta*", och det är egentligen emot detta påstående, som jag, på grund af den erfarenhet jag eger och såsom representant från Wermland, måste protestera, samt skall söka att i det följande visa huru härmed i verkligheten sig förhåller.

Innan jernvägen emellan Wenersborg och Uddevalla kom till stånd, så fanns för trafiken från Wermland, liksom öfriga orter som trafikera på Wenern, ingen utfartsväg till hafvet mera än den genom Trollhätte kanal till Göteborg, och det kan med skäl sägas, att det ännu icke finnes mer än denna enda exporthamn för den stora trafik som kommer från Wenern, emedan det visat sig vara omöjligt att *med någon fördel* öfver Uddevalla

exportera åtminstone jern- och trävaror, som komma från Wenern, så länge som afståndet från Uddevalla hamn till hafvet utgöres af ungefärligen 52 engelska mil, samt farleden dessutom genom olika riktningar icke af seglare kan passeras utan begagnande af olika vindar. Blir deremot afståndet emellan den ifrågavarande hamnen och hafvet, genom nu ifrågasatt upprensning, förkortadt till mer än hälften, eller med omkring 27 engelska mil, så skall, enligt min förmening, förhållandet blifva annorlunda och Uddevalla skall då blifva en god exporthamn för Wenerns-trafiken samt i någon mån kunna konkurrera med Göteborg, och det är till försvar för denna min uppfattning, som jag beder få andraga följande:

Det torde vara för många, likasom för mig, i friskt minne, huruledes, under de för industrien svåra tiderna på 1860-talet, alla industriidkare hade att kämpa emot ogynsamma konjunkturer och sågo sig tvungne, för att icke gå under, att göra de största möjliga besparingar. Såsom fabrikant i Wermland måste äfven jag försöka i möjligaste måtto minska omkostnaderna för min rörelse och särskildt med afseende å försäljningen af mina produkter, som ditintills skett genom kommissionär i Göteborg, hvilken plats af ålder varit enda försäljningsorten för de wermländska exportprodukterna.

Under dåvarande ogynsamma konjunkturer, deraf handeln äfven led, rådde icke särdeles stor konkurrens bland köpmännen i Göteborg, i afseende å köp af wermländska produkter, utan de flesta köpmännen föredrogo att göra kommissionsaffärer.

Då jag denna tid besökte Göteborg för att försälja mina effekter, så var detta alldeles omöjligt i afseende på jernet, och mycken svårighet uppstod vid försäljningen af trävarorna, enär tillverkningen, som årligen uppgick till 30,000 å 50,000 tolfter plankor och battens, för de mindre husen var för stor, och de större handelshusen som den tiden spekulerade på trävaror voro så få, att flere af dessa öfverenskommo att gemensamt spekulera på min tillverkning, hvarigenom all konkurrens försvann.

Jag kunde många gånger gå hela staden omkring, utbjudande mina trävaror, men fann sällan mer än en enda spekulant å desamma, och då priset skulle uppgöras, nödgades jag understundom åtnöja mig med 50 öre å 1 R:dr per tolt fullmåliga plankor mindre än mina grannar betingat för mindre tillverkningar, men då kontraktet uppgjordes, stipulerades vanligen deruti, att jag skulle leverera trävarorna till flere olika handels-hus uti dessas enskilda hamnar.

Denna prisnedsättning var för mig af så stor betydelse, att jag måste söka utfinna ett sätt att sälja trävarorna oberoende af spekulanterna i Göteborg, och beslöt jag derföre att söka förbindelse direkte med köpare i utlandet. Då jag likväl såsom bruksegare i Wermland icke hade några relationer med utlandet, så uppgjorde jag med ett mycket aktadt handelshus i Göteborg, att emot provision exportera trävarorna för min räkning. Jag fann dock snart, att äfven detta sätt för realisering af mina produkter blef alltför dyrbart i förhållande till den behållning fabrikkatet lemnade, enär, utom alla andra omkostnader för de tillverkningar af jern och trävaror, som jag förde i marknaden, sjelfva försäljningsprovisionen vissa år uppgick till cirka 100,000 R:dr R:mt. Efter

någon tid, och sedan jag hunnit sätta mig in uti förhållandet, beslöt jag derföre att sjelf ombesörja min export och på så sätt blifva min egen göteborgare, samt etablerade då det kontor jag ännu har i Göteborg. Härigenom gjorde jag betydlig besparing, men de ogynsamma konjunkturererna manade mig att söka gå ännu längre på denna väg.

Till följd af de höga afgifterna i Trollhätte kanal blef transporten till Göteborg dyrbar och dessutom var seglationen från Wermland till Göteborg alltför långsam, enär det ofta hände, att en månad å 6 veckor åtgick för ett segelfartyg att föra sin last från Wermland till Göteborg, under hvilken tid trävarorna togo skada, genom att så länge vara inneslutna i fartyget. Såsom det säkerligen är Herrarne bekant, så inträffar att om trävaror, som icke äro torra, längre tid ligga inneslutne i fartyg, svartna och mögla desamma samt förlora derigenom i värde, enär kvaliteten då måste nedsorteras, så att af mixed kan blifva tertia eller quarta, och för hvarje nedsorterad kvalitet förloras omkring 1 pund sterling per standard, som ungefär motsvarar 5 R:dr per tolt 3-tum 9-tum om 240 löpande fot.

För att undvika denna betydliga förminskning af varuvärde, anskafade jag fyra ångbåtar, medelst hvilka fartygen bogserades och lasten kom på detta sätt ganska skyndsamt öfver Wenern, men när fartygen kommo till slussarne, voro der ofta en stor mängd segelfartyg samlade, och då tillätes väl ångbåtarne att passera, men de bogserade fartygen måste stanna för att i tur med segelfartygen passera slussarne. Det blef alltså mig omöjligt att sköta trafiken genom bogsering till Göteborg, hvilket förhållande likväl på min ansökan sedermera blifvit förändradt. Då beslöt jag att försöka exportera mina effekter öfver Uddevalla och satte mig fördenskill i förbindelse med styrelsen för jernvägen mellan Wenersborg och Uddevalla, samt rönte af densamma på allt sätt tillmötesgående genom billiga frakter. Vidare kommunicerade jag mig med myndigheterna i Uddevalla och anvisades der behöfliga upplagsplatser mot en afgift af cirka 1,500 R:dr, i stället att dylika kostade mig i Göteborg cirka 8,000 å 9,000 R:dr årligen.

Den kalkyl, som nu uppgjordes öfver transportkostnaden att föra mina tillverkningar från Wermland, å ena sidan till Göteborg och å andra sidan till Uddevalla, utvisade en differens, genom undvikande af kanal-umgälderna, af cirka 30,000 R:dr årligen till fördel för den sednare platsen, och om jag dertill lägger billigare brädgårdar, besparadt varuvärde och billigare arbetskostnad, så anser jag att dessa besparingar tillsammans för mina tillverkningar uppgingo till cirka 50,000 R:dr årligen.

Denna reduktion af omkostnader var för mig i hög grad afsevärd, och jag förde derföre under några år mina trävaror till Uddevalla, men jag fick snart erfarenhet af att hvad jag sparade genom att föra effekterna till Uddevalla, förlorade jag genom svårigheten att exportera desamma derifrån, emedan till följd af den långa skärgården det blef omöjligt att till samma frakt sluta fartyg för lastning i Uddevalla som i Göteborg. Första åren gick exporten bra, ty jag kunde då sälja "fritt om bord", men sedan köpare i utlandet funno svårighet att befrakta från Uddevalla, så ville de icke köpa trävarorna der, annorlunda än

“kost och frakt“, eller med andra ord, de fordrade att jag skulle leverera i utländsk hamn.

Genom svårigheten för mig att befrakta fartyg från Uddevalla, äfven till högre frakt än Göteborgs, nödgades jag der hålla stora lager, hvarigenom äfven stor ränteförlust uppkom.

Den långa skärgården och svårigheten för seglare att passera densamma mellan Uddevalla hamn och hafvet är, enligt min åsigt, den olägenhet, som hindrar handel och sjöfart i Uddevalla att nå den utveckling, som platsens eljest gynnsamma läge betingar, och skulle denna olägenhet i hög grad undanrödjas genom nu ifrågasatta upprensning af den norra, icke hälften så långa farleden till hafvet.

Genom det jag nu haft äran anföra, har jag sökt praktiskt ådagalägga, hurusom det är af stort intresse för provinsen Wermland och öfriga delar af landet, som trafikera Wenern, att Uddevalla beredes till en tjenlig exporthamn, och jag är öfvertygad om, att samtliga mina länskamrater dela denna uppfattning. Då nu dessutom den ärade representanten från Wenersborg uti ett sakrikt anförande ådagalagt företagets stora nytta för Westergötland, och flere talare uttryckt samma åsigt i afseende å andra provinsers intresse, samt Kongl. Maj:t uti den nådiga propositionen upplyst, att äfven staten uti strategiskt hänseende har fördel af, att den ifrågavarande farleden, från Uddevalla hamn till hafvet, upprensas, så måste detta företag, enligt min uppfattning, *vara af allmänna nytta*.

Det skulle derföre högeligen förvåna mig, om denna Kammare för sin del icke beslutar att med statsbidrag understödja företagets utförande.

På nu anförda skäl och under anhållan om ursäkt att jag upptagit Kammarens tid, hemställer jag vördsamt om bifall till reservanternes yrkande.

Med Herr Wall förenade sig Herr *Ekman*.

Herr Peter Olsson: Jag ber om ursäkt att jag ånyo begärt ordet, men jag vill lofva att vara kort. Herr Civilministern sade, att man icke kan lägga hvilka bördor som helst på rörelsen utan att rycka den ur sitt läge. Detta är mycket sannt, och vore det frågan om något dylikt, skulle jag icke dertill medverka. Men sådant är alldeles icke ifrågasatt, utan endast att lägga sådana afgifter på rörelsen, som äro både sunda och ändamålsenliga och som rörelsen bär, så vidt jag vet, öfver hela världen. Jag tror icke de bördor — i fall denna benämning skall användas — hvilka jag föreslagit, skola bringa rörelsen ur sitt naturliga läge. Att lägga 1 öre på hvarje tunna hafre, som exporteras, d. v. s. ett tiondedels öre på pundet — kan detta “förrycka rörelsen“! Jag har icke haft särdeles stora eller många affärer, men efter min förmåga att uppfatta hvad som hör till rörelsens sunda, naturliga utveckling, är detta icke att förrycka rörelsen. Talaren sade vidare att om ökade afgifter läggas på trafiken, är det icke sjöfarten, som betalar dessa, utan producenten, som drabbas i sista hand af de ökade omkostnaderna vid exporten. Jag vill hemställa till den ärade talaren huru han vill kalkylera, då han befraktar fartyg t. ex. från Uddevalla till England med spannmål och han uppgifver segelleden förkortad som här är ifrågasatt. Jag skulle gerna vilja hafva för

mig upplyst, huru det går till att förneka det faktum, att det är till sjöfartens fördel och att det icke blir någon minskning i frakten. Ty fraktar en ångbåt på 100 läster, har han enligt min beräkning förutsatt att han får gå den korta vägen och då har en sådan ångbåt att betala 25 R:dr. En ångbåt på 100 läster beräknas lasta 4 ända till 5 tusen tunnor spanmål. Huru nu kunna göra klart för skeppsredaren att han här gör en besparing af 25 R:dr, och att han därför bör nedsätta frakten med motsvarande belopp. Det kan icke vara så, utan jag tror det vara rättare att — eftersom fartyget har kortare väg och således kan göra denna tur på Uddevalla med större fördel — denna fördel bekostas af fartyget genom förhöjda hamnumgälder, som dessutom i förhållande till fraktsumman bilda en obetydlighet, hvilken icke kan ingå i kalkylationen. Vid alla de tillfällen, då jag fraktat fartyg, har jag gått till väga på detta sätt, hvilket också torde vara det rätta.

Det nämndes något om afundsjuka städerna emellan, men jag kan försäkra representanten från Wenersborg, som talade härom, att icke den ringaste afundsjuka ingick i mitt anförande eller i mina motiv att biträda Stats-Utskottets förslag. Frågan har för mig framstått på sådant sätt, att jag till och med i denna stund, fastän diskussionen pågått så länge, icke kan fatta de fördelar, som komma landet i dess helhet till godo af företaget, och att icke arbetet — om det är af sådan vigt för provinsen — skulle kunna åstadkommas på sätt jag tagit mig friheten projektera, och jag ber ytterligare att få fästa uppmärksamheten på hvad kartan visar. Af fackmän har jag till och med här i Kammaren erfarit, att det är mycket tvifvelaktigt, huruvida den ifrågasatta upprensningen skall komma att motsvara dermed afsedt ändamål. Att båtar kunna gå fram der är en sak; men en annan är, huruvida stora fartyg kunna gå fram samma väg. En båt — och det vet tvifvelsutän äfven representanten från Wenersborg — kan gå fram hur vinden än må vara och i värsta fall kan den skjutas fram längs klipporna. Denna anmärkning förfaller således helt och hållet, likasom vigten af haus yttrande att befraktningen från Uddevalla måste uppgöras i Göteborg, dit fraktsökande fartyg företrädesvis vända sig. Måne icke denna omständighet snarare är ett ytterligare stöd för mitt påstående! Ty fartyget lär i så fall icke gå utom skärs, utan nedre vägen eller inom skärs.

Med afseende å hvad samme talare yttrade derom att Helsingborg fått stora statsanslag både till jernväg och hamn, vill jag icke inlåta mig på svaromål, emedan det icke är ur den ståndpunkten jag betraktar frågan. Vore det fråga om hamn till Uddevalla eller en jernväg, som för Bohuslän vore af samma betydelse som exempelvis norra stambanan för Norrland, då skulle jag ej ett ögonblick tveka att lemna bifall till det statsunderstöd, som för ändamålet begärdes. Dessutom vill jag upplysningsvis nämna, att Helsingborgs samhälle för närvarande bygger, utan att ännu hafva begärt något understöd af staten, en jernväg på 3 millioner utan statsbidrag och en hamn på 650,000 R:dr, likaledes utan statsbidrag, så att om man vill erkänna Helsingborg såsom ett exempel, värdt att efterfölja, är äfven detta ett ytterligare skäl för mig att biträda Stats-Utskottets förslag. Men jag säger ännu en gång, att jag icke tagit frågan ur denna

synpunkt, utan helt enkelt sådan den föreligger. Jag yrkar fortfarande bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Gustaf Jonsson: Jag vill hemställa till den värde representanten från Wermland, som nyss hade ordet och som i ett långt anförande, ehuru han sade att det var första gången han uppträdde i Kammaren, utvecklade sina åsikter, dervid han dock inblandade ofantligt mycket, som ej hörde till saken utan till hans egna affärer och hvarmed han ej bort besvära Kammaren, om det är så nödvändigt att statsanslag lemnas till den föreslagna upprensningen, när densamma kan medföra vinst endast för Uddevalla stad och icke för landet i sin helhet, och anser att staden väl kan med egna medel bekosta arbetet om detsamma är så nödigt. Jag får tillkännagifva, att jag alltså icke vill med min röst bidraga till anslaget beviljande, utan yrkar bifall till Stats-Utskottets betänkande.

Herr Dickson: En snillrik talare från stockholmsbänken yttrade för några dagar sedan, att de gamle sofisternes skola ännu icke vore utdöd, men att racen så till vida försämrats, att i stället för att de gamle vinnlade sig om att med goda skäl försvara dåliga saker, så bemöda sig de moderne sofisterne att med dåliga skäl förfäkta dåliga saker. Om denne ärade talare lyssnat till hvad nyss yttrades af representanten från Helsingborg, så skulle han hafva fått höra huru denne, liksom de gamle sofisterne, sökte att framdraga goda skäl för en dålig sak, ty han begagnade såsom skäl för sitt yrkande om bifall till Stats-Utskottets förslag samma grunder, som reservanterne i Stats-Utskottet åberopat för sin reservation. Han uppgaf nemligen, såsom en rättelse till den förste talaren, att hamnen vid Uddevalla vore större än den vid Ystad, och därför skulle enligt hans åsigt det icke vara skäl att utvidga farleden till Uddevalla. Ett annat skäl som han åberopat för afslag, ett skäl hvarigenom han ville inverka på vår nationalitetskänsla, var att, då redan 70 procent af vår fraktfart bedrefves med utländska fartyg, det icke vore lämpligt att draga ännu flera hit genom att utvidga inloppet till Uddevalla. Denna åsigt kan jag icke dela, och till vederläggande af densamma vill jag taga ett exempel som han sjelf nämnde. Om vid uppgörande af ett kontrakt angående frakt med ett ångbåtsrederi i London rederiet vet att till Uddevalla, der lasten skall intagas, är lång väg inom skärs och dryga hamn-
umgälder att betala, så är ju klart, och det tror jag den värde representanten från Helsingborg som sjelf är en stor affärsman skall erkänna, att denna långa väg innan fartyget kommer ut i öppna sjön skall betydligt öka anspråken på hög frakt, men att deremot åvägabringandet af en kortare väg till hafvet och lindrigare hamnafgifter deremot medföra nedsättning i frakten.

Man har sagt att farleden icke skulle äfven efter upprensningen blifva tillgänglig för stora fartyg; men efter de upplysningar jag erhållit är detta icke förhållandet, utan sedan det föreslagna arbetet blifvit verkställt blir det möjligt för fartyg att när som helst gå in till Uddevalla, hvilket nu icke är förhållandet. Nyttan af det ifrågavarande företaget är enligt min tanke så uppenbar, att jag icke kan annat än på det varmaste tillstyrka

afslag å Stats-Utskottets betänkande och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Liss Olof Larsson: Jag medgifver att jag icke borde vid denna timme taga Kammarens tid i anspråk med att tala för antagande af Utskottets förslag, emedan Utskottet enligt min tanke anfört så goda skäl för sitt utlåtande; men jag har ändock begärt ordet, och det därför att en ärad talare på kalmarbänken förebrådde en talare från Wermland, att denne hade i sitt långa anförande talat om en mängd saker, som icke hörde till frågan. Jag kan nemligen icke dela denna uppfattning utaf nämnde representants yttrande, ty ehuru långt var det dock intressant och innehöll många goda skäl för bifall till Stats-Utskottets förslag. Han sade nemligen bland annat, att, om han förde sina produkter till Uddevalla i stället för till Göteborg, så skulle han derpå årligen förtjena 50,000 R:dr, om icke den der grufliga vägen till hafvet vore. Han medgifver då att han skulle förtjena årligen på denna farled 50,000 R:dr. Då hemställer jag om till en sådan upprensning, som är i fråga, kan behövas statsanslag, och om icke den, som förtjenar 50,000 R:dr om året på att ett arbete blir gjordt, gerna kan gifva ett stort bidrag till detsamma utförande. Om andra exportörer och importörer i orten förtjena proportionsvis lika mycket, så tyckes det mig som om företaget vore af så vinstgivande beskaffenhet, att det borde kunna utan statsanslag verkställas, och därför har den nämnde talaren från Wermland anfört goda skäl.

Jag yrkar således bifall till Stats-Utskottets betänkande och afslag å Kongl. Maj:ts nådiga proposition.

I Herr Liss Olof Larssons anförande instämde Herr *Anders Johansson*.

Herr Lyttkens: Det är så mycket taladt i denna fråga, att Kammarerna väl kunde vara trötta vid ämnet, men jag anser mig dock böra yttra några ord, ty det är ett skäl för afslag å Kongl. Maj:ts proposition, som ännu icke blifvit anfördt. Vi hafva nemligen i Sverige i gång så många och stora arbetsföretag, att för deras utförande behövas stora uppoffringar af penningar och arbetskraft. Om vi företaga ännu flera arbeten för allmänna ändamål, så drages ännu mera arbetskraft från jordbruket, och svårigheten att få arbetare blifver ännu mera känbar än den nu är. När sedan missväxtår komma och penningtillgången minskas, så att de stora arbetena afstanna, då blifver ett allmänt rop på arbete, och den talrika mängd af arbetare, som blifvit dragna från sina hemorter till de stora arbetena, komma då i den största nöd, och till följd deraf kunna vi vänta oss en emigration af samma utsträckning som förr. På detta och de andra skäl, som under diskussionen blifvit anförda, att den föreslagna upprensningen icke skulle medföra några egentliga fördelar för seglationen på England, emedan fartygen ändock måste oftast gå till Göteborg och derigenom i alla fall gå den ena af de omvägar, som genom farledens upprensning skulle kunna undvikas, äfvensom att denna omväg vore af mindre betydelse för ångfartyg, hvilka helst ginge inomskärs, får jag,

hufvudsakligen med åberopande af de skäl Herr Konsul Olsson anført, yrka bifall till Stats-Utskottets betänkande.

Här har talats om sofistiker och sofistikeri, men jag tycker att just den talare, som anmärkte detta hos en Stats-Utskottets ledamot, sjelf gjorde sig skyldig till sådana konstgrepp och anser därför att hans yttrande i detta afseende påminner om att man icke bör tala om rep i hängd mans hus.

Herr *P. Gummesson* äfvensom Herr *Erik Olsson* förenade sig med Herr *Lyttkens*.

Herr *Wall*: Jag skulle visst icke hafva vågat begära ordet efter den tillrättavisning jag nyss fått, men som man uppgifvit att jag skall hafva yttrat några ord, som jag icke tror mig hafva sagt, så har jag trott mig böra ännu en gång yttra mig i frågan. En ärad talare sade nemligen, att jag yttrat, det jag på min export öfver Uddevalla i stället för öfver Göteborg förtjent 50,000 R:dr. Men jag vill upplysa den ärade talaren att jag icke sade så, utan att jag hade på trafiken till Uddevalla förtjenat 50,000 R:dr, derest jag kunnat utföra mina varor genast, men nu fick jag inga fartyg, som kunde föra dem från Uddevalla, och därför förlorade jag på räntor och omkostnader omkring 50,000 R:dr eller just den summa, som jag förut inbesparat genom att föra mina effekter till Uddevalla.

Herr *Sjöberg*: Jag ber Kammaren om ursäkt därför, att jag vid en så sen timme och då vi ännu hafva två för detta sjöar att tala om, tager Kammarens uppmärksamhet, om också endast för ett ögonblick, i anspråk.

Jag har med bästa vilja i verlden icke kunnat sätta mig in i de Herrars tankegång, som vilja föreslå det nu ifrågasatt anslaget, och då är det icke underligt att jag icke kan finna annat än att Stats-Utskottet haft goda skäl för sitt afstyrkande.

Jag ber dessutom att få fästa uppmärksamheten på hvad en ledamot af Stats-Utskottet påpekat, nemligen att Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader har i sitt i ämnet afgifna utlåtande förklaradt, "att upptagandet af den ifrågasatta nya farleden *möjligen* kunde åvägbringa en sådan lättnad för seglationen till och från Uddevalla hamn, att en summa lika med den beräknade borde för detta ändamåls vinnande skäligen nedläggas".

Det är på ett sådant *möjligen*, som jag för min del icke vill att Kammaren skall grunda sitt beslut; men viktigare än detta, synes mig, att staten icke bör mellankomma med understöd för företaget, som kunna utan sådant understöd af enskilda eller kommuner utföras.

Representanten från Wenersborg har yttrat, att representationen vid flera föregående tillfällen till liknande företag utdelat frikostiga bidrag. Jag kan i afseende härå icke säga annat, än att jag finner det beklagligt, att representationens hand vid föregående likartade tillfällen varit allt för mycket öppen; men så mycket kan jag säga, att min egen hand vid slika tillfällen i allmänhet varit knuten. Jag kan icke heller inse,

att det nu ifrågavarande företaget är af beskaffenhet att behöfva statsunderstöd; åtminstone kan jag icke finna det på grund af den utredning som blifvit lemnad, och förränen sådan utredning kan åstadkommas och derigenom ådagaläggas att företaget är af allmän vigt och icke kan utföras utan statsunderstöd, förr vill jag icke med min röst bidraga dertill. En blick på kartan visar visserligen, att för seglare som gå norrut från Uddevalla den ifrågasatta nya farleden skulle bereda en kortare väg, hvaremot i andra fall den nuvarande måste ega företräde. Vidare har jag hört sägas, att nämnda nya farled skulle ur strategisk synpunkt vara af särdeles stor vigt. Jag smickrar mig icke med att vara strateg och talar icke i ämnen, som äro mig främmande, men så mycket tillåter jag mig ändock säga, att det förefaller mig lättare att försvara ett ställe med ett inlopp än med två.

Af hvad jag sålunda anført och med afseende hufvudsakligen å de skäl, Stats-Utskottet åberopat, måste följa, att jag är sinnad att med min ringa röst bidraga till antagande af Stats-Utskottets förslag.

Häri instämde Herr *Uhr*.

Herr Statsrådet Bergström: Herr vice Talman! Då den siste talaren till stöd för sitt yrkande om bifall till Stats-Utskottets utlåtande om afslag å Kongl. Maj:ts nådiga proposition åberopat den omständighet, att Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader uti afgifvet utlåtande skulle hafva uttryckt tvifvelsmål, huruvida den föreslagna upprensningen möjligen kunde leda till en sådan lättnad i seglationen till och från Uddevalla hamn, att en summa lika med den beräknade borde för detta ändamål skäligen nedläggas; så är det af vigt att rätt tolka detta uttryck. Jag tager mig friheten att i detta afseende hänvisa till Kongl. Maj:ts nådiga proposition, der Styrelsens i utlåtandet begagnade ordalag äro ordagrannt återgifna. Af propositionen finnes, att Styrelsen förklarar sig "icke vilja förneka, att upptagandet af den ifrågasatta nya farleden möjligen kunde åvägbringa en sådan lättnad i seglationen till och från Uddevalla hamn, att en summa lika med den beräknade borde för detta ändamåls vinnande skäligen nedläggas, men likväl ansåge sig pligtig fästa uppmärksamheten derå, att stadsfullmäktige ifrågasatt att, i förhållande till uppskattade kostnaden, undfå ett enligt de i sednare tider tillämpade grunder alltför stort understödsbelopp från statsmedlen till företagets utförande". Styrelsen är, såsom ordalagen utvisa, tvifvelaktig om den begärda summan svarar mot nyttan af företaget, men Styrelsen yttrar icke något tvifvel om ändamålsenligheten af den föreslagna åtgärden, eller om den ifrågasatta upprensningen skulle leda till lättnad i seglationen till och från Uddevalla hamn.

Jag föreställer mig att Kammaren är lika väl som Styrelsen i tillfälle att mot hvarandra väga fördelarne af och kostnaderna för denna anläggning. Således är frågan icke, såsom den siste talaren antydde, af teknisk beskaffenhet, utan frågan är endast, om det är värdt att på den föreslagna farleden nedlägga de beräknade kostnaderna eller icke, och detta kan Kammaren lika väl som Styrelsen bedöma.

Herr Sjöberg: Jag ber att, med anledning af Herr Statsrådet Bergströms anmärkning, få erinra, att äfven om ordalagen i Kongl. Maj:ts nådiga proposition och Stats-Utskottets utlåtande i någon mån äro olika, hvilket jag, som för tillfället icke egt tillgång till nämnda proposition, nu har funnit, så betraktas ändock, så vidt jag förstår det anförda yttrandet af Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader, saken icke af bemälda Styrelse endast ur rent teknisk synpunkt. Det är gifvet, och det kan icke falla mig in att förneka, att i hvarje annat hänseende än ett rent strategiskt det är fördelaktigare att hafva flera än ett utlopp från en hamn till hafvet.

Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader har tänkt sig böra utreda frågan om statsmedel böra till företaget anslås eller icke, och så har äfven jag uppfattat det utlåtande Styrelsen afgifvit.

Jag finner mig således icke på grund af nämnda anmärkning kunna förändra den åsigt i ämnet, hvilken jag redan uttalat.

Under öfverläggningen, som nu förklarades slutad, hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan, och dels att, med afslag å berörda hemställan, det förslag, som blifvit framställt i Herr C. Ekmans vid utlåtandet fogade reservation, måtte antagas. Herr vice Talmannen upptog dessa yrkanden och fann, efter derå framställda propositioner, ja vara öfvervägande för Utskottets förslag. Votering blef emellertid begärd, med anledning hvaraf en omröstningsproposition af följande lydelse nu uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 34,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit det förslag, som blifvit framställt i Herr C. Ekmans vid utlåtandet fogade reservation.

Omröstningen företogs och visade 100 ja mot 52 nej; hvadan Utskottets hemställan blifvit af Kammaren bifallen.

§ 12.

Skedde föredragning af Stats-Utskottets utlåtande N:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om beviljande af anstånd med erläggande af ränta och kapitalafbetalning å ett till sänkning af sjöarne Kalften och Fegen i Elfsborgs län från Riksgäldskontoret utbetaldt låneunderstöd.

I denna fråga anförde

Herr Norén: Herr Talman, mine Herrar! Under förlidne riksdag väckte jag motion inom denna Kammare om ytterligare lån till det nu föreliggande sjösänkingsföretaget. Detta blef då af Riksdagen afslaget. Arbetsstyrelsen måste då göra de största ansträngningar för att på annat håll förskaffa sig penningar, hvilket äfven lyckades, fastän på hårda vilkor. Svårigheten att få detta lån för denna Styrelse, som blott består af fem stycken mindre jordegare, helst som lånet behöfdes ganska stort, kan lätt låta tänka sig.

Nu, som vi alla veta, har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att lemna anstånd med räntans och amorteringens erläggande till utgången af år 1875, så att arbetet innan dess må kunna utföras, så att de jordegare som verkligen erhålla fördelen af sjöarnes sänkning, kunna derför i vanlig ordning debiteras, på det att desse fattige styrelseledamöter, som dessutom uppoffrat större summor än hela statslånet af egna medel, måtte slippa äfven af egna tillgångar betala hela statslånet. Jag vet väl att den invändningen kan göras, att styrelsen borde på bestämd tid hafva utfört hela arbetet, men jag vill då nämna ett af de många skälen som gjort detta omöjligt, det nemligen att den första arbetsplanen, som upprättades af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens ingenjörer, efter något arbete, måste alldeles öfvergifvas såsom nästa outförbar. Då styrelsen insåg detta måste ny undersökning anställas och en ny arbetsplan upprättas samt af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fastställas. Detta förhindrade arbetet öfver ett års tid. Äfven har en mycket stor brist på arbetare der på orten mycket bidragit till arbetets försenande, och detta är orsaker, som icke kunnat af styrelsen förutses och således tillkommit utan dess förvällande. Jag hemställer till Kammaren, om icke Kammaren vill vara god och bereda denna fattiga, på alla lättare kommunikationer beröfvade, samt ofta af missväxt genom frostskaador hemsökta ort denna lilla eftergift, hvilken skulle hafva det goda med sig att rädda denna fattiga arbetsstyrelse och dess familjer från total ruin, äfvensom jag vill fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att den kringliggande orten kommer att blifva mycket befriad från frostländighet, i händelse sjösänkingsarbetet nådde sin fullbordan.

Att arbetet kan fullbordas och kommer att fullbordas kan jag med säkerhet upplysa, emedan jag under December månad förlidet år besökte stället för dessa arbeten. Då erhöll jag upplysning, att arbetet bedrifvits under förliden sommar med så stor arbetsstyrka, som der i orten med någorlunda pris kunnat fås, samt att omkring 7,000 R:dr blifvit derpå använda. Nu återstår af arbetet så mycket som kan verkställas för 12 eller 15,000 R:dr. Dessa penningar har arbetsstyrelsen bestämdt löfte om att få, derest anstånd med statslånet kan vinnas, så att någon vidare fara för arbetets fullbordan till den i Kongl. Maj:ts proposition föreslagna tiden numera icke förefinnes.

På grund af hvad jag sålunda anfört, vågar jag ödmjukast anhålla att denna Kammare ville, med afslag å Stats-Utskottets utlåtande, bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna nådiga proposition, hvarom jag hos Herr Talmannen vågar anhålla om proposition.

Herr Rylander: Herr Talman! Då jag läste detta utskottsbetänkande kunde jag icke blifva annat än förundrad. Kongl. Maj:t hade i sin nådiga proposition föreslagit medgifvande af uppskof med räntebetalning å ett lån, utgifvet för ett synnerligen nyttigt företag, och detta förslag har Stats-Utskottet afslagit. Jag har försökt taga reda på verkliga orsaken till detta afslag från Utskottets sida och dervid fått den upplysningen, att skälet till Utskottets afstyrkande är att Utskottet varit principielt, nemligen att Utskottet icke velat förändra villkoren för ett redan utgifvet lån. Det är visst vackert att hålla på principer, men jag vill också erinra, att vi hafva ett ordspråk, som säger: ingen regel utan undantag. Jag tror att ett sådant undantag här finnes. Det ifrågavarande företaget afser att aftappa två på gränsen mellan Elfsborgs län, Halland och Småland belägna sjöar och har börjats med beräkning, såväl att derigenom åtkomma odlingsbar jord, som äfven att minska den i orten rådande benägenheten för froster, hvilka ödelägga skörden på de omkringboendes tegar. Denna ort borde i anseende till sin höjd öfver hafvet och i öfrigt ogynsamma belägenhet hafva ståtts i jernbredd med de norrländska länen och fått statsanslag utan återbetalningsskyldighet till belopp motsvarande halfva kostnadsförslaget.

Det säges, såsom skäl till afslag, att arbetsstyrelsen icke verkställt arbetet enligt den af Kongl. Maj:t gillade planen. Men hvad är orsaken dertill? Jo, kostnadsförslaget var odugligt och måste göras om och der-efter blef kostnaden större än först bestämdt var. Emellertid hafva genom arbetet gjorts odlingsbara flera hundra, ja, kanske tusen tunnland jord, som äro vida bättre än den sandblandade jord, som för öfrigt i orten finnes.

Det tyckes mig, som den lilla lindring, som blifvit begärd, skulle vara af den obetydlighet att icke böra vägras. Jag hade tänkt nöja mig med Herr Jöns Rundbäcks reservation, men sedan jag fått veta att Första Kammaren bifallit Kongl. Maj:ts proposition, så vill jag föreslå att äfven denna Kammare måtte, med afslag å Stats-Utskottets betänkande, bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Jöns Rundbäck: Stats-Utskottet har afslagit Kongl. Maj:ts nådiga proposition på två skäl: *först* emedan de af motionären i ämnet vid förra riksdagen anförda förhållanden icke syntes innefatta tillfyllestgörande skäl för det begärda anståndet. I detta afseende vill jag erinra, att frågan nu icke är af samma beskaffenhet som vid sista riksdagen. Motionären begärde då beviljande af ett nytt lån för att dermed fullborda arbetet, emedan det förut beviljade icke varit tillräckligt, och detta anslog kunde man på goda grunder neka. Det andra af Utskottet åberopade skälet är, att man genom beviljande af det begärda uppskofvet skulle rubba en stor princip, hvilket skulle åberopas såsom skäl till en mängd ansökningar i liknande fall. Jag får då anmärka, att denna stora princip blifvit rubbad flera gånger, såsom till exempel då fråga var om sjön Tjörken, Kukkola byamäns ansökning samt i år om sänkningen af sjön Wesan, vid hvilka samtliga tillfällen Riksdagen medgifvit anstånd med statslänens återbetalning. Denna princip är således rubbad till förmån för flera företag, som behöft en sådan lindring, kanske icke så väl

som ifrågavarande företag Saken förhåller sig nemligen på följande sätt. Några personer inom orten förenade sig för att företaga sänkning af de båda ifrågavarande sjöarne, efter någon tids arbete och sedan de å företaget nedlagt stora summor, kunde de till följd af de svåra åren samt de motgångar, hvarmed företaget alltifrån början drabbats, icke bringa arbetet till slut, utan nödgades begära statsanslag till detsamma fullbordande. Sedan detta blifvit under form af lån och till belopp, långt understigande de uppoffringar delegarne nödgats underkasta sig, beviljadt, hafva arbetslönerna betydligt stigit och svårigheten att till något pris erhålla arbetsfolk ökats. Riksdagen anslog år 1868 34,700 riksdaler med vilkor att ränta samt amortering skulle från och med 1872 års slut erläggas. Oaktadt detta belopp och några tusen riksdaler dertill blifvit af bolaget använde på arbetet, har detsamma dock ej kunnat bringas till fulländning, utan är ännu ofullbordadt, och omkring 15,000 R:dr lära ännu af delegarne få tillskjutas för att få detsamma färdigt. Uppskof med räntebetalningen till den 1 Oktober innevarande år har äfven blifvit af Kongl. Maj:t beviljadt. Dertill kommer, att till följd af den missväxt, som år 1868 öfvergick orten, en mängd personer, som vid arbetets början voro delegare, gjort konkurs och måst afträda sina egendommar, hvars nye egare icke velat gå in i företaget. Styrelsen kvarstår väl och gör allt möjligt för att fullborda arbetet, men har icke förmåga dertill, emedan den är så skuldsatt. Skall nu denna styrelse, som står i ansvar för lånen, såväl af enskilda som af staten, betala ränta och amortering å sistnämnda lån, förrän arbetet blifvit färdigt, så går densamma alldeles under. Dessa statslån betalas på det sätt att, sedan arbetena blifvit färdiga, fördelas den genom sjösänkningen vunnna marken på samtliga delegarne, hvarefter bestämmas deras bidrag till företaget, hvilka sedermera på samma gång som den allmänna skatteuppbörden ingå till statsverket, hvarefter de redovisas till Riksgälds-kontoret. Skulle icke det föreslagna uppskofvet beviljas, så skulle ledamöterna i styrelsen, hvilka varit nog energiska att ställa sig i spetsen för företaget, blifva nödgade att, förrän detsamma blifvit färdigt och någon återbetalning från delegarnes sida kan komma i fråga, till staten årligen utbetala ett belopp af 2,700 riksdaler, hvilket för styrelsen visserligen är mycket kånbart, men deremot för staten af ringa betydighet. Vi kunna väl skänka efter denna här lilla kalven, då vi förut gifvit bort så stora summor till nöt, såsom t. ex. då fråga var om anslag till hästafvelns befrämjande genom inköp af afvelsdjur. Jag hoppas att denna lilla kalven skall få leva i ännu några år, genom att Kammaren bifaller det begärda uppskofvet. Skulle Herrarne vilja bifalla hvad Kongl. Maj:t föreslagit, så har jag ingenting deremot, blott betryggande säkerhet ställes för lånets återbetalning. Att ledamöterna i styrelsen vilja återbetala statslånet, synes ju deraf att de vilja fortsätta dermed till dess detsamma blifvit färdigt och kostnaden på delegarne vederbörligen fördelad.

Med anledning af hvad jag sålunda anført, får jag yrka bifall till min vid Stats-Utskottets betänkande fogade reservation, men förklarar mig nöjd, för den händelse Kammaren heldre skulle antaga Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Herr Liss Olof Larsson: Jag medgifver gerna att de personer, hvarom nu är fråga, som åtagit sig utförandet af detta arbete och som iklädt sig ansvarighet för detsammas utförande, äfvensom statslånets återbetalande, stå i en bekymmersam ställning, samt att uppoffringen från statens sida är ganska obetydlig, så att derföre å ena sidan skäl finnas för att icke afslå Kongl. Maj:ts proposition; men å andra sidan kan jag icke se att Stats-Utskottet kunnat komma till annat resultat än det, hvartill det kommit. Vid förra riksdagen väcktes en motion i samma syftning som detta förslag, men densamma föll i båda Kamrarne, och några nya skäl till bifall af förslaget har jag ej sett i Kongl. Maj:ts proposition. Beloppet är ganska ringa, så att det är icke detsammas storlek, utan rent principiela skäl, som föraledt Utskottet att tillstyrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition. Det förhåller sig i detta enstaka fall så, att, sedan staten beviljat anslag och med styrelsen ingått kontrakt om arbetets fullbordande, befanns det, att kostnaderna blifvit större än beräknadt varit, samt åtskilliga orsaker samverkat till bolagets obestånd, hvarigenom det blifvit för styrelsen särdeles svårt att uppfylla sina förbindelser. Dessa omständigheter kunna visserligen synas vara bevekande, men om man bifaller Kongl. Maj:ts proposition, så skulle troligen många bolag, bildade för samma ändamål, komma och begära lindring i sina kontrakt. Ty om ett företag icke går väl, så vänder man sig blott till Riksdagen, som icke håller på fullgörande af en gång uppgjorda kontrakt. Derföre vidhåller jag Utskottets förslag, emedan detsamma synes mig välgrundadt.

Det har blifvit af en talare framkastadt, att Riksdagen icke alltid hållit på den af Utskottet åberopade principen. Jag medgifver detta och uttalade vid öfverläggningen om efterskänkning af statens fordran hos Kukkola byamän den farhågan, att sådana ansökningar nog skulle återkomma. Deruti har jag haft rätt och fruktar att vi skola få ännu flera i framtiden. Det af Kukkola byamän framställda anspråk på eftergifvenhet från statens sida hade dock mindre skäl för sig än det nu ifrågavarande, det måste jag medgifva.

Jag har icke funnit skäl för Riksdagen att frångå det beslut, som i denna fråga förra året fattades, och derföre får jag yrka bifall till Stats-Utskottets utlåtande.

Herr Friherre Ericson: Jag har med Kammarens tillstånd varit frånvarande under den tid, då frågan förekom i Stats-Utskottet, och har derföre icke deltagit i densammas behandling derstädes. Jag skall ändock bedja att få lemna några upplysningar i sjelfva ämnet, ehuru jag till en början vill medgifva, att Stats-Utskottet handlat fullkomligt riktigt, då det icke tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Stats-Utskottet bör nemligen, enligt min åsigt, noga hålla på den princip, att icke gifva efter förbindelser, ingångna mellan enskilde å ena sidan och staten å den andra. Men det hindrar icke Kammaren att, då ömmande omständigheter äro för handen, afvika från denna princip och besluta hvad densamma finner billigt. Ett sådant förhållande föreligger här. En föregående talare har förbisett skilnaden emellan den motion, som i denna Kammare vid förra riksdagen af Herr Norén väcktes, och den nu föreliggande Kongl. propositionen. Herr Noréns motion innehöll nemligen

förslag om beviljande af ett nytt lån till bolaget å 15,000 R:dr, samt dessutom uppskof med erläggande af ränta och amortering. Det är nu icke mera fråga om något lån, ty ett sådant har bolaget, ehuru på mycket betungande vilkor, lyckats förskaffa sig, utan nu är det fråga blott om att förskaffa bolaget uppskof med erläggande af ränta och amortering till 1875 års utgång. Företaget har varit underkastadt många vidrigheter, hvilka endast kunna vara kända för den, som bor i länet. Jag vet icke om man kan relatera grunden till bolagets obestånd och dess olyckliga ställning; jag skall dock försöka framlägga en antydan derom, utan att beröra personliga förhållanden.

Innevånarne omkring sjöarne Kalfven och Fegen äro mindre bemedlade jordegare. Det fanns likväl der i trakten en person, som var en särdeles duglig karl och tillika i goda omständigheter och som satte sig i spetsen för företaget, och som säkerligen skulle hafva ledt detsamma till en lycklig utgång. Detta gjorde, att de kring sjöarne boende vågade sig på arbetet, ehuru de förhoppningar de hade om hjälp från statens sida icke fullständigt realiserades. Ogynsamma förhållanden hafva gjort, att denne man, som ledde arbetet, icke mera kan deltaga i detsamma, och denna omständighet ställde bolaget i en helt annan ställning. Nu är icke fråga om annat än verklig nödhjelp och att gifva bolaget det lilla understöd, att det skall under några få år få uppskof med inbetalande af ränta och amortering, för att bolaget under tiden skall få tid att fullborda arbetet.

Jag kan icke finna något giltigt skäl att afslå det nu begärda anståndet, ty företaget är icke så mycket af enskild som icke fastmer af allmän nytta för hela trakten, äfven för de jordegare, hvilka icke deltagit i arbetet, derföre att sankta marker, som förorsaka frostsador, blifvit utdikade och derigenom frostbarheten i orten förminskad.

Då jag erkänner att Stats-Utskottet handlat principiellt riktigt, kan jag dock icke finna, att Kammaren är bunden deraf, utan att densamma kan, såsom äfven Första Kammaren gjort, med hänsyn till de ömmande förhållanden, som i detta fall onekligen finnas, och det ringa belopp, hvartill statsverkets förlust bestiger sig, bifalla hvad Kongl. Maj:t i sin proposition föreslagit.

Herr Hübinette: Herr Talman, mine Herrar! Såsom vi veta, lemna sjösänkingsarbeten för den jordegare, hvilken verkställer detsamma, endast en obetydlig ersättning för de många och stora kostnader, som han för dem måste vidkännas. Han måste nemligen betala en stor ersättning för sänkande af vattnet från kanhända ytterst svaga och värdelösa marker, hvilka först i framtiden, i en annan jordegares hand, blifva fruktbarande, hvarigenom denne först får draga nytta af vattenaftappningen. Men enligt min åsigt är utdelande af understöd till vattensänkingsföretag det rätta sättet att förbättra jordbruket för framtiden, enär den enskilde icke har råd att på jordförbättringar i förskott nedlägga kapital, som han kanske aldrig kan få igen.

Vid betraktande af dessa omständigheter och då såväl den för arbetets verkställande tillsatta direktion är i synnerligt behof af det anstånd,
som

som Kongl. Maj:t föreslagit, äfvensom Konungens Befallningshafvande i länet tillstyrkt, vill jag för min del bifalla Herr Jöns Rundbäcks vid Stats-Utskottets betänkande fogade reservation.

Herr Grefve Sparre: Den ende talare, en ledamot af Stats-Utskottet som yttrat sig mot bifall till Kongl. Maj:ts proposition, sade, att han gjorde detta hufvudsakligen på principiela skäl, hvilka dock, såsom han tillade, blifvit vid förra riksdagen, då fråga var om Kukkola by, förbisedda; hvarjemte han medgaf, att detta företag bättre än Kukkola-frågan förtjenade Riksdagens medlidande. Bättre argument till stöd för Kongl. Maj:ts proposition kan icke finnas. Om nemligen principen förut blifvit frånträdd och detta på goda skäl, så finner jag att något hinder från den sidan nu icke bör möta, att medgifva den sökta lindringen, ty man bör icke åberopa en princip, som redan blifvit flera gånger frånträdd.

Men äfven andra skäl finnas till att bifalla den Kongl. propositionen. Orsaken, hvarföre bolaget för sjösänkingsföretaget kommit på obestånd, är den att bolaget redan i början af sin verksamhet drabbades till följd af en Kongl. Maj:ts dom med en dryg utgift för inlösnings af en vattenqvarn. Vidare hafva under företagens utförande en mängd motgångar drabbat bolaget, så att detsamma kommer att få mycket svårt att bringa företaget till fulländning, derest icke den sökta lindringen af Riksdagen beviljas. Dessa förhållanden hafva gjort att en mängd delegare hafva gått ur bolaget, en mängd boställen hafva också ombytt egare, och derigenom hafva svårigheterna för de kvarvarande betydligt ökat. Vid sådana förhållanden och då det begärda anståndet medför för staten en så obetydlig förlust, kan jag icke finna, att det är skäl att, under åberopande af en redan frånträdd princip, neka denna lilla eftergift.

En talare har redan sagt, att det landskap, der dessa sjöar äro belägna, är beläget på en så stor höjd öfver hafvet och i öfrigt af så ogynnsam beskaffenhet, att det väl kan ställas i jernbredd med de norrlandska länen. Detta är äfven min tanke, och på dessa grunder samt de skäl jag förut haft äran anföra, yrkar jag, att, när en så obetydlig hjälp från statens sida begäres till ett företag som deraf är så väl i behof som det ifrågavarande, Kammaren icke måtte vägra bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Första Kammaren har redan bifallit denna proposition, och derföre synes mig lämpligare att äfven denna Kammare förenar sig om detta beslut än antager reservantens förslag. Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Utskottets hemställan.

Herr Sven Andreasson: Då frågan förevar till behandling i Stats-Utskottet, åtnjöt jag tjenstledighet, i följd hvaraf jag icke reserverat mig mot Utskottets hemställan. Jag kan, för min del, icke finna, att man bör så mycket hålla på det principiela skäl, som Utskottet framhållit såsom hufvudsakliga motivet för afstyrkande af Kongl. Maj:ts förslag, då Riksdagen redan förut frångått denna grundsats.

Jag vill icke upptaga tiden, utan inskränker mig till att yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hörnfeldt: Det torde vara öfverflödigt att uppträda till för- svar för Utskottets hemställan, då ingen af de talare, som yrkat afslag å detsamma, påstått, att Utskottet kunnat komma till annat resultat.

Jag skulle således endast behöfva referera mig till Herr Liss Olof Larssons anförande, men jag ber få tillägga ett icke obetydligt skäl. Innan Kongl. Maj:t aflät sin proposition i frågan, infordrades utlåtande från Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som icke fann sig föranlåten att till- styrka bifall till ansökningen. Nu beror det på, om Kammaren anser denna styrelse vara en auktoritet att lita på. Jag har alltid funnit sty- relsen vara ganska försiktig och noggrann i sina utlåtanden, och jag tror, att dess tillstyrkande icke uteblifvit, om skäl förefunnits för bifall till arbetsdirektionens framställning.

En annan omständighet, som talar för bifall till Utskottets hem- ställan, är att, i fall man börjar bryta den princip, som hittills inom Riksdagen gjort sig gällande, att eftergifter i lånevilkoren icke böra be- viljas enskilda personer och bolag, så blir det snart nog ganska svårt att uppdraga en gräns.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Granlund: Med afseende å hållbarheten af den utaf Ut- skottet uttalade princip, vill jag nämna, att densamma icke alltid torde böra tillämpas, ty om, såsom här, ett bolag genom felslagna beräkningar och förhöjda arbetspris icke ser sig i stånd att inom den beräknade tiden utföra ett allmänt arbete, hvartill det erhållit understöd af staten, derföre att detta arbete vore för den orten särdeles gagneligt, såsom i allmänhet sjösänkningar äro, så vore det obilligt att strängt hålla på principen och derföre förvägra bolaget all lindring i lånevilkoren. Här är dessutom icke fråga om att efterskänka försträckningen, utan endast tre års ränta, och då beloppet är så obetydligt, kan det väl vara skäl att frångå den princip, hvarpå Utskottet byggt sitt afstyrkande.

För min del yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag föreställer mig, att Kongl. Maj:t, när han till Riksdagen aflät ifrågavarande proposition, tagit de till rege- ringen inlemnade upplysningarne i saken för kontanta. De måtte dock icke hafva varit alldeles riktiga, ty, enligt en fullt tillförlitlig källa, är det ifrågavarande sjösänkingsföretaget redan utfördt. I den af Konun- gens Befallningshafvande i Elfsborgs län för åren 1866—1870 afgifna femårsberättelse läses nemligen å sidan 6: "Betydliga landvinningar hafva erhållits genom de förr omförmälda större sjösänkningar, hvilka, till en del under föregående femårsperiod påbörjade, *numera blifvit fulländade* och till hvilka statsunderstöd beviljats. Dessa äro:

Sänkningen af:

12:o. *Sjöarne Kalfven och Fegen i Kinds härad* med statslån af 34,700 R:dr och hvarigenom 1,500 tunnland blifva fruktbarande";

Vid sådant förhållande torde den ifrågakända eftergiften icke vara behöflig, hvarföre jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Statsrådet Bergström: Jag vill icke inlåta mig på något försök att förklara tillkomsten af den i femårsberättelsen för Elfsborgs län förekommande, af Herr Hedin nu åberopade uppgift, att ifrågavarande sjösänkingsföretag skulle vara fulländadt. Hvad jag deremot kan med visshet påstå är, att, enligt de upplysningar som varit för regeringen tillgängliga, detta företag icke är bragdt till slut. Detta bestyrkes än kraftigare deraf, att intressenterne sökt och Kongl. Maj:t medgifvit anstånd till den 1 Oktober 1873 med förslagens fullbordande. Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader, som genom vederbörande distriktschef utöfvat kontroll öfver detta liksom öfver alla andra med statsbidrag understödda allmänna arbeten, har icke, efter det anståndet beviljades, anmält, att företaget är till fullo utfördt och till afsyning färdigt. Det må stå landshöfdingen i Elfsborgs län, som här är tillstädes, fritt att förklara, huru den felaktiga uppgiften i femårsberättelsen tillkommit. Jag inskränker mig till att konstatera, att denna uppgiften är stridande mot sanna förhållandet, och att således arbetet icke är fullbordadt. Dermed torde ock grunden för den siste talarens yrkande om afslag å Kongl. Maj:ts proposition i denna fråga hafva förfallit.

Herr Jöns Rundbäck: Jag ber blott att få upplysa derom, att bland de för Utskottet tillgängliga handlingarne i denna fråga äfven fanns ett besigtningsskizma, afgifvet af en vid väg- och vattenbyggnadskorpsen anställd officer, som sistlidna år inspekterat ifrågavarande sjösänkingsarbete. Af detta skizma inhemtas, att arbetet ännu icke är fullbordadt; och detta intyg af en person, som varit på stället, måste väl få gälla mera än Konungens Befallningshafvandes blotta uppgift. Då landshöfdingen i Elfsborgs län sjelf är här närvarande, läser han emellertid sjelf icke underlåta att förklara, huru med de anförda uppgifterna sig förhåller.

Herr Grefve Sparre: Det är väl temligen klart för hvar och en, att vid större sjösänkingsföretag betydliga landvinningar kunna göras, innan arbetet är fullständigt afslutadt. Vid hvarje sådan vattenaftappning vinner man först och främst alla de mader, som angränsa den under sänkning varande sjön. Dessa torrläggas först. Sedermera uppkomma andra landvinningar. Det är således fullkomligt riktigt, att i afseende på nu ifrågavarande sjösänkning betydliga landvinningar erhållits, utan att arbetet derföre behöfver vara till fullo utfördt.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag nekar visst icke till, att den siste ärade talarens "mader" äro en högeligen konsiderabel omständighet i denna fråga, men en ännu mera konsiderabel omständighet är den, att i Konungens Befallningshafvandes femårsberättelse står, att dessa arbeten

äro numera fullbordade, och denna uppgift lärer ej komma bort annorlunda än genom en annan förklaring, än den jag nu hört.

Efter öfverläggningens slut gäfvos propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan, som ock på yrkandet att, med afslag å nämnda hemställan, Kongl. Maj:ts proposition i ämnet måtte bifallas. Herr vice Talmannen förklarade den sednare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad; men blef då votering begärd. I anledning häraf företogs nu omröstning enligt en så lydande, behörigen justerad voteringsproposition:

Den, som bifalier hvad Stats-Utskottet hemställt i dess utlåtande N:o 35,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts nådiga proposition i det ämne, hvarom förevarande utlåtande handlar.

Röstsedlarne sammanräknades och visade 74 ja och 64 nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan blifvit af Kammaren bifallen.

§ 13.

Föredrogs Första Kammarens protokollsutdrag N:o 112, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 2, i anledning af väckt motion derom att alla studerande vid rikets universitet, som ämna inträda i presteståndet, böra före afläggande af de egentliga embetsproffen, så framt de ej aflagt filosofie kandidatexamen, undergå den theologico-filosofiska examen.

Ordet begärdes af

Herr Sjöberg, som anförde: Jag föreställer mig, att flertalet af denna Kammares ledamöter delar min uppfattning, att detta ärende icke nu kan till behandling och afgörande företagas. Hvad mig sjelf angår, så får jag förklara, att jag ännu ej så tillräckligt studerat Första Kammares Tillfälliga Utskotts N:o 2 utlåtande i ämnet, att jag vågar inlåta mig på något bedömande af sjelfva frågan, och jag vågar antaga, att samma förhållande eger rum med flere andre af denna Kammares ledamöter. I alla händelser torde det vara lämpligt, att ett af Kammarens egna tillfälliga Utskott först behandlar detta ärende beredningsvis; och

jag hemställer, att Herr Talmannen behagade i sådant syfte framställa proposition.

Efter detta yttrande förklarades öfverläggningen slutad; och beslöt Kammarerna hänvisa ärendet för vidare utredning till sitt Tillfälliga Utskott N:o 2.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr	<i>Fredricson</i>	under	14 dagar från och med den	4	April,
„	<i>Lundqvist</i>	„	14	„	„ 4
„	<i>Anders Andersson</i> i				
	Intagan	„	14	„	„ 5
„	<i>Erik Olsson</i>	„	11	„	„ 5
„	<i>Jonas Jonasson</i> i Gulla-				
	hoås	„	12	„	„ 6
„	<i>Aug. Börjesson</i>	„	14	„	„ 7
„	<i>Berglind</i>	„	14	„	„ 7
och	„ <i>Hübnette</i>	„	10	„	„ 10

§ 15.

Anmäldes följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition, om försäljning af fiskelägenheten Mellbön N:o 1 inom Udenäs socken i Wadsbo härad af Skaraborgs län;

Samma Utskotts memorial:

N:o 39, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut, rörande ett på Riksgälds-kontoret anvisadt anslag till nationalmuseibygnadens inredning; och

N:o 40, i anledning af erhållen återremiss å en i memorialet N:o 30 föreslagen voteringsproposition;

Banko-Utskottets utlåtande N:o 9, i fråga om användande af bankovinsten för år 1872;

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 14, i anledning af väckt motion om ändringar i Kongl. Förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 November 1863.

N:o 15, i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande legostadga; och

N:o 16, i anledning af återremiss af Lag-Utskottets utlåtande N:o 10, rörande återvinningsrätt till lös egendom, som blifvit genom oloffigt tillgrepp rätte egaren afhäänd.

Dessa ärenden, hvilka nu första gången bordlades, skulle uppföras främst å föredragningslistan vid Kammarens nästa sammanträde.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag rörande de ärenden, som i dag varit föremål för beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes klockan $\frac{1}{2}$ 12 e. m.

In fidem
H. Husberg.
